T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE GENELVE YEREL SEÇİMLERİN 2002-2015 DÖNEMİ İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep ŞEN
(Y1312.180007)

Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Anabilim Dalı
Mahalli İdareler Ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Fethi GÜRÜN

Aralık - 2017

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Anabilim Dalı Muhalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı **Y1312.180007** numaralı öğrencisi **Zeynep ŞEN**'in **"TÜRKİYE'DE GENEL VE YEREL SEÇİMLERİN 2002-2015 DÖNEMİ İLİŞKİSİ"** adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 19.12.2017 tarih ve 2017/36 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından [illegible] ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak [illegible] edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	**İmzası**
Tez Savunma Tarihi :26/12/2017	
1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜRÜN	…………………
2) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Gökhan DUMAN	…………………
3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Gülay Uğur GÖKSEL	…………………

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum " TÜRKİYE'DE GENELVE YEREL SEÇİMLERİN 2002-2015 DÖNEMİ İLİŞKİSİ" adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. 26/12/2017

Zeynep ŞEN

ÖNSÖZ

Tez konumu belirlemeye çalışırken, öncelikle seçimler üzerine bir çalışma yapma fikri zihnimde oluştu. Türkiye'nin seçim sistemi çerçevesinde genel ve yerel seçimler arasında ne gibi bir etkileşim olduğu ilgimi çekmekteydi.

Çalışmamda, 2002-2015 tarih aralığındaki seçim dönemlerini, bu zaman aralığında ülkede yaşanan siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmelerin yansımalarıyla incelemeye çalıştım.

Tezin hazırlanması sürecinde yaşadığım en büyük zorluk, incelediğim dönemle ilgili olarak sınırlı sayıda kaynağın bulunması olmuştur.

Kaynak taramalarım sırasında özverili çalışmaları ile bana destek olan, Taksim Atatürk Kitaplığı ve İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim.

"Türkiye'de Genel ve Yerel Seçimler Arasındaki İlişki" adlı bu çalışmanın oluşmasında, bana yol gösteren, hoşgörü ve yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam Yrd.Doç.Dr.Fethi GÜRÜN'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez, çalışmam esnasında bana destek veren ve derse katılma saatlerim konusunda gerekli tüm esnekliği sağlayan işyerimdeki yönetici ve çalışma arkadaşlarım ile ihtiyaç duyduğum her zaman yanımda olan aileme ithaf edilmiştir.

Aralık 2017 **Zeynep ŞEN**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATO	: Ankara Ticaret Odası
BM	: Birleşmiş Milletler
IMF	: International MonetaryFund/Uluslar arası Para Fonu
NATO	:North Atlantic Treaty Organization /Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

ÇİZELGE LİSTESİ

SAYFA

ŞEKİL LİSTESİ

SAYFA

TÜRKİYE’DE GENELVE YEREL SEÇİMLERİN 2002-2015 DÖNEMİ İLİŞKİSİ

ÖZET

Bu çalışmada ilk olarak Türkiye'deki idari teşkilatın nasıl örgütlendiği üzerinde durulmuş sonrasında, merkezi ve yerel idare yapıları kısaca açıklanmaya çalışılmış ve bu idari yapıların seçimle oluşturulan organları, tarihsel bir süreç izlenerek anlatılmıştır. Ayrıca bu idari teşkilat içinde kamu hizmetini sunacak kişilerin ve yönetim organlarının belirlenmesinde son derece etkili olan seçimlerin dünyadaki ve ülkemizdeki, tarihi arka planına değinilmiş ve seçimlerin demokrasi ile olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de 2002-2015 yılları arasında yapılan genel ve yerel seçimler, siyasal partilerin propaganda faaliyetleri, 2002, 2007, 2011, 2015 milletvekili genel seçimleri ile 2004, 2009, 2014 yerel seçimleri incelenerek araştırılmıştır.

Bu araştırmada 2002-2015 döneminde yaşanan gelişmeler özetlenmiş; ve bu dönemde yapılan genel ve yerel seçimler, sırasıyla seçim öncesi ve sonrası siyasal durum, partilerin kampanya dönemlerinde yapılan propaganda çalışmaları ve seçim sonuçları incelenerek ele alınmıştır.

Ayrıca çalışmada genel ve yerel seçimler arasındaki etkileşim, seçmenin oy tercihi üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Genel Seçimler, Yerel Seçimler, Seçmenler, Siyasal Partiler*

RELATIONSHIP BETWEEN GENERAL AND LOCAL ELECTIONS IN TURKEY (IN THE PERIOD OF 2002-2015)

ABSTRACT

In this study; how the administrative organization in Turkey is organized is emphasized in the first place.What comes next is; the brief explanation of the central and local administration structures and the elective organs of these administrative structures are also explained in a historical process. Furthermore, it is aimed to reach an understanding the relationship betweenthe historical background of the elections in the world and in our country, which are also highly effective in not only determining the public service providers but also the governmental authorities in this organization and also tries to focus on the relationship between elections and democracy.

The general and local elections held in Turkey between the years 2002-2015, the propaganda activities of political parties in 2002, 2007, 2011, 2015 parliamentary general elections and 2004, 2009, 2014 local elections are studied.

In this study; the eventsoccured during the period of 2002-2015 are summarized. And the general and local elections held during within this period were also examined by studying the pre-electionand post-election political situation, the propaganda done during the campaign periods of the parties and the election results.

Also study the interaction between the general and local elections, voters were tried to be explained through voting preferences.

Keywords: *General Elections, Local Elections, Voters, Political Parties*

1 GİRİŞ

Bu çalışmada, demokrasinin en etkin araçlarından olan “siyasal seçim” kavramı ile birlikte, yerel ve genel seçimler arasındaki etkileşim ile 2002- 2015 yılları arasında yerel seçimlerin genel seçimler üzerindeki etkileri ortaya konularak, analiz edilmiştir.

Birinci bölümde; araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve bilgi toplama araçları anlatılmıştır.

İkinci bölümde; Türkiye'deki idari teşkilat yapılanması ve bu yapının özellikleri avantaj ve dezavantaj oluşturan yönleriyle anlatılarak, yerel yönetimlerin örgütlenmesi kronolojik olarak aktarılmıştır.

Üçüncü bölümde; demokrasi ve seçim kavramları açıklanarak dünyada ve Türkiye’de ki seçimler tarihsel bir süreç içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde; Türkiye’de 2002, 2007, 2011 ve 2015 yıllarında yapılan genel seçimler, seçim öncesi ve sonrası gelişmeleri de göz önünde bulundurularak, partilerin propaganda faaliyetleri dahilinde seçim sonuçlarıyla birlikte incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise 2004, 2009 ve 2011 yıllarında yapılan yerel seçimler ile birlikte seçim öncesi ve sonrası ülkede yaşanan gelişmeler, partilerin seçim çalışmaları ve seçim sonuçları değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde 2002 ve 2015 yılları arasındaki genel ve yerel seçim sonuçları, oranlar üzerinden karşılaştırılarak, ülkede yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerin bu seçimleri ne ölçüde etkilediği araştırılmıştır.

Bu çalışmada ikinci el kaynaklar, makaleler ile dönemin gazetelerinden yararlanılmıştır. Gazete taramaları esnasında seçim dönemleriyle ilgili haberlerin yanı sıra seçimlere etki eden olaylar ve gelişmeler ile seçim kampanyası sırasındaki çalışmalar da araştırmaya dahil edilmiştir.

1.1 Tezin Konusu

Bu tezin konusunu 2002-2015 yılları arasında Türkiye'de yapılmış olan genel ve yerel seçimler oluşturmuştur. Öncelikle Türkiye'deki idari teşkilat yapısının çerçevesi çizilerek bu yapı içindeki merkezi ve yerel yönetim organları özellikleri dahilinde kısaca anlatılmıştır. Ayrıca ülkemizde yerel yönetimlerin gelişiminden tarihsel bir süreç içinde söz edilirken, dünyadaki yerel yönetimler ise kısa bir bakış ile özetlenmiştir. Demokrasinin sağlanabilmesindeki en etkili araçlardan olan siyasal seçimler yapıldığı yılın öncesinde ve sonrasında yaşanan gelişmeler perspektifinde izlenmiş ve yansımalarıyla birlikte bu seçimler arasındaki etkileşim incelenerek, bu bağlamda seçmenin oy tercihi değerlendirilmiştir.

1.2 Tezin Amacı

Bu çalışmada öncelikle Türk siyasal hayatındaki seçimler tarihsel arka planı dahilinde incelenerek, 2002-2015 yılları arasında yapılmış olan genel ve yerel seçimlerin ülkedeki sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeler de göz önünde bulundurularak birbirlerine olan etkileri tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.3 Tezin Önemi

Literatürde Türkiye'de yapılan seçimlerle ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar içinde yakın geçmiş tarihe dönük olarak yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmamızın, on üç yıl boyunca ülke yönetiminde tek başına iktidar olan bir partinin ve meclisteki diğer muhalefet partilerinin genel ve yerel seçimler öncesindeki çalışmalarını, ülkede yaşanan gelişmeler ışığında değerlendirilmesi ve seçim sonuçlarına nasıl yansıdığının belirlenmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4 Problem

Yerel yönetimlere, merkezi yönetimin taşradaki uzantıları olarak bakılmasından dolayı yerel seçimler hem iktidardaki parti için hem de muhalefet partileri için bir rekabet unsuru olmuştur. Muhalefet partileri bu seçimleri kendilerini iktidara taşıyacak bir yol olarak görürken, iktidar partisi içinse gücünü kullanarak iktidarını pekiştirebileceği bir araç olmuştur. Ülkemizde genel seçimlerde başarılı olan siyasi partinin yerel seçimlerde de başarılı olacağı yönünde genel bir düşünce hâkimdir. Bu

düşünce 2002-2015 tarihleri arasında yapılan seçimler için her ne kadar geçerliğini korumuşsa da, başarıyı belirleyen tek etken bu olmamıştır.

Genel ve yerel seçimlerin birbirlerinin devamı şeklinde değil de, seçmenin ayrı ayrı tercihlerini yansıtabilen, birbirinden bağımsız birer siyasal katılım aracı olarak seçmen tarafından kabul görmemesi, politikacıların yerel ve genel siyasete yönelik farklı söylemler geliştirememesinden kaynaklanmıştır. Seçmen tercihlerinde politik söylemler son derece etkili olurken, genel ve yerel seçimlerin seçmen tarafından ayırt edilebilmesi konusunda siyasal partiler tarafından politika üretilmiyor olması bu ayrımın yapılamaması bakımından önemli bir sorun olmuştur.

1.5 Hipotezler

Hipotez 1 : Yerel seçimlerle ilgili olarak; seçmenin gözünde hizmetin yerinden üretildiği algısı yerine, bu hizmetin merkezdeki iktidarın gücü kullanılarak üretildiği yönünde bir algı oluşturulmuştur. Seçmenin oy tercihini belirleyen bu algının değiştirilmesinin, seçmen iradesinin yansıtılması bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Hipotez 2 : Seçmenin oy verme yaklaşımındaki genel ve yerele bütüncül bakışının siyasal kurumsallaşma açısından, değişmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda siyasal partilerin seçim kampanyalarında bu ayrımı yaparak genel ve yerel seçimler bağlamında söylemlerini geliştirmeleri gerektiği düşünülmektedir.

1.6 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri birlikte kullanılırken, İkinci el kaynaklar, makaleler ile dönemin gazetelerinden de yararlanılmıştır. Gazete taramaları esnasında seçim dönemleriyle ilgili haberlerin yanı sıra seçimlere etki eden olaylar ve gelişmeler ile seçim kampanyası sırasındaki çalışmalar da araştırmaya dahil edilmiştir.

1.7 Araştırmanın Bilgi Toplama ve İşleme Araçları

Araştırma için önce kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Öncelikle bu konularda yayımlanmış görsel ve basılı kaynaklar taranmıştır. Araştırmanın konusu belirlendikten sonra, elde edilen bilgiler dijital ortamında depolanmıştır. Araştırma

döneminde ulaşılan eserler eleştirel kaynak taraması anlayışı ile gözden geçirilmiş ve elde edilen veriler özeliklerine göre sınıflandırılmıştır.

1.8 Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırmanın ilk bölümünü giriş kısmı ile birlikte araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve bilgi toplama araçları oluşturmaktadır. İkinci bölümde, Türkiye'deki idari teşkilat yapılanması ve bu yapının özellikleri avantaj ve dezavantaj oluşturan yönleriyle anlatılarak, yerel yönetimlerin örgütlenmesi kronolojik olarak aktarılmıştır. Üçüncü bölümde; demokrasi ve seçim kavramları açıklanarak dünyada ve Türkiye'de ki seçimler tarihsel bir süreç içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde; 2002, 2007, 2011 ve 2015 genel seçimleri, seçim öncesi ve sonrası gelişmeleri de göz önünde bulundurularak, partilerin propaganda faaliyetleri dahilinde seçim sonuçlarıyla birlikte incelenmiştir. Çalışmanın beşinci bölümde ise 2004, 2009 ve 2011 yerel seçimleri, seçim öncesi ve sonrası ülkede yaşanan gelişmeler, partilerin seçim çalışmaları ve seçim sonuçları değerlendirilmiştir.

Çalışma 2002 ve 2015 yılları arasındaki genel ve yerel seçim sonuçları, oranlar üzerinden karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve sonuç başlığı ile sonlandırılmıştır.

2 TÜRKİYE'DE İDARİ TEŞKİLAT YAPILANMASI

Türkiye'de idari yapının genel özellikleri 82 Anayasasının 123'üncü maddesinde genel hatlarıyla belirlenmiştir. Bu maddeye göre idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri "merkezden yönetim" ve "yerinden yönetim" esaslarına dayanır. Anayasadaki bu madde çerçevesinde, Türkiye'deki merkezden ve mahallinden yönetim teşkilat yapısı ana hatlarıyla kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1 Merkezden Yönetim

Merkezi Yönetim, yönetsel hizmetlerin merkezde toplanması ve bu hizmetlerin merkez ve merkezin hiyerarşik yapısı içindeki kuruluşlar tarafından yönetilmesidir (Gözübüyük, 2010:94).

Merkez teşkilatı Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu ve Bakanlıklardan meydana gelmiştir. Başbakanlık ve bakanlıklara bağlı kuruluşların merkez ve taşra teşkilatları da merkezi yönetim kapsamında değerlendirilmektedir (Sayan, 2012:1). Merkezi idare başkent ve taşra olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Ayrıca merkezi idareye danışmanlık yapan, yardımcı kuruluşlar da bulunmaktadır.

2.2 Merkezden Yönetimin Özellikleri

2.2.1.1 Merkezilik

Kamu hizmetleri tek bir merkezden yürütülür. Kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin esaslar merkezin yetkisinde bulunmaktadır.

Merkezi Yönetim, siyasi ve idari yönetim olmak üzere ikili bir ayrımla incelenecek olursa;

Siyasi açıdan merkezden yönetim, siyasi otoritenin merkezde bulunan iktidarda toplanmasını ve hukuk alanındaki birliği ifade etmekle birlikte, bu şekilde örgütlenmiş devlet yapısı da "tekçi devlet" olarak tanımlanmaktadır.

İdari açıdan merkezden yönetim ise, kamu otoritesinin merkezileşerek Kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin ve kararların alınması ve politikaların belirlenmesi konusunda yetki merkezdeki organlarda toplanmıştır. Siyasi merkeziyetçiliğin bir sonucu olarak idari merkeziyetçilik oluşmuştur. Bu yönetim şeklinde, idari hizmetlerin tamamı devletin merkezinde bulunan birkaç yetkili tarafından belirli bir plan ve düzen dahilinde yürütülmektedir (Günday, 1996:53).

2.1.1.2 Kamu görevlileri

İdare kendisine verilen kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için taşınır ve taşınmaz malların yanı sıra gerçek kişilere de ihtiyaç duymaktadır. İdare yasaların kendisine tanımış olduğu yetki kapsamında gerçek kişiler aracılığıyla hizmeti gerçekleştirmeye çalışır. Bu gerçek kişiler kamu görevlileridir. Kamu hizmetleri bü kişiler tarafından yürütülür. Kamu görevlileri çoğunlukla memurlardan oluşmakla birlikte; sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler diğer kamu görevlileri olarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda düzenlenmiştir.

2.1.1.3 Süreklilik

Tatmininde kamu yararı bulunan gereksinimleri karşılayan faaliyetler kamu hizmeti olarak kabul edilmiştir. Bu faaliyetlerin süreklilik ilkesi gözetilerek yürütülmesi esastır. Kamu hizmetlerinde süreklilik esas olduğundan bu hizmetlerin yürütülmesinde zaman mefhumu gözetilmez. Aksi bir durumda kamu hizmeti kamu gereksinimini karşılayamaz ve kamu yararı gerçekleşmez.

2.1.2 Merkezden yönetimin yararları

2.2.1.2 Güçlü yönetim yapısı

Merkezi yönetimin başlıca görevleri arasında iç ve dış güvenlik, adalet ve içişleri, maliye, dış ilişkiler, nüfus, tapu, kültür ve turizm, sosyal hizmetler, milli eğitim, sağlık hizmetleri bulunmaktadır. (Çetin, 2010:24) Merkezden yönetim, devlet idaresinde birlik ve bütünlüğü sağlayarak güçlü bir yönetim yapısının oluşmasını sağlar ve yönetimde birlik ve bütünlüğün sağlanmasına destek olur.

2.1.2.2 Kamu hizmetlerinin tek elden görülebilmesi

Kamusal hizmetlerin sunumunda bu hizmetler açısından etkinliğin ve verimliliğin sağlanması merkezden yönetimin mali olanakları ile daha kolay gerçekleştirilir.

2.1.2.3 Daha az parasal yük

Merkezden Yönetim ile idarî hizmetlerin ülke düzeyinde tek elden yürütülmesi mali yükü azaltır. Yeknesak olması mali denetimi kolaylaştırır.

2.1.2.4 Adil hizmet

Kamu hizmetlerinin ülkenin her yanında aynı şekilde yürütülmesini sağlayarak vatandaşlar arasında birlik ve eşitliği sağlayarak, adil yönetimin tesisine yardımcı olur.

2.1.2.5 Yerel etkilerin azaltılması

Merkezden yönetim ile kamu görevlileri yerelden kaynaklanabilecek etkilerden uzak tutularak hizmetin yürütülmesinde kolaylık sağlar. (Yayla, 2009:234)

2.1.3 Merkezden yönetimin sakıncaları

Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde taşra teşkilatında görevli olanların her hangi bir yetkisinin olmaması nedeniyle, her türlü sorun için merkeze başvurmak zorunda olması hizmetlerin merkezde birikmesine ve gecikmelere sebebiyet verebilir. Bunun sonucunda bürokrasi ve kırtasiyecilik artar.

İhtiyaçlar bölgelere göre farklılık gösterebileceğinden, bu hizmetlerin yöresel ihtiyaçlara göre yürütülmesi güçlük arz eder (Yayla,2009:235).

Halkın kendini ilgilendiren konularla ilgili olarak pasif kalması giderek her şeyi merkezden bekler duruma gelmesine neden olur. Bu da demokrasi kültürünü zedeler.

2.1.4. Merkezi yönetim organları

Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince yürütme, yasama ve yargı erkleri ile birlikte bazı kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki sınırları Anayasa ile belirlenmiştir. Merkezi idare yapısı ise Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu olarak şekillenmiştir.

Merkezi yönetim başkent ve taşra olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bununla birlikte merkezi yönetime danışmanlık yapan, görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olan kurumlar bulunmaktadır (Sayan,2012:1).

Anayasa’nın 77’nci maddesine göre, TBMM seçimleri dört yılda bir yapılır.

Dört yıllık olan seçim süresi dolmadan meclis seçimlerin yenilenmesi kararı alabileceği gibi, Cumhurbaşkanı tarafından anayasada belirtilen koşullar çerçevesinde yenilenebilir. Görev süresi dolan milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesi kararı alınan Meclis yetkileri, yeni Meclis seçilene kadar devam eder.

2.3 Yerinden Yönetim

Yerel yönetim eski "adem-i merkeziyet" terimi ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Yalçındağ, 1995:3).

Yerinde yönetim, kamu hizmetlerinin etkin, hızlı ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi bakımından hizmetin ihtiyaç duyulan yerde kurulan bir yönetim şekline bırakılmasıdır. Bu yerlerde kurulan yönetimler tarafından o yerin ihtiyaçları yerinden giderilmeye çalışılır. Yerel yönetimler ulus-devlet sınırları içerisindeki çeşitli büyüklükte olan yöre halkının yerel ihtiyaçlarını optimal düzeyde karşılamak üzere, halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen kanunla oluşturulmuş anayasal kuruluşlardır.

Anayasa'nın 127. Maddesine göre; Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

2.3.1 Yerinden yönetimin özellikleri

2.3.1.1 Özerklik

Özerklik yerel yönetimlerin ana unsurudur. Yerel özerklik, yerel yönetime herhangi bir devlet ya da merkezi idarenin karışması olmaksızın, kendi yapısını, örgütünü ve işlerini düzenleyebilmesi bakımından tanınmış yasal bir yetkidir (Yıldırım, 1993:149).

Özerklik dediğimizde hem idari hem de mali alandaki özerklikten söz ediyoruz. Mali alanlarda söz konusu olmaktadır. İdari özerklik yetki alanı içerisinde serbestçe karar alabilmeyi sağlarken, mali özerklik ise parasal serbestiye işaret etmektedir.

Özerkliğin üniter devlet yapısına tehdit olarak anlaşıldığı devlet sistemlerinde idari vesayet sistemi işletilmektedir. Bu sistem Türkiye'de de işler haldedir.

2.2.1.2 İdari Vesayet

Anayasanın 127nci maddesine göre idari vesayet "Merkezi idare mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir" şeklinde tanımlanmıştır.

Merkezi ve Yerel Yönetimler arasındaki ilişkileri düzenlemek maksadıyla kullanılan yetki idari vesayet olarak tanımlanmaktadır. Kanunen tanımlanmış olan bu ilke emir verme yetkisi anlamına gelmemektedir. Demek oluyor ki merkezi idare de özerklik haklarına riayet etmek zorunluluğundadır (Meriç, 1965:370).

2.2.1.3 Demokrasiye uygunluk

Yerel yönetimlerin seçimle iş başına gelmiş karar organına sahip olması ve tüzel kişiliklerinin bulunması bu kuruluşlara demokratik bir nitelik kazanmaktadır. Yönetimde halkın iradesinin varlığı demokratik bir anlayışın gereğidir.

2.2.1.4 Mali denetim güçlüğü

Yerel yönetimlerin denetimi, anayasa ve yasalarda yer alan hükümlere göre yapılmaktadır. Yerel yönetimler üzerinde, merkezi yönetimin idari vesayet yetkisinin olduğu Anayasada hükme bağlanmıştır. Buna göre; "merkezi idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir" (1982 AY. m.127/5).

Yerel yönetimlerde mali denetim, zorlukları olan bir meseledir. Oylarını maksimize etmek isteyen politikacılar ile mali denetimi yapmakla görevli bürokratlar arasında denetim sorunu baş göstermektedir. Böyle olunca da verimli bir mali denetim yapılamayacaktır.

2.2.1.5 Bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azaltılması

Yerel yönetimlerin en faydalı tarafı bürokrasiyi ve kırtasiyeciliği minimalize etmesidir. Halkın hizmeti en yakınından alabilmesi bürokrasiyi ve dolayısıyla da kırtasiyeciliği minimum seviyeye indirmektedir.

2.3.2 Yerellik ilkesi (subsidiarite)

Kavram olarak subsidiarite, “yerellik”, “ikincil durumda bulunma”, “yardımcılık” sözcüklerinin yerel, ikincil, yardımcı sıfatına sahip olmayı anlatır. Gerçekten de subsidiarite kelimesinin sıfat olarak anlamı, bir eylemi, bir davranışı, bir kişiyi ya da bir kurumu güçlendirmeye yarayan, onlara destek ve yardımcı olan, yedek ve ikincil kavramlarıyla özdeştir (Keleş, 1995:3).

Bu ilke merkezi ve yerel yönetimler arasında yetki paylaşımı ve yetki devrine dayandığından, vatandaş hizmeti kendisine en yakın olan birimden alabilmektedir. Yerellik ilkesi demokrasinin gelişmesine ve hizmetlerin yerelleşmesine katkı sağlarken, yeni bir kamu yönetimi anlayışına da kapı aralamıştır.

2.3.3 Yerel Yönetim Organları

Yerel ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak amacıyla oluşturulan ve demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları olarak kabul edilen mahalli idare kuruluşları İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köy İdaresi şeklinde üç grupta teşkilatlanmıştır.

2.3.4. Türkiye’de yerel yönetimler

2.2.4.1 Belediye kavramı

Türkiye’de Türk yerel yönetimler tarihinde Tanzimat dönemi esas alınmıştır. Kavram olarak “Belediye” ilk kez Tanzimat’la beraber kullanılmaya başlanmıştır. Belediye; “ortak menfaatler ve karşılıklı ihtiyaçların zorlaması ile bir beldede oturan halkın, beldelerine ve dolayısıyla kendilerine ait meseleleri, hükümetin kanunla belirttiği sınır ve sorumluluk dairesinde seçmiş oldukları vekilleri vasıtası ile halletmeleri”dir (Ergin, 1922:1).

Osmanlı devletinde 1850’li yılların başına kadar belediye kavramı yoktu. Devlet, beledi hizmetleri vakıflar aracılığıyla yerine getiriyordu. Bunlar temizlik, su işleri, mezarlık hizmetleri ve halk sağlığını korumaya yönelik hizmetler olarak sıralanabilir. 16. yüzyıla kadar bu hizmetler aksamadan yürütülürken, bu yüzyıl sonrasında

geleneksel yapının çözülmeye başlamasıyla birlikte azalan vakıf gelirleri ve ekonomideki bozulma vakıf hizmetlerinin görülmesinde engel oluşturmuştur.
19.yüzyılda devlet, merkeziyetçiliği esas alan politikalar üreterek, modern örgütlenmenin temellerini atmıştır. Batılı tarzda Belediye örgütlenmesi de bu döneme rastlar.

2.2.4.2 Osmanlı'da batılı tarzda belediye örgütlenmesi

Osmanlı İmparatorluğunda diğer imparatorluklarda görülebileceği üzere yerel demokrasi anlayışı tam olarak gelişmemişti (Ortaylı, 1985: 185). Devletin örgüt yapısının batılı tarzda revize edilmeye başlamasıyla birlikte, belediye hizmetlerinin vakıflar aracılığıyla geleneksel yapının da bu yönde değişmesi gerekiyordu. Bu dönemin değişimi gerçekleştirecek olan yöneticileri için belediye, yerel demokrasinin temeli sayılmak yerine, modern şehirleri oluşturacak bir kurum olarak görülmüştür.

1857 yılına gelindiğinde İstanbul'un on dört belediye dairesine bölünmesi kararlaştırılmıştır. Bu kararın ardından azınlıkların çoğunlukta olduğu Beyoğlu ve Galata ve bölgesinde Altıncı Daire-i Belediye 1858 yılında oluşturulmuştur.
6. daire-i Belediye, varlığını 1913 yılına kadar sürdürdü.

2.2.4.3 Cumhuriyetin ilk yılları

Cumhuriyetin ilk yıllarında yerel yönetimlerin birincil görevi Kurtuluş Savaşı sonrasında ülkenin yeniden imarı olmuştur. Salgın hastalıklarla mücadele ve nüfusu arttırma politikaları diğer hizmetler arasında sayılabilir. Osmanlı Devleti'nden intikal eden yerel yönetim kuruluşları işlevsellikten yoksun ve mali açıdan güçsüz bir yapıdaydı.

2.2.4.4 Tek parti dönemi belediyeciliği

Belediyeleri işlevsel bir hale getirmek için 1930 tarihinde 1580 sayılı Belediyeler Kanunu çıkarıldı. Bu Kanun ile belediyelerin dağınık yapısı düzenlenmeye çalışılmıştır.1580 sayılı yasa, belediyeleri merkezi hükümetin bir uzantısı olarak kabul etmektedir. Bu düşünce tarzı Cumhuriyete mahsus değildir. Bizans'tan Anadolu Selçuklulara ve Osmanlılara kadar benzerlikler taşımaktadır. Her şeyi merkezi yönetimin denetimi ve kontrolü altında tutma mantığının bir yansımasıdır. Belediyeler karar alma süreçlerinde, kaynak ve yetki kullanımlarında ve hatta haberleşmelerinde merkezi yönetimin sıkı bir kontrolü altındaydılar

(Göymen,1995:2838). Tek parti döneminde ekonomik amaç sanayileşmenin ülkenin her tarafında sağlanabilmesi olmuştur. Bu politikanın bir yansıması olarak ortaya çıkan orta ölçekte kentlere koşut olarak nitelikli bir yerel hizmet ihtiyacı oluşmuştur.

2.2.4.5 1950-1960 dönemi belediyeciliği

1950 yılı sonrasında tek parti yönetimi sona ererken, 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti'nin iktidar olduğu dönem başlamıştır. Sanayi devrimi ile başlayan hızlı kentleşmenin bir getirisi olan sosyal sorunlar ve buna bağlı olarak kamu hizmeti ihtiyacındaki artış, yerel yönetimlerin işlevlerinde de bir artış meydana getirmiştir. (Köse, 2004: 18). Bu kapsamda özellikle İstanbul başta olmak üzere, şehirlerde binalar ve yolların yapımına öncelik verilerek imar alanında hareketlenmeler yaşanmıştır. Bu hareketlilik sonucunda büyük kentlere olan göçün ivme kazandığını görmekteyiz. Bu süreçten etkilenen şehirlerin başında İstanbul gelmektedir. İstanbul'un neredeyse iki katına çıkan nüfusu şehrin kapasitesinin çok üzerinde olduğundan bu göç süreci gecekondulaşmayla sonuçlanmıştır. Çarpık kentleşmeye bir de taşımacılıktaki sorunlar eklenince kentin yükü oldukça artmıştır. Bu ihtiyaçlar yeni yolların yapılması gerekliliğini doğurmuş ve yeni karayollarının yapımına başlanmıştır. Bu dönem yaşanan hızlı ve çarpık kentleşme sonucunda oluşan kentlere ait sorunlar ülke gündeminin ana konularından olmuştur.

2.2.4.6 1960-1980 yılları arasında belediyecilik

1960 sonrası dönem belediyeler için mali açıdan zayıf bir dönem olmuştur diyebiliriz. Bu güçsüz mali durumun üç sebeple açıklanmaktadır:

1. Bazı belediye gelirlerinin Anayasa Mahkemesi'ne yapılan itirazlar neticesinde iptal etmesi,
2. Merkezi hükümetlerin belediyelerin gelir kaynaklarını ellerinden alıp, kendine gelir kaynağı haline getirmesi,
3. 1960 sonrası gelişen sendikal hareket sonucu, işçi ve memur haklarındaki yükselme sonucu bunlara ödenen ücretlerdeki artışın etkisi (Gökçatı, 1996:152).

1973-1980 arası dönem yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen, Türkiye belediyeciliği için önemli bir dönüm noktası olmuştur. CHP'nin yerel yönetimlerdeki iktidarıyla birlikte Sosyal Demokrat Belediyecilik anlayışı başlamıştır.

1970'lere gelindiğinde hız kazanan göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan gecekondulaşma şehirleri tümüyle değişikliğe uğratmıştır. Türkiye'de kırsaldan

kente doğru olan göçü iki dönem halinde incelemek gerekirse; ilk dönem 1980'e kadar ikincisi ise 1980 sonrası olan dönemdir. 1980'e kadar olan dönemdeki göçler isteğe bağlı olarak ekonomik, eğitim ve sosyal imkânlar gibi nedenlere dayanırken, göç edenler kentle entegre olma konusunda isteklidirler. 1980 sonrasında başlayan göçler ise, zorunlu göçler sayılmıştır. Çünkü güvenlik ve terör nedeniyle başlayan bir göçten söz edilmektedir. Ayrıca bu dönemdeki göç hareketinde kente uyum sağlama konusunda istek bulunmazken içe kapalı bir durum görülmektedir.

Bu dönemde uygulanan sosyal politikalar sonucunda gecekondu oylarının etkisiyle 1973 yerel seçimlerinde İstanbul, Ankara ve İzmir Belediyelerini Sosyal Demokratlar kazanmıştır.

1973-1980 dönemindeki belediyelerin temel felsefeleri: demokratik belediye, üretici belediye, tüketimi kontrol altına tutan ve kaynak yaratan belediye ile dayanışmayı esas alan belediye olmuştur.

1960–1980 yılları arasını kapsayan dönem Türk belediyeciliğinin "dengelendirilmiş" ve "çerçevelendirilmiş" bir "başka demokrasi" ile karşılaştığı "planlı dönem" olarak tanımlanmıştır (Bostanoğlu, 1990: 84).

2.2.4.7 1980 sonrası belediyecilik

12 Eylül 1980'deki askeri müdahalenin ardından belediyecilik anlayışında yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem için üç tür belediyecilik anlayışından söz edilebilir:

İlk dönemdeki ANAP belediyeciliği DP dönemi ile benzerlikler göstermektedir. 1984'ten itibaren Türkiye belediyeciliğinde neo-liberal belediyecilik anlayışı hâkim olmuştur. Bu anlayış 1984-1989 arasında ANAP'lı belediyeler ile gündeme gelmiştir. Ayrıca bu dönemde Büyükşehir belediyeleri ile belediye gelirlerinin arttırılmış ve belediyelerinin mali alanda rahatlaması sağlanmıştır.

İkinci dönemdeki Milli görüş belediyeciliği1989 Yerel Seçimleri'nde başarılı olan Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin, belediyecilikte yeterince başarı gösterememesi ve ortaya çıkan yolsuzluk olayları, 1994 Yerel Seçimlerinde, Milli Görüş Belediyeciliği'nin iş başına gelmesinde önemli nedenlerden biri oldu. CHP geleneğini temsil eden SHP'nin 1973-1980 arası Sosyal Demokrat Belediyecilik anlayışını sürdürememesi ve göç profilinin değişmesi ile birlikte, varoşlar ülkenin tek

kitle partisi olarak görülen Refah Partisi'nin oy deposuna dönüştü (Özbudun, 2007: 80).

1994'te yapılan yerel seçimlerle birlikte siyasi partiler tarafından yerel yönetimlerin önemi fazlasıyla fark edilmiştir. Ayrıca, belediyelerdeki başarılı çalışmalar bir nevi partilerin kendilerini seçmene tanıtabildiği alanlar olması açısından da yerel yönetimlerin öneminin artmasında etkili olmuştur.

Ve son olarak AKP döneminde yerel yönetimler ve seçimler üçüncü bölümde inceleneceğinden bu başlık altında değinilmeyecektir.

2.2.5.Dünyada Yerel Yönetimlere Bakış

Yerel yönetimlerin tarih sahnesine çıkışları devlet isimli aygıtın insanlık tarihinde yerini alışı ile aynı zamana denk düşer (Güler, 1992:4).

Yerel yönetim anlayışının belirginleşmesi ise ilk olarak Avrupa'da burjuvazinin oluşumuna koşut olarak başlamıştır. Sonrasında ise yerel ihtiyaçların ve isteklerin artmasıyla birlikte yerel yönetimlere ilişkin küresel düzeyde çalışmalar hız kazanmıştır. Bu küresel çalışmalardan biri, 1985'te Strazburg'da Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen, yerel yönetimlerin özerleştirilmesini ve güçlendirilmesini onaylayan Avrupa Yerel Özerklik Şartı; diğeri ise kamu hizmetlerinin üretiminde katılımcı yönetim anlayışının gerekliliğinden söz eden ve sivil toplum örgütlerini ihtiyaçların belirlenmesi sürecine müdahil eden ve Rio de Janeiro'da 1992 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı ile gündeme gelen Yerel Gündem 21 olmuştur (TESEV, 2009:12)

Dünyada demokrasinin kurumsallaştığı ülkeler olarak bilinen Fransa ve ABD'ye bakıldığında farklı yerel yönetim şekillerinden söz edilebilir. ABD'de başkanlık rejimi uygulanırken, eyalet sistemi ile yönetilmekte; Fransa'da ise Yarı Başkanlık rejimi ve parlamenter yönetim sistemi uygulanmaktadır. Bu noktada Türkiye'deki üniter bir yapı ve parlamenter rejimin varlığı Fransa'nın yönetim sistemiyle benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin altında Osmanlı'daki batılılaşma hareketleri çerçevesinde Fransa'nın örnek alınmış olması gösterilebilir.

İngiltere örneğine baktığımızda ise parlamenter rejimin varlığı söz konusu iken Türkiye ve Fransa'da olduğu gibi üniter bir yapı yoktur.

Ülkelerin yerel yönetim sistemleri karşılaştırıldığında çeşitli farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu farklılıklar merkezi yönetimler ile yerel yönetimler

arasındaki kamu hizmetlerinin paylaşım şekline göre belirlenmiştir. Örneğin, ABD'de eyaletlerin farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip olmaları nedeniyle yerel yönetimler üye ülkelerin kendi sistemleri dâhilinde hizmet vermektedir.

İngiltere üniter yapısına rağmen çok güçlü bir yerel yönetim geleneğine sahiptir. Yerinden yönetim ilkelerini benimsemiş ve anayasal düzenlemelerle yerel yönetimlere gereken önemi vermiş bir ülkedir. İngiltere'nin yerel yönetim geleneği yüzyıllar öncesine dayanmakla birlikte yeni çıkarılan kanunlarla zaman içinde revize edilmiştir (İnaç, 2006:125).

İngiltere'de yerel yönetimler parlamentonun kanunlarla oluşturduğu ve kamu gücü sınırlı birimler olarak ülkenin kendi geleneksel yapısı içinde şekillenmiştir. Bu ülkede parlamento istediği zaman yerel yönetimlerin yetkilerini sınırlandırabilmekte ya da tamamen kaldırabilmektedir. Bunun yanı sıra yerel yönetimler merkezi idarenin doğrudan yerine getirmediği görevleri de yapmakla sorumludurlar.

Bu farklı ülkelerdeki yönetim sistemleri göstermektedir ki, yerel yönetimlerin hizmet üretimindeki işleyişi o ülkenin kendi geleneksel, siyasal ve toplumsal yapısı içerisinde demokrasiyi kurumsallaştırmalarıyla orantılı olarak gelişmiştir. Yerel ihtiyaçların küresel düzeyde belirginleşmeye başlamasıyla birlikte uluslar arası topluluklar ile yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin sağlanması amacıyla ve bulunan çözüm önerilerinin de uluslar arası çoklu sözleşmelerle desteklenme yoluyla hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu antlaşmalar ile yerel yönetimlerin eşgüdüm içerisinde, katılım mekanizmalarını karar alma sürecine dahil ederek etkin hale getirmesi ve uluslar arası platformda entegrasyonu diğer bir hedef olmuştur.

3 SİYASAL TEMSİL VE SEÇME HAKKI

Seçim, ilk bakışta teknik bir kavram olarak görülüyor olsa da; esas olarak siyasal temsili sağlamakta kullanılan ana unsurlardan biridir. Seçim yoluyla temsil çoğunluğun fikirlerinin yanı sıra çoğulcu fikirleri de güvence altına almayı başarabilen bir sistem içerisinde gerçekleştirilmelidir. Seçimler meşruluğun ana kaynağı olmakla beraber demokrasinin de olmazsa olmaz koşullarındandır.

Günümüzde batı ülkelerinde demokrasiyi seçimle tanımlamak eğilimi yaygın olmakla birlikte seçim uzun süre yaygınlaşmamış ve halkın iktidar üzerinde etkili olmasını sağlayamamıştır. Oy hakkının genelleşmesi konusunda büyük mücadeleler verilmiştir. XVIII. Yüzyılın sonları ve XIX. Yüzyılda yer alan hemen tüm siyasal mücadeleler genel oy için olmuş, demokrasi için mücadele genel oy hakkı talebinde somutlaşmıştır (Çam, 1990:440).

Temsilde adaletin sağlanması ve demokrasi mücadelesi uzun süren çabalar neticesinde genel oy hakkının elde edilmesiyle günümüze kadar taşınmış ve bu hak bir vatandaşlık görevi olarak tüm çağdaş demokrasiler tarafından kabul görmüştür.

3.1 Dünyada Seçimlerin Kısa Tarihçesi

Demokrasi, seçim ve oy verme kavramlarının tarihçeleri Eski Yunan'da şehir devletlerine kadar uzanmaktadır. Şehir devletlerinin yıkılması, toplumsal gelişmeler ve devletlerin sınırlarının gelişmesine paralel olarak Eski Yunan'da olduğu gibi doğrudan demokrasinin uygulama alanı ortadan kalkmıştır. Bugün ise doğrudan demokrasi uygulamalarının sadece İsviçre'nin bazı dağ kantonlarında gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz.

Doğrudan "siyasal temsil" kavramı ortaçağda yerini "temsil" kavramına bırakmıştır. Ancak ortaçağın feodal yapısında "temsil" toplumun ekonomik ve siyasal açıdan "sınırlı oy" hakkı ile Ortaçağ Avrupası'nın feodal toplum yapısında insanların sosyal, siyasal ve ekonomik katmanlara soylular, din adamları, köylüler ve serfler olarak bölündüğü görülmektedir. Feodal yasa ve kurallar, bölünmüş katmanlar arasındaki ilişkileri eşitlik unsuru gözetmeksizin düzenlemektedir. Toplumsal katmanlar

arasındaki statü farkları, servet, kudret ya da meslek gibi sosyo-ekonomik; doğuş, veraset gibi biyolojik farklardan ileri gelmektedir (Karamustafaoğlu, 1970:5)
18. yüzyılda Fransız devrimi ile şekillenen "halk egemenliği" kavramı siyasal temsil anlayışını değiştirmiş, "genel oy" ilkesiyle seçme hakkının demokratik bir niteliğe kavuşmasını sağlayarak günümüze kadar taşımıştır.

Genel oy, "seçmenlere servet, eğitim, cinsiyet ve ırk bakımından bir ayrıcalık tanımaksızın oy hakkının verilmesi " (Teziç, 1967:5), şeklinde ifade edilmiştir. Önceleri belirli bir zümreye ait olan oy kullanma hakkı, zaman içinde sınırlı oy'dan, genel oy'a doğru evrilmiştir. Ekonomik durumu, serveti, sosyal statüsü, ırkı, cinsiyeti, eğitim durumu ne olursa olsun her vatandaşın bir oy hakkının olması "genel ve eşit oy" ilkesi olarak adlandırılmıştır. Uzun mücadeleler sonucu elde edilen bu ilke demokrasinin temel taşı sayılmaktadır (Soysal, 1969:791)

Ancak, gerçek anlamda genel oy, Erdoğan Teziç'in Siyasal Sistemler'de söz ettiği gibi bu hakkın kadınlara da verilmesi sonucunda netlik kazanabilecek bir anlayıştır. İngiltere'de 1928, Fransa'da 1946, Türkiye'de ise 1934 yılında kadınlara oy hakkı tanınmıştır.

3.2 2002'ye Kadar Türkiye'de Seçimlerin Kısa Tarihçesi

Osmanlı'dan günümüze Türkiye'nin seçim deneyimlerine göz atacak olursak, bu sürecin XIX. Yüzyılda dağılma süreci içerisine giren Osmanlı Devletinin reform çalışmalarıyla başladığını söyleyebiliriz. Sonrasında ise bu çalışmaların demokrasi ilke ve kurumlarının gelişimine koşut olarak nasıl bir yön ve yöntem izlediğini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere dönemsel başlıklar halinde inceleyebiliriz.

3.2.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem

XIX. yüzyılda oldukça güç yıllar yaşayan Osmanlı Devleti askeri, mali ve idari alanlarda revizyon çalışmalarına büyük önem vermiş, devletin bekası için bu çalışmalar adeta bir zaruret halini almıştır. 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat Fermanı bu zaruretin sonuçlarındandı.

Osmanlı modernleşmesinin miladı olarak kabul edilen bu ferman ile adil vergilendirmeyi sağlamak amacıyla muhassıl meclislerine üye seçme süreci başlatılarak taşrada yerel meclisler oluşturulmuştur.

1840'ta yapılan bu seçimlerle Osmanlı halkı ilk defa seçimle tanışmıştır. Bundan başka 1864 yılında Tuna vilayetinde, 1871 yılında ise tüm Osmanlı ülkesinde kurulan vilayet idare meclislerinin dört üyesi seçimle belirlenmiştir (Alkan, 2004:9).

Türk siyasal hayatının ilk anayasası olan Kanuni Esasi'nin 1876 yılında ilan edilmesinin ardından Osmanlı devletinde başlayan I. Meşrutiyet dönemi ile birlikte 1877 yılında ilk genel seçimler yapılmıştır. 1876 Anayasası ile Mebusan Meclisi ve Ayan Meclisi şeklinde iki kanattan oluşan bir yapı içerisinde Meclis-i Umumi denilen çift meclisli bir parlamento oluşturulmuştur. I. Meşrutiyetin ilanından ardından yapılan ilk Meclis seçimi, bir seçim yasasına dayanarak değil; 7 maddeden oluşan Meclis-i Mebusan Azasının Sureti İntihap ve Tayinine Dair Talimatı Muvakkate'ye göre yapılmıştır (Güvenir, 1982:229).

1877 yılında yapılan ilk genel seçimler sonucunda ilk Meclis-i Mebusan 19 Mart 1877 tarihinde toplanmıştır. Anayasa'nın 66. Maddesi uyarınca yeni bir seçim kanunu hazırlamış ancak meclis 14 Şubat 1878'de padişahın emriyle dağıtıldığı için bu kanun yürürlüğe konulamamıştır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü, 1982:70).

1877 yılı içinde, ikinci genel seçimler yapılmış ve 13 Aralık 1877'de ikinci meclis toplanmış ve siyasal tarihimizdeki ilk seçim yasasını yapmıştır.

II. Osmanlı Meclisi'nce 1877 tarihinde çıkarılan "İntihab-ı Mebusan Kanunu" incelendiğinde iki dereceli seçim mekanizması oluşturulduğu görülmektedir. 1908'den 1942 yılına kadar İntihab-ı Mebusan Kanununda değişiklikler yapılmış ve bu tarih aralığı içinde yapılan tüm seçimlerde uygulanmıştır (Karamustafaoğlu, 1970:106).

II. Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı bir seçim yasası yapmayı başarabilmiş ancak kısa bir süre sonra II. Abdülhamit tarafından, Kanun-i Esasi'den aldığı yetkiyi kullanarak 14 Şubat 1877 yılında kapatılmış (Parlamentoyu "tatil" eden II. Abdülhamid'in gerekçesi 1877-1878 yıllarında gerçekleşen ve 93 harbi olarak bilinen Osmanlı-RusSavaşı olmuştur. Hükümet, savaştaki başarısızlığı nedeniyle parlamento tarafından eleştirilmiş ve bu başarısızlıktan padişah sorumlu tutulmuştu. Eleştirilerden sonra meclis II. Abdülhamid, tarafından önce "tatil" sonrasında da "tehir" edilmiştir. Bu durum yaklaşık otuz yıl sürmüştür.)ve II. Meşrutiyet ilan edilinceye kadar bu yasa uygulanabilir olmamıştır.

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte Kanuni Esasi tekrar yürürlüğe konmuş ve 1877'de hazırlanan "İntihab-ı Mebusan Kanunu" nun hükümleri 1908 yılında yapılan seçimlerde uygulanmıştır.

1908'de Meşrutiyet'in yeniden ilan edilmesinin ardından seçimlerin yapılması kararı alındı. Seçimlere, Abdülhamit'e II. Meşrutiyeti ilan ettiren genç subaylardan oluşan İttihat ve Terakki ile Prens Sabahattin'in adem-i merkeziyetçi görüşlerini savunan Ahrar Fırkası katılmıştır (Güvenir, 1982:231). Bu seçimler Türk siyasal tarihinin ilk çok partili seçimi olmuştur.

Prens Sabahattin'in başında bulunduğu, İttihat ve Terakki'ye muhalif olan grup; seçimlerin tek dereceli olarak yapılmasını vevergi verme koşuluna bağlı kalmadan her erkeğin oy hakkına sahip olması gerekliliğini dile getirdiler. Fakat bu öneri İttihat ve Terakki tarafından kabul edilmedi ve seçimler, iki dereceli ve vergi veriyor olmak şartıyla yapılmıştır (Akşin, 1980:100).

İttihat ve Terakki'ye yönelik muhalefetin artmasıyla birlikte 1912'de Meşrutiyet'in ikinci genel seçimleri demokratik ve özgür olmayan bir seçim atmosferinde gerçekleştirilmiştir. 1912 yılında yapılan bu seçimde muhalefetin propaganda yapması İttihatçılar tarafından engellenmiş ve yine İttihatçılar tarafından seçim sandıkları gözetim altında tutulmuştur. Bu seçimler, seçim özgürlüğü ve güvenliği açısından iktidarda olan İttihat ve Terakki'nin tutumunu yansıtması bakımından oldukça önemlidir. (Karamustafaoğlu, 1970:105). Çünkü bu seçimler incelendiğinde görülmüştür ki, serbest bir seçimin özelliklerini taşımamaktadır.

İşte, serbest seçimin temel niteliklerinin tümüne uyulmadığı bu seçimlere Türk siyasal tarihi literatüründe "sopalı seçimler" denmiştir (Akşin, 1980:195).

1912'deki "sopalı seçimler" in ardından yapılan 1914 yılındaki seçimlere, muhalefete seçimlere katılma imkânını bile ortadan kaldıran İttihat ve Terakki rakipsiz bir şekilde katılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son genel seçimleri 1919 yılında yapılmıştır. Seçimlerin sonucunda Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğindeki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adayları büyük bir seçim zaferi kazanmışlardır. Seçimleri Müdafaa-i Hukukçular'ın kazanmış olması, Mustafa Kemal'in savaşta gösterdiği başarılar kadar önemli bir başarı olarak kabul edilmektedir. (Çavdar, 1981:33).

Türk siyasal hayatının ilk çok partili seçimleri olan 1908 seçimlerinden başlayarak sırasıyla 1912,1914 ve Osmanlı Devleti'nin son genel seçimleri olan 1919 seçimleri İntihab-ı Mebusan Kanunu hükümlerine göre yapılmıştır.

3.2.1 Cumhuriyet Dönemi

Birinci Dünya Savaşı, yıkılan İmparatorlukların yerine ulus-devletlerin kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu savaşın sonunda 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı da yeni bir ulus-devletin doğuşuna sahne olmuştur.

Bu dönemin ilk seçimleri 1920 yılında yapılmıştır. İstanbul'un işgaliyle Mebusan Meclisi kapatıldıktan sonra Mustafa Kemal bir seçim bildirisi yayınlamıştır. Bildiride, Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da değil, Anadolu'nun daha güvenli bir yerinde toplanması gerektiği bildiriliyordu. Bildirideki temel esaslar şunlardır:

Seçimler İntihab-ı Mebusan Kanunu'na uygun bir şekilde yapılacaktır. Livalar seçimlerin esasını oluşturacak ve her liva için beşer üye seçilecektir. Seçimler bütün livalarda aynı gün içinde gerçekleştirilecektir. Gizli oy ve mutlak çoğunluk yöntemiyle yapılacak olan seçimlerde meclis üyelikleri için her fırka, zümre ya da cemiyet istediğini aday gösterebilecektir (Sezen, 1994:230).
1920 seçimleriyle seçilmiş mebusların oluşturduğu Birinci Büyük Millet Meclisi tarafından ilk anayasa "Teşkilat-ı Esasiye" 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilmiştir.

1923 yılındaki seçimlere İntihab-ı Mebusan Kanunu'nda bir takım değişiklikler yapılarak başlanmıştır. Öncesinde bir milletvekili 50.000 erkek seçmen tarafından seçilirken, bu rakam 20.000 erkek seçmen olarak değiştirildi. Seçmen yaşı ise 18 olarak belirlendi. Seçmek ve seçilebilmek için aranan vergi verme zorunluluğu kaldırıldı. Bu değişiklikler ile oy hakkının genişletilmesi amaçlanmıştır.

Bu değişiklikler neticesinde seçimler yine mutlak çoğunluk yöntemine göre ve iki dereceli olarak 28 Haziran 1923'te yapıldı. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti seçimleri kazanmış ve sonrasında İkinci Meclis kurulmuştur. II. TBMM döneminde 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet İlan edilmiş ve 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanun'u hazırlanmıştır.

1927 yılında yapılan seçimler için önce ikinci derece seçmenlerin seçimine 20 Temmuz 1927'de başlanmış, milletvekili seçimleri ise 1 Eylül 1927'de tamamlanmıştır.

1927 seçimleri öncesi İntihab-ı Mebusan Kanununda yapılan değişiklikle ordu mensuplarının milletvekili seçilmeleri yasaklanmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü, 1982:83).

1927 seçimleri sonucunda ülkedeki tek siyasal parti olan Cumhuriyet Halk Fırkası seçimleri kazanmıştır.

1930 yılında yapılan yerel seçimlere birden fazla siyasal parti katılmış ve yine bu seçimlerden önce kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu ile Türk kadını ilk kez seçme ve seçilme hakkını kullanmıştır. Bu kanunla, yerel yönetimlere ilişkin bir dizi düzenleme yapılmıştır. Bu seçimlere Cumhuriyet Halk Fırkası Serbest Cumhuriyet Fırkası ve bağımsızlar katılmıştır. Seçimlerin yapıldığı dönemde dünyada yaşanan 1929 Büyük buhranının etkileri devam etmekte ve ülkede de iktisadi bir bunalım yaşanmaktadır.

1930 yerel seçimlerinde ilk kez uygulanan üç yenilik vardır: tek dereceli seçim, kadınların seçme ve seçilme hakkı ile iki partinin seçime katılması (Weiker, 1973:110).

Seçimler sonucunda CHF birinci parti olurken, 502 seçim bölgesinin 31'ini de SCF kazanmıştır (Yetkin, 2004:267).
1930 yerel seçimlerinin ardından Cumhuriyet'in üçüncü genel seçimleri olan 1931 seçimlerinin hazırlığına başlanmıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkası 1931 yılında yapılan seçimlere de tek parti olarak katılmıştır. İkinci seçmenlerin seçimi Nisan ayında tamamlanmış, sonrasında yapılan milletvekili seçimlerinde ise Cumhuriyet Halk Fırkası seçimin kazananı olarak IV. TBMM'yi toplamıştır. (TBMM, 1982:86). 1930 yılından sonra yapılan 1934, 1938 ve 1942 yerel seçimleri tek parti yönetimi döneminde yapıldığından bu seçimlere tek parti katılmıştır.

1934 seçimlerine; törensel bir görünüm verilmeye çalışılmış, seçimlerin eğlenceli etkinliklere dönüştürülmesi için çabalanmıştır (Turan, 2008:71).

1935 genel seçimleri öncesinde, seçimlerin genelliği ilkesine işlerlik kazandırılması bakımından 1934 yılında seçim yasasında yapılan bir değişiklik ile kadınlara oy kullanma hakkı getirilmiştir.

1930 yılında yerel seçimlere katılma hakkı verilen kadınlara, 1934'te genel seçimlere katılma ve milletvekili olma hakkı tanınmıştır. Aynı zamanda seçmen yaşı 22'ye çıkarılmıştır. 1935 seçimlerinde kadınlar ilk kez genel seçimlerde oy kullanmış ve ilk kez kadın milletvekilleri parlamentoya girmiştir. Ayrıca Cumhuriyet sonrası ilk kez bu seçimlerde Müslüman olmayan milletvekilleri parlamentoya girmiştir (Alkan, 2004:9).

Cumhuriyet Halk Fırkası 1935 seçimlerine Cumhuriyet Halk Partisi ismiyle katılmış ve bu seçimleri de kazanmıştır.

Bu seçimlerin ardından tek parti döneminin ikinci yerel seçimleri 1938 yılında yapılmıştır.

1939 genel seçimlerine 26 Mart'ta başlandı. Bu seçimler Cumhuriyet Halk Partisi'nin, bağımsız milletvekili seçilebilmesi için adaylara çağrı yapmış olması bakımından önemlidir. Seçimlere tek parti olarak katılan Cumhuriyet Halk Partisi bu seçimi de kazanmıştır. 1942 yılında yapılan yerel seçimlere de yine tek parti olarak CHP katılmıştır.
1939 seçimlerinin ardından göreve başlayan VI. TBMM'nin çalışmaları sonucunda Cumhuriyet tarihimizin ilk seçim yasası hazırlanmıştır. Bu yeni yasa ile İntihab-ı Mebusan Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (Tunaya, 1952:546). 1943 seçimleri bu yeni yasaya göre yapılmıştır. Bu seçimler tek parti ile yapılan seçimlerin sonuncusu olmuştur. Meşrutiyet'ten, 1943 yılına kadar olan tüm seçimler iki dereceli ve çoğunluk sistemine göre yapılmıştır. İki dereceli seçim yöntemi halkın seçimlere dolaylı bir biçimde katılımına neden olması bakımından tek dereceli seçimlerin kabulü ile çok partili rejime geçilmiş ve bu geçişle birlikte seçimlere daha demokratik bir nitelik kazandırmak amaçlanmıştır.

Anayasacılık hareketinin başlangıç tarihi olan 1876 yılı ile çok partili sisteme geçiş tarihi olan 1946'ya kadar uygulanmış olan seçimlerin hepsi modern anlamda demokratik bir nitelik taşımamaktadır (Abadan, 1966:71).

1908 'den 1942 yılına kadar olan dönemi incelediğimizde görülen şudur ki: İntihab-ı Mebusan Kanunu, her ne kadar bazı hükümleri değiştirilmiş olsa da 1942 yılına kadar yapılan tüm seçimlerde uygulanmıştır.

1946'ya kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla başlayan çok partili siyasal hayata geçiş denemeleri yapılmış olmasına rağmen 1945 yılına kadar Türkiye'de tek

parti yönetimi egemen olmuştur. Türkiye'deki siyasal hayata geçiş denemeleriyle ilgili olarak ünlü Fransız anayasa hukukçusu ve siyaset bilimcisi Maurice Duverger'in belirttiği gibi, bu denemelerin yapılmış olması bile "tek başına derin bir anlam taşımaktadır. Hitler Almanyasında, ya da Mussolini İtalyasında böyle bir şey düşünülemezdi …
Bunlar, her şeye rağmen, Kemal rejiminin plüralizme üstün bir değer tanıdığını ve plüralist bir devlet felsefesi çerçevesinde faaliyet gösterdiğini ifade etmektedir."(Duverger, 1974:360).

1945 yılında Türk siyasal hayatında üçüncü kez yeniden çok partili hayata geçiş denemesi yapılmıştır. Bu amaçla 1945 yılında çok partili siyasal yaşamın ilk partisi olan Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. Aynı yıl Cumhuriyet Halk Partisi içinde önemli birtakım gelişmeler yaşanmıştır.

1945 yılında mecliste görüşülmekte olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, CHP içindeki ayrılıkları su yüzüne çıkardı.

Bu kanunun mecliste görüşüldüğü günlerde CHP, parti grubuna tarihe "dörtlü takrir" adıyla geçen bir önerge vermişti. Önerge Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan, tarafından imzalanmıştı. Bu kişiler 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kuracaklardı (Tanör, 2008:340)

Türkiye bir taraftan iç dinamiklerin diğer taraftan ise dış dinamiklerin etkisiyle1946 yılında çok partili rejime geçmiştir. Çok partili dönemin ilk yerel seçimleri 26 Mayıs 1946'da yapılmış, bu seçimlerin ardından ise, 1947 yılında yapılması gereken çok partili dönemin ilk genel seçimleri alınan erken seçim kararıyla 21 Temmuz 1946 yılında yapılmıştır. Demokrat Parti 26 Mayıs'ta yapılan yerel seçimlere katılmayacağına dair bir bildiri yayımladı.

DP'nin seçimlere katılmama gerekçesi antidemokratik kanunların kaldırılmamış olması ve iktidarın gerçek bir muhalefetin gelişmesini önleme niyetinde olduğu düşüncesi idi. Daha önce seçimlere katılma kararında olan, 18 Temmuz 1945'te DP'den önce kurulmuş Milli Kalkınma Partisi , seçim günü saat 11:00de, hükümeti taraf tutmakla suçlayarak seçimlerden çekildi (Karpat, 1967:139)

Böylelikle çok partili rejimin ilk yerel seçimleri tek partinin bulunduğu bir seçime dönüşmüştür.

Seçimlerden önce Haziran 1945'te çıkarılan iki Kanun yürürlükten kaldırıldı. Bunlar, 4320 sayılı Mebus Seçimi ve 4918 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunlarıdır.

Yeni seçim kanunu kapsamında, seçimler tek dereceli ve yine çoğunluk esasına dayalı olarak yapılacaktı. Böylelikle 1876 tarihinden itibaren uygulana gelen iki dereceli seçim sisteminden bu yeni kanunla vazgeçilmiş ancak çoğunluk yöntemine dayalı seçim sistemi 1960 yılına kadar uygulamada kalmıştır. 1946 seçimlerini CHP kazanmıştır. Demokrat Parti seçim yasasındaki antidemokratik hükümleri eleştirerek seçimlerin usulsüz yapıldığı konusunda tereddütlerini seçim sonuçlarına itiraz ederek somutlaştırmış olsa da bir sonuç elde edememiştir. Türkiye'nin birçok yerinde seçimlere hile karıştığı ve CHP tarafından usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle bu seçimler Türk siyasal tarihi literatüründe "hileli seçimler" olarak adlandırılmıştır.

1950 seçimleri öncesinde demokratik bir seçim yasası hazırlanması, seçimlerin güvenliği açısından adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu zorunluluğun sebebi ise 1946-1950 yılları arasındaki tartışmaların seçim güvenliği konusunun ön planda tutularak seçim sisteminin göz ardı edilmesi olmuştur.

Yaşanan tartışmalar ve oluşan kamuoyu tepkisi sonucunda, hükümet tarafından yeni bir seçim yasası tasarısı hazırlamak üzere bir bilim kurulu görevlendirilmiştir. Çalışmalar neticesinde 5545 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 16 Şubat 1950 tarihinde çıkarıldı (Güvenir, 1982:237). Bu kanun çerçevesinde seçimler genel, eşit, gizli oy, açık tasnif ve tek derece esasına göre, , yargı güvencesi altında ve propaganda serbestisi ile yapılacaktı. Bütün bu değişikliklerle birlikte seçimler tek turlu ve basit çoğunluk sistemine göre 14 Mayıs 1950'de yapılmıştır. Seçimlerin çoğunluk sistemi esas alınarak yapılmasının da etkisiyle aşkın temsil olanağını elde eden DP, bu seçimlerde büyük bir çoğunluk kazanarak Türkiye'de bir iktidar değişikliğine neden olmuş ve 27 yıl süren CHP iktidarını sonlandırmıştır. 1950 seçimleri siyasi tarihimizde "beyaz ihtilal" olarak adlandırılmıştır.

14 Mayıs 1950'deki genel seçimlerin ardından, yine aynı yıl içerisinde yerel seçimler de yapılmıştır. DP Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes yerel seçimler sonrasında başarılarını anlatırken sonuçları "Türk milleti Halk Partisi'ni 14 Mayıs'ta iktidardan tasfiye etmişti, 3 Eylül'de de muhalefetten tasfiye etti" diyebilecek kadar sevindirici bulmuştur (Eroğul, 1990:59).

DP’ye verilen desteğin artmasında 1950 seçimlerinin ardından başlayan Kore Savaşı, tarım üretimindeki görece iyileşme, savaş nedeniyle tarım ürünlerinin değerinin artması, Türkiye’nin NATO’ya girme girişimleri, ekonomik iyileşme ve görece demokratik ortam, (Tokgöz, 1995:79). Bu destekle birlikte 1954 seçimlerine katılan DP büyük bir çoğunluğun oyunu alarak ikinci zaferini kazanmıştır.

1955 yerel seçimlerinde seçmenlerin onda altısından fazlası sandık başına gitmemiştir. New York Hearld Tribune’de yayımlanan bir makalede “Türkiye’deki belediye seçimlerinde muhalefetin gösterdiği kuvvet Başbakan Adnan Menderes’i ve onun iktidardaki Demokrat Partisi’ni düşündürecek bir şeydir” yazılmıştır (Çavdar, 1997:36). 1954 genel seçimlerinde olduğu gibi bu seçimlerin de kazananı DP olmuştur.

1954-1957 döneminde DP’nin antidemokratik uygulamaları sonunda toplumsal ve siyasal muhalefet güçlenmiştir. Mecliste çoğunluğa sahip olan DP, yasal tedbirlere başvurarak giderek artan muhalefeti engellemeye çalışmıştır. Bütün bu rahatsızlıklar neticesinde, DP olası oy kaybını göz önüne alarak 1958’de yapılması gereken seçimleri, erken seçim kararı ile 27 Ekim 1957’ye çekmiştir. DP’nin iktidarı kaybetme riskiyle gerçekleştirdiği baskıcı uygulamalar 27 Mayıs’a giden sürece kapı aralamıştır.

1957 seçimleri sonucunda DP’nin oyları azaldı ancak, uygulanan seçim sistemi sayesinde iktidarını korumayı başardı.

27 Mayıs 1960’da Türkiye’de ilk askeri darbe yapılmıştır. Darbe sonrasında oluşturulan kurucu meclis tarafından hem özgürlükçü yeni bir anayasa hem de yeni bir seçim kanunu hazırlanmıştır. 1961 seçimleri bu yeni seçim kanununa uygun olarak yapılmıştır. Seçimlerde nispi temsil sistemi uygulamasının getirilmiş olması yeni Milletvekili Seçimi Kanunu’nun en önemli özelliğidir. Yasanın ilk maddesi bu yeni düzenlemeyi şöyle anlatmaktadır; “Milletvekili seçimi, tek derecelidir, seçim nispi temsil yöntemine göre, genel, eşit, gizli oyla bütün yurtta aynı günde yapılır.” (Yalçın, 1965:122).

Nispi temsil sisteminin kabulü sonrasında, partilerin kazanmış oldukları milletvekili sayılarının hesaplanmasında d’Hondt yönteminin uygulanması konusunda uzlaşı sağlanmıştır. Senato seçimleri ise çoğunluk esasına göre yapılmıştır.

1961 seçimleri sonucunda CHP birinci parti olarak çıkmış fakat yeni seçim sistemi tek partinin iktidarına olanak vermemiş ve Türkiye bu dönemde ilk kez koalisyonlarla tanışmıştır.

1963 yerel seçimleri öncesinde 27 Mayıs 1960 askeri darbesi yaşanmış ve ardından 61 Anayasası hazırlanmıştır. Yerel yönetimler Anayasanın 112. Maddesinde "idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır" denerek mahalli idareler anayasal bir kurum olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, 1961 Anayasası'nda yerel yönetimlerin üzerindeki vesayet yükü hafifletilmiş, seçilmiş organların organlık sıfatlarını kazanma ve kaybetme konusundaki denetimin yargı yoluyla olacağı kabul edilmiştir (Gözübüyük, 1967:7).

1963 seçimlerinde ilk defa belediye başkanları doğrudan halk tarafından seçilmiştir. Belediye başkanları 63 yılındaki değişikliğe kadar belediye meclisi üyeleri tarafından seçiliyordu. 1963'te yapılan yerel seçimlerde AP birinci olarak çıkmıştır.

1950 yılında başlayan ve çok parti rekabetine dayanan siyasi gelişmenin yarattığı siyasal ve hukuksal bir ortamın içinde 1965 seçimlerine gidilmiştir. (Savcı, 1965:179). Siyasal Partiler Yasası çıkarıldı ve milli bakiye (ulusal artık) yöntemi uygulandı. Milli bakiye yönteminin uygulandığı seçimlerde, bu yöntemin tek partinin çoğunluk elde edebilmesine çok az imkân tanımasına rağmen Adalet Partisi çoğunluğu sağlayarak hükümeti kurdu.

1967'de yapılması gereken yerel seçimler ertelenerek 1968 Haziran'ında yapıldı. 1968 seçimleri yapılırken iktidarda olan parti AP'dir. Bu seçimlere 8 siyasi parti katılmıştır. Seçim sonuçlarına göre, tıpkı 1963 yerel seçimlerinde olduğu gibi bu yerel seçimlerde de en çok oyu alan AP olmuştur.

1969 seçimleri sonucunda, Adalet Partisi 4 yıllık iktidarının ardından yeniden tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğu sağlamış; ancak hükümetin ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda istikrarı sağlayamamış olması neticesinde, ordu 12 Mart 1971'de yönetime muhtıra vermiştir.

1973 seçimleri öncesinde ülkede sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. Ekonomik gelişmelerden en önemlisi 1970 devalüasyonu ve 1973'te dünya genelinde etkili olan petrol krizi olmuştur. Bu krizden Türkiye'de etkilenmiştir. Sosyal gelişmelere bakıldığında 68'deki hareketlerin yoğunluk kazanarak devam ettiğini söyleyebiliriz. Diğer önemli bir gelişme ise yukarıda da

belirtildiği gibi askeri boyutlu siyasi bir hareket olan 12 Mart 1971 Muhtırası olmuştur.

1973 yılında önce, d'Hondt usulüne göre nispi temsil sistemi uygulamasıyla 14 Ekim' de milletvekili genel seçimleri yapılmıştır. Seçimlerden CHP birinci parti olarak çıkmış, ancak hiçbir parti tek başına iktidar olabilecek çoğunluğu sağlayamamıştır. Aşkın temsil yine bu seçimlerde de büyük partilerin lehine sonuçlar doğurmuştur. Milletvekili genel seçimlerinden sonra ise 9 Aralık'ta yerel seçimler yapılmıştır.

1968 yerel seçimleri ile 1973 yerel seçimleri arasındaki dönemde Çitçi ve arkadaşlarına göre, sadece partiler açısından değil aynı zamanda gençler ve çalışanlar açısından da bölünme ve çatışma söz konusudur.

Bu seçimler günün koşulları gereği bir yerel seçim olmaktan çıkarak 14 Ekim 1973'te yapılan genel seçimlerin "sağlamasının yapıldığı bir referandum'a" dönüşen bir seçim olmuştur. (Yayman, 1991:1)

1973 yerel seçim sonuçları önceki iki yerel seçimden (1963 ve 1968 yerel seçimleri) farklı olmuştur. O seçimlerde AP seçimlerden birinci parti olarak çıkarken, bu kez CHP birinci parti olmuştur.

Çitçi ve arkadaşlarına göre AP' nin gerileyip CHP'nin ilerlemesinin nedenleri: "AP'nin bölünmesi ve 12 Mart Müdahalesi sonucu güç kaybetmesi, CHP'nin yeni bir başkan ve programla seçime girmesi, değişen toplumsal talepler" olmuştur.

Aralık 1973 yerel seçimleri tam bir ulusal seçim havasına dönüşmüş, sonuçları da Ekim 1973 milletvekili seçimlerinin tekrarı olmuştur (Çitçi, 2001:90).

1977 seçimleri de aynı seçim sistemi ve yöntemiyle yapılmıştır. Bu seçimlerde de en çok oy alan parti CHP olmuştur fakat tek başına iktidar olamamış ülkede koalisyonların yönetimi devam etmiştir. Bu seçimler sonrasında ülkede hükümet istikrarsızlığı ve sosyal bunalımlar yaşanmıştır.

1977 Haziran'ında yapılan genel seçimlerin ardından yine aynı yılın Aralık ayında çalkantılı bir ortamda yerel seçimler yapılmıştır. Seçimler yapılırken iktidarda İkinci Milliyetçi Cephe (AP-MSP-MHP) vardı. Bu seçimlere on siyasi parti katılmıştır.

Çitçi ve arkadaşları aşırı şiddet ortamına sürüklenilen bir süreçte yapılan Aralık 1977 seçimlerinin sokaktaki yurttaşı fazla ilgilendirmediğini, bu seçimlerin hükümet sorununu çözmek açısından önem kazandığını belirtmektedirler.

Yayman'a göre, 1977 yerel seçimleri de önceki üç seçim gibi genel seçim havasında geçmiş, hükümet için bir güvenoyuna dönüşmüştür.

1977 seçimlerinin kazananı, 1973'te olduğu gibi, yine CHP oldu.

1980 askeri darbesinden sonraki ilk genel seçimler 1983 yılında yapılmıştır. Bu seçimlerde uygulanan yöntem Çifte Barajlı d'Hondt Sistemi olarak adlandırılmıştır. Yasa ile hem ülke geneli hem de ve seçim çevresinde olacak şekilde çift kademeli baraj uygulamasının sebebi; küçük partilerin mecliste temsilini engelleyerek oyları dağılmasının önlenmesi ve yönetimde istikrarın sağlanmasıdır. Bütün bu değişiklikler ile 6 Kasım 1983 yılında seçimler yapılmış ve Anavatan Partisi bu seçimlerin galibi olmuştur.

Türkiye, 1983'te birçok politik parti ve lider seçim sokulmaksızın; küçük anti-sistem partilerin kritik bir rol oynamasını olanaksız hale getirmek için uygulanan bir % 10'luk ulusal baraj ve seçmenin zorunlu oy vermesi mükellefiyeti getirilmek suretiyle yapılan bir genel seçimle çok partili hayata yeniden adım atmıştı ve bunun sonucunda yapılan bir geçiş seçiminde kazanan ANAP, 1980 öncesi görüntüsüne uyan bir biçimde iktidara gelmiştir (Kalaycıoğlu, 2000:405).

1983 genel seçimlerinin ardından 1984 yılında yerel seçimler yapıldı. ANAP'ın oylarıyla kabul edilen 2972 sayılı yerel yönetim seçimlerine ilişkin yasanın uygulandığı 1984 yerel seçimlerinin yapılacağı gün, muhalefetin 3 Haziran önerisine karşılık ANAP'lı milletvekillerinin oylarıyla 25 Mart olarak belirlendi (Çitçi 2001:127)

İktidar partisi olan ANAP, partinin ve iktidarının yıpranabilirliği ihtimaline karşı zaman kaybetmeden erken seçimlere gitmeyi istemiştir. ANAP, 4 aylık iktidarının sonunda yapılan yerel seçimlerde iktidarın sağladığı tüm olanak ve avantajları kullanmıştır. İktidar olmanın sağladığı avantajlar neticesinde ANAP yerel seçimlerden başarıyla çıkmıştır.
1984 yerel seçimleri sonucuna göre, yerel yönetimlerin bütün organlarında en yüksek oyu alan ANAP birinci parti olmuştur (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1984).

1987 seçimlerine gidilirken seçim çevreleri değiştirilerek ANAP'a oy çıkabileceği düşünülen ilçeler il yapıldı (Altan, 2005:182).Ayrıca yapılan seçim yasası değişikliği ile seçmen yaşı 20'ye indirildi. Milletvekili sayısı ise 400'den 450'ye çıkarıldı. Siyasal yasak getiren geçici 4.madde 6 Eylül 1987'de yapılan halk oylaması sonucunda kaldırılarak, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır.

Siyasi yasak getiren maddenin kaldırılmasıyla birlikte yasaklı liderler de siyaset arenasında görünmeye başlamıştır. Bütün bu değişiklikler ile birlikte 29 Kasım 1987'de yapılan seçimler alınan oy oranlarının meclis aritmetiğine yansıması açısından adaletsiz bir görünüm sergiliyordu. Uygulanan kontenjan usulü, seçim sisteminin nispilik özelliğini en aza indirgemiş ve ANAP bu sistem sayesinde parlamentoda üstünlüğü sağlamıştır.

1989 yerel seçimleri yapılırken, 1984 yerel seçimlerinde olduğu gibi iktidar partisi yine ANAP'tı. Ve yine bu seçimlerde de iktidar olmanın sağladığı bütün avantajları sonuna kadar kullanmıştı. 1989 seçimlerinde iktidarın gücü genel seçimlerde olduğu gibi sandığa yansımamıştır. Bu seçimin galibi, muhalefetini sol söylem üzerinden yapan ve sağ partilere karşı alternatif politikalar üreten SHP olmuştur.

1991 seçimlerine siyasi partiler, ülkede uygulanan % 10'luk seçim barajını aşamama endişesiyle ittifaklar oluşturarak katılmışlardır. Bu ittifaklara rağmen seçimlerin sonucunda hiçbir parti tek başına iktidar olabilecek çoğunluğu sağlayamamıştır ve ülkede yeniden 1980 öncesinde olduğu gibi koalisyonlar dönemi başlamıştır. 1991 seçimleri, merkez sağı ve merkez solu temsil eden Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyonuyla sonuçlanmıştır.

1994 yılında yerel seçimler yapılırken yönetimde DYP-SHP koalisyonu vardı. Bu seçimde iktidar ortağı olan partiler 1991 genel seçimlerindeki başarılarını devam ettirememişlerdir. Refah Partisi bu seçimin asıl kazananı olurken, 1991 seçimlerindeki %16.8'lik oy oranını bu seçimlerde oy oranını %19.1'e yükseltmiştir.

1995 seçimleri öncesinde anayasal ve yasal düzenlemeler yapıldı. Milletvekili sayısı 550'ye çıkarıldı. 1987 ve 1991 seçimlerinde uygulanan kontenjan usulü, ve yine 1991 seçimlerinde uygulanan tercih sistemi ile seçim çevresi barajı %10 'luk ülke barajına dokunulmadan kaldırıldı. Bütün bu değişiklikler sonrasında 24 Aralık 1995'te yapılan seçimlerin galibi Refah Partisi olmuştur (Altan, 2005:185). Ayrıca,

kontenjan aday uygulaması ve çevre barajının kaldırılmasıyla aşkın temsil oranında bir düşüş gözlenmiştir. 1995 seçimleri de bir koalisyon hükümeti çıkarmıştır. Koalisyon Hükümetini RP ve DYP kurmuştur.

Çok partili yaşama geçiş sonrasında en kısa süreyle görev yapan parlamento (3 yıl 4 ay), 1995 seçimlerinin ardından göreve gelen 20. Parlamento, olmuştur. (Tuncer, 1999:1). 31 Temmuz 1998'de erken seçim kararı alındı ve 18 Nisan 1999'da aynı günde genel ve yerel seçimler yapıldı.1999 seçimleri yöntem ve sistem olarak 1995'te yapılmış olan seçimle benzerlik göstermektedir. Seçimlere 20 siyasi parti katılmıştır. Seçimler sonucunda siyasal bölünmelerin olduğu, çok partili bir atmosfer içinde 1977 'den bu yana ilk kez bir merkez sol parti seçimlerden birincilikle çıkmıştır. DSP-MHP-ANAP tarafından üçlü bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. DSP, genel seçimlerde ulaştığı başarıya yerel seçimlerde ulaşamamış olsa da, bu seçimlerin de galibi olmuştur.

Görüldüğü gibi, siyasal uzlaşma kültürünün görece zayıf olduğu ülkemizde, 1983 seçimlerinden itibaren seçmen "temsilde adalet" ve "yönetimde istikrar" ilkeleri arasında tercih yapmak zorunda bırakılmıştır.

2002-2015 yılları arasında yapılan seçimler ayrı bir başlık altında incelenecektir.

3.3 Demokrasi ve Temsil Açısından Seçimler

Demokrasi kelimesinin etimolojik kökenine bakıldığında eski Yunancada mahalle anlamına gelen "deme" ve yönetmek anlamına gelen "kratos" sözcüklerinin birleşmesinden oluştuğunu söyleyebiliriz. Demoskratia ise mahallelerin yönetimi anlamına gelir. Ancak Eski Yunan'da demokrasinin en parlak döneminde bile deme/halk, site'de oturan bütün bireyleri kapsamaz (Şenel, 1970:230).

Eski Yunan sitelerinde halk kendi kendini yönetme işini, nüfusun az olması ve kadınlarla kölelerin yurttaş sayılmamalarından dolayı siyasal haklara sahip olmamaları gibi sebeplerle, temsilcilere ihtiyaç duymadan yapmaktaydı. Nüfusun artması ve yurttaşların karmaşıklaşan yönetim görevlerine zaman ayıramaması, yönetim işinin temsilciler aracılığı ile yapılması zorunluluğunu doğurmuştur (Kışlalı, 2003:237). Halkın yönetici adaylarından bazılarını kendi temsilcisi olarak seçmesi şeklinde gerçekleşen bu yöntem temsili demokrasidir. Evet demokrasi halkın yönetimi olarak karşılık buluyor fakat demokrasi bu basit tanımından çok daha

karmaşık bir kavram, öyle ki ortaya konduğu ilk andan günümüze toplumları oluşturan insan gruplarının, kendilerine göre belli değer yargıları, tercihleri ve istekleri çerçevesinde tanımlana gelmistir. Diğer taraftan toplumdaki iktidar ilişki ve yapısının kaynağı ve kullanımı ile ilişkili bir kavram olan demokrasinin, siyasi iktidarın kullanımı ile ilgili oluşu da, ayrı bir değişken olarak ideolojik tercihleri gündeme getirmekte, bazı gruplar 31çin demokrasi "çoğunluğun mutlak egemenliği" anlamına gelirken, bazı gruplar için de "bireyin temel hak ve özgürlüklerinin tam bir güvence altına alındığı siyasal rejimi" ifade etmektedir (Saylan, 1998:2).

Lijphart ise ideal bir demokratik sistemi halkın istediklerini tam olarak karşılayan bir yönetim olarak tanımlar. Bu yönetim halkın tercihleri doğrultusunda oluşur ve halkın tercihlerine bağlı olarak etkinlikte bulunur. Bu gerekleri tam olarak karşılayan bir demokrasi insanlık tarihi boyunca ulaşılamayan ve belki ulaşılamayacak bir düştür. Ancak ulaşılmak istenen bir düştür (Lijphart, 1986:1).

Çağdaş siyasal toplumlarda siyasal temsil ve siyasal katılımın sağlanmasındaki en önemli araç olan seçim kavramı ise, "birden çok seçeneğin içinden kişinin özgür iradesiyle birini tercih etmesi" (Akgün, 2002:7), şeklinde tanımlanmıştır.

Siyasal anlamda seçim ise dar bir tanımlamayla, yönetilenlerin kendilerini kimin yöneteceğini, yani yönetenleri belirlemesidir. Daha geniş bir anlamda ele alındığında seçim işlemi, "yönetilenlerin yönetenleri belirlemesiyle sonuçlanan bir usuller, hukuki ve maddi işlemler bütünü" (Cotteret ve Emeri, 1991:11) veya "halkın yasalara göre seçmen-vatandaş kimliği kazanmış kesimlerinin, siyasi iktidarı onlar adına kullanacak yöneticileri çok sayıda aday arasından seçtiği ve bir sonraki seçime kadar yönetim yetkisini devrettiği, izleyen dönemde ise, yöneticinin siyasi iktidarı kullanma biçimini değerlendirerek onu denetlediği bir süreç" (Tekeli, 1983:1799) şeklinde tanımlanabilir.

Demokrasinin tesisinde, halkın yönetime katılımının ve meşruluğun sağlanması bakımından en etkili mekanizmalardan biri hiç kuşkusuz seçimlerdir. Seçimlerin etkili olması kadar bu mekanizmanın işlevselliği (adil ve şeffaf seçim, yüksek katılım oranı, güçlü temsiliyet) de önemlidir. Emre Kongar'ın belirttiği gibi "Her demokrasi mutlaka seçime dayanır. Ama her seçim zorunlu olarak demokrasi getirmez! Bir seçimin gerçekten "demokratik" olabilmesi için en azından dört biçim koşulu gereklidir:

1. Seçimlerin adil ve şeffaf olması, seçmen listelerinin önceden ilan edilmesi ve bunlara itiraz edilebilme olanağının tanınması, oy verme işleminin kapalı oy açık tasnif biçiminde gerçekleşmesi gerekir.

2. Seçimlerin belli aralıklarla tekrar edileceğinin güvencede olması, "ömür boyu" seçilebilme gibi koşulların bulunmaması gerekir.

3. Seçmenlerin önünde, gerçekten birbirinden farklı seçeneklerin bulunması, oy verenlerin, ülkedeki farklı eğilimleri ve çözüm önerilerini temsil edenler arasında tercih yapabilmeleri olanağı sağlanmış olmalıdır.

4. Seçimlerde verilen oylarla, parlamentoda temsil edilme oranları arasında adil bir oransal ilişki bulunmalı, her parti aldığı oy oranıyla bağlantılı olarak adaletli bir temsil gücüne kavuşmalıdır (Kongar, 2005:1).

Görüldüğü gibi seçim sistemleriyle ilgili en önemli siyasal sorun temsilde eşitliğin gerçekleştirilebilmesidir. Öyle ki bu eşitliğin sağlanması ile çoğulcu katılım desteklenecek ve seçimler sonucunda oluşabilecek olan tek parti iktidarının tekeli ortadan kaldırılacaktır. Çoğulcu demokrasinin işleyebilmesi için, toplumda farklı çıkarlara ve dolayısıyla farklı görüşlere sahip bulunanların örgütlenebilmeleri, çıkar ve görüşlerini barışçı yollardan rahatlıkla savunabilmeleri gerekir. Farklı çıkarlar arasında barışçı bir denge, ancak bu çerçeve içinde kurulabilir. Toplumsal barış da, rejimin istikrarı da, bu dengenin kurulabilmesine bağlıdır (Kışlalı, 1988:301).Temsili demokrasilerde ise toplumsal uzlaşmanın sağlanmasında en başat aktör seçimlerdir.

4 TÜRKİYE'DE 2002-2015 DÖNEMİNDE GENEL SEÇİMLER

4.1 2002 Seçimleri

1999 seçimlerinden sonra kurulan üçlü koalisyon hükümeti (DSP-MHP-ANAP)' nin ömrü, ortaklar arasındaki farklı fikir çatışmalarıyla 3 yıllık yönetimin ardından son bulmuştur. Yeniden bir seçim atmosferine giren ülkede, meclisin seçimlere erken gitme kararıyla birlikte 2002 yılının 3 Kasım'ında genel seçimler yapılmıştır. Bu seçimler %79,10 oranıyla 1980 sonrası yapılan genel seçimler arasında katılım oranının en düşük olduğu seçimler olmuştur.

2002 genel seçimlerinde en çok oyu %34,3 oranıyla yeni kurulmuş olan Adalet ve Kalkınma Partisi almıştır. Koalisyon yönetimleri, yerini tek parti iktidarına bırakmış, "yönetimde istikrar" ilkesi bu seçimlerde "temsilde adalet" ilkesine tercih edilmiştir. AKP bu seçimlerde aşkın bir temsil gücü elde ederken, CHP ise %19,4 oranıyla ikinci parti olmuş, ülke genelinde uygulanmakta olan %10'luk seçim barajı sebebiyle diğer partiler mecliste temsil olanağına kavuşamamıştır (Altan, 2005:187). Seçim barajını geçen AKP ve CHP seçim barajı sayesinde mecliste aldıkları oy oranının çok üzerinde temsil olanağı elde etmişlerdir. Böylelikle Türk siyasal hayatında elli yıllık bir aradan sonra yeniden iki partili sisteme dönülmüştür.

4.1.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

4.1.1.1 2001 Finansal Krizi:

19 Şubat 2001'de yaşanan siyasi gerginliklerin etkisiyle ülkede Cumhuriyet tarihinin en büyük finansal krizi yaşanmıştır. 90'lı yıllardan itibaren yüksek enflasyon sorunuyla baş etmeye çalışan ve kırılgan bir ekonomik yapısı olan ülkede yaşanan olumsuz siyasi gelişmeler bu krizin tetikleyicisi olmuştur. Krizin bir yansıması olarak ekonomik anlamda ağır bir yükün altına giren halk giderek yoksullaşmaya başlamıştır.

2001 yılının Şubat ayında yaşanan finans krizi, hem ekonomik daralmayla hem de orta vadede ülkenin perspektifini değiştiren yeni koşulların oluşmasıyla sonuçlanmıştır (Celasun, 2001:1).

Şubat 2001 Mali krizinin ardından Kemal Derviş ülkeye davet edildi. Dünya Bankasındaki görevinden ayrılan Derviş, ekonomiden sorumlu devlet bakanı olarak 3 Mart 2001'de göreve başladı.

Derviş, Mayıs 2001'de açıkladığı "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı", IMF ile imzalanmış stand-by düzenlemesiyle ve Dünya Bankası kredileriyle desteklenmiş ve üretimdeki düşüşün denetim altına alınmasında etkili olmuştur (Hazine Müsteşarlığı, 2001:1).

4.1.1.2 Başbakan'ın Rahatsızlığı:

Başbakan Bülent Ecevit sağlık sorunları nedeniyle'de Başkent Üniversitesi Ankara hastanesinde 4 Mayıs 2002 tarihinde tedavi altına alındı. Zaman içersinde başbakanın rahatsızlığının ilerlemesi erken seçim senaryolarını gündeme getirdi. Ecevit'in sağlık durumunun genel başkanlığı ve başbakanlığı devam ettirmeye elverişli olmadığı konusunda DSP içinden sesler yükselmeye başlamıştı ve bu düşünceler ile parti içinde bölünmeler yaşandı. 22 Temmuz 2002 yılında DSP'den ayrılan vekiller Yeni Türkiye Partisini kurdular. Erken seçimi isteyen diğer bir taraf ise koalisyon hükümetinin ikinci ortağı olan MHP olmuştur. MHP'nin erken seçim düşüncesini Genel Başkan Devlet Bahçeli 7 Temmuz 2002'de 11'inci Koca yayla Türkmen Kurultayında dile getirmiştir. Ve böylece TBMM tarafından alınan erken seçim kararı ile 3 Kasım 2002'de seçimlere gidildi.

Seçimler sonucunda % 79.14 katılım oranı ile (son 7 seçim arasında en düşük katılım) sadece barajı geçebilen partiler AKP ve CHP olmuştur. Ana muhalefet partisi ve koalisyon ortağı partiler baraja takıldı (Altan, 2005:187).

Bu seçimlerden AKP'nin birinci parti olarak çıkmasındaki sebepler arasında 2001 Ekonomik Krizi, son on yılda koalisyon hükümetlerinin istikrarsız yönetimleri, halkın güçlü ve etkin yönetimi sağlayabilecek tek parti özlemi, yeni siyasi yüzler, AKP'nin halkın duymak istediği yeni siyasi söylemlere karşı geliştirmiş olduğu farklı siyaset anlayışı gösterilebilir.

4.1.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

4.1.2.1 58'inci Hükümetin Kurulması:

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş tarafından Siirt'te yaptığı konuşmasıyla ilgili

olarak önce inceleme yapılmış, sonrasında ise Refah Partisi'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesinde dava açılmıştır. (Milliyet, 9 Aralık 1997:19).

Mahkemenin aldığı siyasi yasak kararından sonra Erdoğan, bağımsız olarak ya da herhangi bir partiyle birlikte seçime katılamayacaktı (Milliyet, 24 Eylül 1998:16).

AKP Genel Başkanı Erdoğan, seçimlere siyasi yasaklı olması nedeniyle girememişti. Milletvekili olmaması sebebiyle de hükümeti kimin kuracağı bir süre tartışma konusu oldu. Sonrasında, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından görevlendirilen AKP Kayseri Milletvekili Abdullah Gül başkanlığında 58. Hükümet kuruldu.

Erdoğan'ın siyasi yasağının kaldırılması yönünde 58'inci hükümet tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine kanun teklifi sunuldu. Kanunun kabul edilmesiyle birlikte Erdoğan'ın milletvekili seçilebilmesinin önü yasal düzlemde açılmış oluyordu.

4.1.2.2 Siirt Seçimleri:

Siirt'te yapılan seçimler AKP'nin itirazı sonucunda YSK tarafından incelenerek iptal edilmiş ve iptalin gerekçesi şöyle bildirilmiştir:

"2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 39'uncu maddesi uyarınca; Siirt ili seçim çevresi seçim sonuçlarına seçim işlemleri sebebiyle yapılan itiraz üzerine YSK 2 Aralık 2002 tarihli toplantısında seçim işlemlerindeki noksanlığın seçim sonuçlarına etkili olduğu sonucuna varmış ve Siirt ilinde seçimlerin yenilenmesine oy birliğiyle karar vermiştir" (Radikal, 2 Aralık 2002:5).

Seçimlerin yenilenmesi kararının ardından Siirt'ten milletvekili seçilen Fadıl Akgündüz'ün milletvekilliği düşürülmüş ve Siirt seçimleri tekrar yapılmıştır. AK Parti adayı olan Erdoğan birinci sıra adayı olarak seçimlere katıldı ve %85 oy oranıyla seçimi kazandı.

4.1.2.3 59'uncu Hükümetin Kurulması:

Erdoğan'ın milletvekili seçilmesiyle birlikte 58'inci hükümetin başbakanı olan Abdullah Gül, Cumhurbaşkanına istifasını sundu.

İstifanın ardından Cumhurbaşkanı Sezer Erdoğan'a hükümeti kurma görevini verdi. Böylece Erdoğan'ın başkanlığında 59'uncu hükümet kuruldu.

4.1.3 Partilerin Propaganda Faaliyetleri:

AKP'nin 2002 seçimlerindeki sloganı "Her şey Türkiye için!" şeklindedir. Seçim beyannamesinde ise "PARTİMİZ, dürüst, cesur, genç, dinamik, bilgili ve temiz kadroların öncülüğünde, siyaseti yeniden milletle buluşturmak için kapsamlı bir programla umut ve güven dolu bir geleceği yeniden tesis etmek üzere yola çıkmıştır."denilmektedir (www.tbmm.gov.tr, e.t. 02.02.2016).

AKP seçim mitinglerinde Erdoğan'ı ön planda tutmuştur. Çünkü Erdoğan''ın halk için yeni bir siyasi yüz ve umut olduğu düşünülmekteydi. 2001'deki ekonomik krizin yarattığı olumsuzlukları dile getirerek IMF ile stand-by antlaşmasına son verileceği vaatlerinde bulunmuş, ekonomik ve siyasi istikrar vurgusu yapmıştır. Ayrıca 3Y (yasak, yolsuzluk, yoksulluk) ile mücadele sözü vermiştir. Seçim şarkılarında ise popüler şarkıları kullanmak yerine, bir Anadolu partisi olduğu mesajını vermek için, Anadolu ezgili şarkılarla ilgi toplamayı başarmıştır.

CHP ise 2002 seçimlerinde "GÜZEL GÜNLER GÖRECEĞİZ!" sloganını kullanmıştır. Seçim beyannamesine şu cümlelerle başlanmıştır: Türkiye'den, "Tek Başına İktidar" istiyoruz…Türkiye bir yol ayrımındadır. 3 Kasım'da Türkiye ya ekonomik krizden çıkacak, ya da bugünkü kaos sürecektir. 3 Kasım'da Türkiye, ya aydınlık bir geleceğe taşınacak, ya da belirsizlik, istikrarsızlık içinde yuvarlanacaktır (www.tbmm.gov.tr, e.t. 02.02.2016).

CHP de tıpkı AKP gibi, seçim konuşmalarında koalisyon hükümetlerinin getirdiği istikrarsızlık üzerinden söylem geliştirdi.

2001 ekonomik krizinin halk üzerindeki olumsuz etkilerini de göz önüne alarak sıklıkla ekonomik ve siyasi istikrarı sağlayabileceğine yönelik mesajlar verdi. Tek başına iktidar vurgusu yaptı.

2002 seçimleri sonucunda iktidardaki parti AKP ve ana muhalefet partisi olan CHP'nin propaganda faaliyetleri sırasındaki ortak söylemleri "Siyasi ve Ekonomik İstikrar" olmuştur.

4.1.4 Seçim Sonuçları

Çizelge 4.1 3 Kasım 2002 Genel Seçim Sonuçları (www.tuik.gov.tr,e.t.03.02.2016)

A:ALINAN OYLARIN SAYISI B:OY ORANLARI C:MILLETVEKILI SAYISI		
KAYITLI SEÇMENLER		41407027
OY KULLANAN SEÇMENLER		32768161
SEÇİME KATILIM ORANI (%)		79.1
GEÇERLI OYLAR		31414748
YURT DIŞI VE GÜMRÜK KAPILARINDA GEÇERLI SAYILAN OYLAR		114035
GEÇERLI OYLARIN TOPLAMI		31528783
MILLETVEKILI SAYISI		550
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	A	10808229
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	B	34,3
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	C	363
ANAVATAN PARTİSİ	A	1618465
ANAVATAN PARTİSİ	B	5,1
ANAVATAN PARTİSİ	C	0
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	A	322093
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	B	1
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	A	150482
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	B	0,5
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	C	0
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	A	6113352
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	B	19,4
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	C	178

DEMOKRATİK HALK PARTİSİ	A	1960660
DEMOKRATİK HALK PARTİSİ	B	6,2
DEMOKRATİK HALK PARTİSİ	C	0
DEMOKRATİK SOL PARTİ	A	384009
DEMOKRATİK SOL PARTİ	B	1,2
DEMOKRATİK SOL PARTİ	C	0
DOĞRUYOL PARTİSİ	A	3008942
DOĞRUYOL PARTİSİ	B	9,5
DOĞRUYOL PARTİSİ	C	0
GENÇ PARTİ	A	2285598
GENÇ PARTİ	B	7,2
GENÇ PARTİ	C	0
İŞÇİ PARTİSİ	A	159843
İŞÇİ PARTİSİ	B	0,5
İŞÇİ PARTİSİ	C	0
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	A	89331
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	B	0,3
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	C	0
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	A	2635787
MİLLİYTETÇİ HAREKET PARTİSİ	B	8,4
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	C	0
MİLLET PARTİSİ	A	68271
MİLLET PARTİSİ	B	0,2
MİLLET PARTİSİ	C	0
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	A	106023
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	B	0,3
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	C	0
SAADET PARTİSİ	A	785489
SAADET PARTİSİ	B	2,5
SAADET PARTİSİ	C	0
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	A	59180
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	B	0,2
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	C	0

YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	A	363869
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	B	1,2
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	C	0
YURT PARTİSİ	A	294909
YURT PARTİSİ	B	0,9
YURT PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZLAR	A	314251
BAĞIMSIZLAR	B	1
BAĞIMSIZLAR	C	9

Bu seçim sonuçlarına göre %34,3 oy alan AKP, mecliste 363 sandalye kazanarak tek başına iktidar olmuştur. CHP ise 19,4 bandıyla meclise 178 milletvekili göndermiş ve ana muhalefet partisi görevini üstlenmiştir. Mecliste 9 milletvekili ise bağımsızları temsil etme hakkı kazanmıştır. Diğer partiler ise %10'luk seçim barajını geçemeyip mecliste temsil olanağına kavuşamamıştır. Seçmen 3 Kasım 2002 seçimleri ile oy tercihini değiştirmiş (Kapusızoğlu,2011:129) ve koalisyon hükümetlerinin kötü yönetimine ve ekonomideki olumsuz gidişata dur demek için tek parti yönetimine "Evet" diyerek ,"temsilde adalet"in yerine "yönetimde istikrar"ı yine tercih etmiştir.

4.2 2007 Seçimleri

2007 seçimlerine gidilirken iktidar partisi AKP idi. Görev süresi dolan 10'uncu Cumhurbaşkanı Ahmet Nejdet Sezer'in yerine yeni Cumhurbaşkanı seçilememiş ve Anayasa'nın 102'inci maddesi gerekçe gösterilip erken seçim kararı alınmış, 22 Temmuz 2007'de de seçimler yapılmıştır.

2007 genel seçimlerinde bir önceki seçimlere göre oylarını arttırarak en çok oyu %46,6 oranıyla Adalet ve Kalkınma Partisi almıştır. Seçimler sonucunda yeniden meclis aritmetiği tek parti iktidarını sağlayacak şekilde oluşmuştur. Mecliste yer alan diğer partiler ise, %20,9 oranıyla ikinci parti olan CHP ile %14,3 diliminde oy olan MHP ülke genelinde uygulanmakta olan %10'luk seçim barajını geçerek mecliste muhalefet görevini üstlenen partiler olmuştur.

4.2.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

4.2.1.1 Cumhurbaşkanı'nın Seçilememesi:

27 Nisan 2007 tarihinde Türkiye'nin 11'inci cumhurbaşkanını seçebilmek amacıyla TBMM Genel Kurulu'nda yapılan oylamanın ilk turunda Abdullah Gül, 357 oy aldı ve anayasa'nın öngördüğü 367 sayısını sağlayamadı. İlk tur oylamaya 361 milletvekili katılmış ve 367 olan toplantı yeter sayısı sağlanamamıştır. Bu durum CHP tarafından ilk turun iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne taşındı.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti olarak ortaya çıkan durumu mümkün olan en kısa sürede milletin takdirine sunmayı zaruret olarak gördüklerini belirterek, seçim tarihi olarak 24 Haziran veya 1 Temmuz tarihini düşündüklerini açıkladı (www.haberler.com, e.t.07.05.2016).

4.2.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

4.2.2.1 Cumhurbaşkanı'nın Seçilmesi:

Seçimlerin hemen ardından meclisin ilk işi Meclis başkanını seçmek oldu. Meclis Başkanı olarak AKP milletvekili Köksal Toptan seçildi.

Toptan'ın Meclis Başkanı seçilmesi sonrası gazetecilere açıklama yapan Erdoğan, "Birinci turda yüksek bir katılımla Köksal Beyin seçilmiş olması gerçekten Meclisimizin bu dönem açılışında güzel bir adım oldu" dedi. Yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçiminin hatırlatılması üzerine de Başbakan Erdoğan, "Hayırlısı olsun, temennimiz odur ki bundan sonra süreç başlayacak zaten" diye konuştu (Hürrriyet, 9 Ağustos 2007:5).

İktidar partisi aday olarak, Kayseri milletvekili Abdullah Gül'ü gösterdi. Cumhurbaşkanlığı seçimi ilk tur oylaması 20 Ağustos'ta yapıldı. Bu turda Abdullah Gül 341 oy aldı. 24 Ağustos'ta yapılan oylamanın ikinci turunda ise 337 oy alarak Anayasa'nın öngördüğü 2\3 çoğunluk olan 276 sayısına ulaşılamadığı için, 28 Ağustos'taki üçüncü tur oylamada 339 oyla Abdullah Gül, TBMM tarafından Türkiye' nin 11. cumhurbaşkanı seçildi.

4.2.2.2 Anayasa değişikliği referandumu

Anayasa değişikliklerine ilişkin paket önce TBMM tarafından kabul edilmiş, sonrasında ise Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından 21 Ekim 2007 tarihinde halk oylamasına sunulmuştur.

Referandum sonucuna göre %68,95 evet ve %31,05 hayır oyuyla anayasa değişiklik paketi kabul edilmiştir (www.ysk.gov.tr, e.t.08.05.2016).

4.2.3 Partilerin Propaganda Faaliyetleri:

AKP 3 Kasım 2002'den 22 Temmuz 2007'ye kadar geçen 5 yıllık bir zaman diliminde ülkeyi gezip, halkın isteklerine ve düşüncelerine yönelik söylemler geliştirerek ve iktidarın vermiş olduğu yıpranmışlığı da göz önünde bulundurarak 2007 seçimlerine hazırlanmıştır. AKP bu seçimlere girerken yeniden iktidara gelebilmek amacıyla propaganda faaliyetlerini de aktif bir şekilde yürütmüştür.

AKP seçim söylemlerinde 2002 seçimlerinde olduğu gibi istikrar vurgusu yapmıştır. Ayrıca ekonomik kalkınmayla ilgili olarak hükümetin politikalarının sürdürüleceği sözü verilmiştir. (www.akparti.org.tr e.t.11.05.2016)

AKP bu seçim için "Durmak Yok Yola Devam" sloganını kullanırken, Demokrat Parti'nin 1950 seçimleri için hazırlattığı "Yeter Söz Milletindir" afişinin çok benzeri olan "Yeter Karar Milletindir" afişini kullanmıştır.

CHP faaliyetlerini seçimlere birlikte gireceği DSP ile birlikte cumhuriyet mitingleri üzerinden ve laiklik vurgusu yaparak yürütüyordu. Seçimlerde kullandığı slogan "Şimdi CHP Zamanı" olmuştur. Bu seçimlerde CHP, oylarını artırabilmek amacıyla, kararsız oylara yönelmiştir. Bu doğrultuda ise hedef kitleye yönelik olarak daha ılımlı bir siyaset izlemeye çalışmış fakat bu ılımlı çizgisine rağmen oylarında fazla bir artış gerçekleşmemiştir.

MHP ise seçim bildirgesine, Milli Duruş ve Kararlılık Belgesi başlığı altında, "Tek Başına MHP diye başlamıştır (www.tbmm.gov.tr, e.t.08.05.2016).

"Seçim sloganı olarak ise, Dünyaya Tek Bir Cevap Yeter: Tek Başına MHP" kullanılmıştır.

4.2.4 Seçim Sonuçları:

Çizelge 4.2: 22 Temmuz 2007 Genel Seçim Sonuçları (www.tuik.gov.tr,e.t.10.05.2016)

A:ALINAN OYLARIN SAYISI B:OY ORANLARI C:MILLETVEKILI SAYISI		
KAYITLI SEÇMENLER		
OY KULLANAN SEÇMENLER		36056293
SEÇİME KATILIM ORANI (%)		84,2
GEÇERLI OYLAR		34822907
YURT DIŞI VE GÜMRÜK KAPILARINDA GEÇERLI SAYILAN OYLAR		226784
GEÇERLI OYLARIN TOPLAMI		35049691
MILLETVEKILI SAYISI		550
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	A	16327291
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	B	46,6
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	C	341
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	A	100982
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	B	0,3
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	A	182095
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	B	0,5
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	C	0
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	A	7317808
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	B	20,9
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	C	112
DEMOKRAT PARTİ (2007'de kurulan)	A	1898873
DEMOKRAT PARTİ (2007'de kurulan)	B	5,4
DEMOKRAT PARTİ (2007'de kurulan)	C	0
EMEK PARTİSİ	A	26292
EMEK PARTİSİ	B	0,1
EMEK PARTİSİ	C	0
GENÇ PARTİ	A	1064871
GENÇ PARTİ	B	3

GENÇ PARTİ	C	0
HALKIN YÜKSELİŞİ PARTİSİ	A	179010
HALKIN YÜKSELİŞİ PARTİSİ	B	0,5
HALKIN YÜKSELİŞİ PARTİSİ	C	0
İŞÇİ PARTİSİ	A	128148
İŞÇİ PARTİSİ	B	0,4
İŞÇİ PARTİSİ	C	0
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	A	35364
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	B	0,1
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	C	0
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	A	5001869
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	B	14,3
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	C	71
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	A	52055
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	B	0,2
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	C	0
SAADET PARTİSİ	A	820289
SAADET PARTİSİ	B	2,3
SAADET PARTİSİ	C	0
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	A	79258
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	B	0,2
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZLAR	A	1835486
BAĞIMSIZLAR	B	5,2
BAĞIMSIZLAR	C	26

4.3 2011 Seçimleri

2011 seçimlerine gidilirken iktidar partisi yine AKP idi. 2011 genel seçimleri, 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandum ile genel seçimlerin süresini beş yıldan, dört yıla indiren anayasal değişikliğe göre, 2007 seçimlerinden 4 yıl sonra yapılmıştır. AKP bu seçimlerde de bir önceki seçimlere göre oylarını arttırarak, %49,8 oranıyla en çok oyu alan parti olmuştur. Seçim sonuçlarına göre mecliste yer alan diğer

partiler ise, %26 oranıyla ikinci parti olarak CHP ve %13 bandıyla üçüncü parti olan MHP olmuştur.

4.3.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

4.3.1.1 2010 Seçim Kanunu Değişikliği:

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 6988 No'lu Kanun 8 Nisan 2010 tarihinde kabul edilmiş ve 10 Nisan 2010'da Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (www.resmigazete.gov.tr,e.t. 10.05.2016).

Kanunda yapılan değişiklikler göre, tahta oy sandıklarının yerine ısıya ve kırılmaya dayanıklı plastikten üretilmiş şeffaf, 40x55x50 cm. ebatlarında sandıklar kullanılacaktır. Ayrıca bu kanunla Kürtçe propaganda serbestisi ve propaganda süresinin yirmi günden otuz güne çıkarılması düzenlenmiştir. Milletvekili seçilme yaşı ise 25 olarak belirlenmiştir.

2010'da yapılan Seçim Kanunu değişikliğinin 2011'de yapılacak seçimlerde uygulanabilirliği tartışma konusu olmuş ve bu konuyla ilgili olarak kararı Yüksek Seçim Kurulu vermiştir:

"10 Nisan 2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5980 sayılı Kanunla 298 ve 2839 sayılı Kanunlarda yapılan değişikliklerin XXIV. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinin oy verme tarihi olan 12 Haziran 2011 tarihi esas 44lındığında, 298 ve 2839 sayılı Kanunlarda yapılan değişikliklerin yürürlük tarihi üzerinden bir yılı asan süre geçmiş olacağından, anılan kanunlardaki değişikliklerin uygulanmasına karar verilmesi gerekmiştir " (www.ysk.gov.tr,e.t. 10.05.2016).

4.3.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

Ankara'nın Kızılay semtinde park halindeki araçta şiddetli bir patlama meydana geldi. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, konuyla ilgili olarak yazılı açıklama yaptı. Açıklamada şunlar kaydedildi:

"Bugün saat 11.00-11.30 sularında Ankara ili Çankaya ilçesi Kumrular Caddesi üzerinde bir araç içerisine yerleştirilen parça tesirli bir bombanın patlatılması sonucu henüz kimlikleri tespit edilemeyen birisi bayan 3 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 3'ü ağır toplam 34 vatandaşımız yaralanmıştır. Patlamanın etkisiyle çevrede bulunan

araç ve binalar zarar görmüştür. Bu patlama bir terör eylemi olarak değerlendirilmiştir.” (Radikal, 20 Eylül 2011:6).

Yaşanan bütün bu olaylar hedeflerine ulaşmaya çalışan terör örgütlerinin amaçlarını gerçekleştirmek için her türlü şiddeti acımasızca kullandığını bir kere daha göstermiştir.

4.3.3 Partilerin Propaganda Faaliyetleri:

Siyaset, büyük ölçüde, kavram ve terimlerin geçerli anlamı üzerine yapılan mücadeleden ibarettir. Kelimeler nadiren tarafsızdır; çoğu zaman siyasi ve ideolojik anlamlar taşır. Siyasetin bilimsel bir lügatini inşa etmenin zor olduğu bir dünyada, en azından kullandığımız kelimeleri ve onlara yüklediğimiz anlamları netleştirmeye çalışabiliriz (Heywood, 2011:17).

Heywood’un söz ettiği gibi kavram ve terim mücadelesine, Türkiye’nin 2011 Genel Seçimleri’ndeki siyasi partilerin propaganda penceresinden bakacak olursak;

AKP, seçimlere dört yılık değil 12 yıllık bir planlama yaparak hazırlandığı söylemiyle seçim meydanlarına indi. Ayrıca bu seçimlerin ülkenin geleceğini belirleyecek bir seçim olduğuna vurgu yapıyordu.

AKP, seçim bildirgesinde hedeflerini şöyle açıklıyordu:”Her şey Türkiye için dedik, durmak yok yola devam dedik. Şimdi milletçe hep birlikte diyoruz ki; Türkiye hazır, hedef 2023” (www.akparti.org, e.t. 21.05.2016)

AKP’nin seçim beyannamesinin kapanış cümlesi ise uzun vadeli bir perspektifle iktidara yönelik planlamalar yaptığına işaret ediyordu.

Mitinglerde İleri Demokrasi ve Güçlü Ekonomi vurgusu yapılırken, 45onsensüs ile oluşturulacak yeni, sivil bir anayasa ve Kürt meselesinin çözümünden de söz edilmiştir.

CHP, “Herkes için CHP” ve“CHP varsa, herkes için var” sloganları ile meydanlara indi.

CHP’nin seçim bildirgesi; “Özgürlüğün ve umudun ülkesi. Herkesin Türkiye’si.” Diye başlayıp, “Türkiye rahat bir nefes alacak.” Cümlesiyle devam etmektedir. Ayrıca bildirgede demokrasi, kalkınma, eşitlik ve barış konularına yer verilmiştir. (www.chpizmir.org, e.t. 21.05.2016).

CHP'nin bildirgesine ve seçimlerde kullandığı slogana bakarak, kapsayıcı bir dille tüm seçmenlerin oylarına talip olmaya çalıştığını okuyabiliriz.

Seçimler katılan bir diğer parti olan MHP 2011 seçimleri için "Ses ver, Sesime Kulak ver" sloganını kullanmıştır.

Seçim beyannamesinde ise "2023'e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi" başlığının devamında, seçim sloganı olarak kullandıkları "Ses Ver Türkiye" cümlesini görmekteyiz (www.mhp.org, e.t. 21.05.2016).

MHP mitinglerinde ekonomik kalkınma, terörün bitirilmesi, toplumsal uzlaşı zemininde yeni bir anayasa ve Türkçe' nin tek dil olması başlıkları altında söylemler geliştirmiştir.

4.3.4 Seçim Sonuçları:

Çizelge 4.3: 12 Haziran 2011 Genel Seçim Sonuçları (www.tuik.gov.tr,e.t.27.05.2016)

A: ALINAN OY SAYISI B: OY ORANI C: MİLLETVEKİLİ SAYISI		
KAYITLI SEÇMENLER		52806322
OY KULLANAN SEÇMENLER		43914948
SEÇİME KATILMA ORANI (%)		83.2
GEÇERLİ OYLARIN TOPLAMI		42813896
YURT DIŞI VE GÜMRÜK KAPILARINDA GEÇERLI SAYILAN OYLAR		127867
GEÇERLİ OYLARIN TOPLAMI		42941763
MİLLETVEKİLİ SAYISI		550
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	A	21399082
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	B	49,8
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	C	327
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	A	323251
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	B	0,8
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	C	0
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	A	11155972
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	B	26

CUMHURİYET HALK PARTİSİ	C	135
DOĞRUYOL PARTİSİ	A	64607
DOĞRUYOL PARTİSİ	B	0,2
DOĞRUYOL PARTİSİ	C	0
EMEK PARTİSİ	A	32128
EMEK PARTİSİ	B	0,1
EMEK PARTİSİ	C	0
HALKIN SESİ PARTİSİ	A	329723
HALKIN SESİ PARTİSİ	B	0,8
HALKIN SESİ PARTİSİ	C	0
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	A	124415
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	B	0,3
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	C	0
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	A	15222
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	B	0,0
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	C	0
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	A	5585513
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	B	13
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	C	53
MİLLET PARTİSİ	A	60716
MİLLET PARTİSİ	B	0,1
MİLLET PARTİSİ	C	0
MİLLİYETÇİ VE MUHAFAZAKAR PARTİ	A	36188
MİLLİYETÇİ VE MUHAFAZAKAR PARTİ	B	0,1
MİLLİYETÇİ VE MUHAFAZAKAR PARTİ	C	0
SAADET PARTİSİ	A	543454
SAADET PARTİSİ	B	1,3
SAADET PARTİSİ	C	0
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	A	64006
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	B	0,1
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZLAR	A	2819917
BAĞIMSIZLAR	B	6,6

BAĞIMSIZLAR	C	35

12 Haziran 2011'de yapılan milletvekili genel seçimlerinde %83,2'lik bir oranla yüksek bir katılım sağlanmıştır. Seçim sonuçlarına göre AKP, iktidardayken oylarını ikinci kez arttıran ilk parti oldu. İktidardan gelen yıpranmışlığa rağmen AKP yeniden oylarını artırarak birinci parti olarak çıkmıştır. Çünkü muhalefet topluma yeni vaatlerde bulunamamış, seçmene güven verememiştir, muhalefete güven duyamayan seçmen de bilinmeze oy verip maceraya giremeyeceğinden hali hazırda iktidarda olan partiyi yeniden tercih etmiştir.

CHP, temel hak ve özgürlüklerin iyileştirilmesine ve geliştirilmesine yönelik söylemlerin yanı sıra tüm seçmenlerin oyuna talip bir dile meydanlarda oy istemesine rağmen bir önceki seçimler göre oylarında yaklaşık %5'lik bir artışla yeniden ana muhalefet görevini üstlenmiştir. MHP ise kendisine oy veren lokal seçmen grupları dışında, ülke genelindeki seçmenleri kapsayıcı bir milliyetçilik söylemiyle oylarını artırmayı başaramamıştır (Keskin, 2014:24).

2011 seçimleriyle meclisteki aritmetik 327 milletvekili ile AKP,135 ile CHP, 53 ile MHP ve 35 sandalye ile Bağımsızlardan oluşmuştur.

4.4 7 Haziran 2015 Seçimleri

7 Haziran 2015'te yapılan 25'inci dönem milletvekili seçimlerine bir yerel seçim ve bir cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından gidilmiştir. 2015 seçimlerine gidilirken AKP'nin 13 yıllık bir iktidarı söz konusuydu. 7 Haziran'daki seçim beklendiği gibi sonuçlanmadı (Özkan,2016:8) ve bu seçimlerin sonucuna göre mecliste koalisyon hükümetine olanak veren bir aritmetik oluştu. AKP bu seçimlerde, tek başına iktidar olabilmek için gerekli olan 276 (milletvekili sayısının en az yarısından bir fazla) sayısını sağlayamadı. Seçim sonuçlarına göre AKP %40,87 oy oranı ile en yüksek oyu alan parti olmasına rağmen, bu oran AKP'ye tek başına iktidar olanağı vermiyordu. Mecliste yer alan diğer partiler ise, %24,95 oranıyla ikinci parti olarak CHP, %16,29 bandıyla üçüncü parti olan MHP ve %13,12 oranıyla ülke genelinde uygulanmakta olan %10'luk seçim barajını aşarak mecliste temsil olanağı elde eden dördüncü parti ise HDP olmuştur.

4.4.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

4.4.1.1 İç Güvenlik Paketi

Kamuoyu tarafından 'İç Güvenlik paketi' olarak bilinen Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nın görüşülmeye başlanması çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Muhalefetin yoğun eleştirileri sonrasında iki defa ertelenen Meclis Genel Kurulu 17 Şubat günü İç Güvenlik Paketi'ni görüşmek üzere toplanmıştır.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek, 4 Nisan 2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. (Resmi Gazete, 2015:1)

İç güvenlik paketi ile kamusal alandaki toplumsal etkinlikler, kontrol altında tutulmak istenmiştir. Kamusal alan kavramı ilk olarak Alman siyaset bilimci Jürgen Habermas tarafından kullanılmış olmakla birlikte demokratik toplumlarda, özgürlüklerin tesis edilebilmesinin yollarından biri olarak kabul edilmiştir. Özgürlükler elbette ki sınırlanabilir, ancak bu sınırlama Anayasanın 13'üncü maddesindeki şartlarla bağlı kalmalıdır. Sınırlama kanunla, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun, hak ve hürriyetlerin özüne dokunmadan, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine uygun ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılmalıdır. Aksi durumda bir özgürlük alanı olması gereken kamusal alan işlevsizleştirilmiş olur.

Ayrıca bu yasa değişikliği ile polisin yetkilerinin genişletilmesi ve savcının yetkililerinin de vali ve polise devredilmesi sonucunda yürütme ve yargı arasındaki kuvvetler ayrılığı ilkesi zedelenmiş görünmektedir.

4.4.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

4.4.2.1 63'üncü Hükümetin Kurulması Çalışmaları

7 Haziran seçimleri sonucunda hiçbir parti tek başına iktidar olabilmek için yeterli olan çoğunluğu sağlayamamış ve bu seçimlerin ardından tam 32 gün sonra yani 9 Temmuz 2015 günü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, seçimlerde en yüksek oy oranına sahip olan AKP'nin Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu' nu 63'üncü hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. Böylece hükümetin kurulabilmesi için gerekli

olan 45 günlük takvim süreci işlemeye başladı. Hükümeti kurmakla görevlendirilen AKP Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu koalisyon için siyasi partilerle görüşmelere başlamıştır. Bu görüşmeler sonuç vermemiş ve hükümet kurulamamıştır. Davutoğlu hükümeti kurma görevini, görevi aldıktan 40 gün sonra cumhurbaşkanına iade etmiştir. Bu gelişmeler üzerine Cumhurbaşkanı Erdoğan anayasanın 116'ncı maddesi gereği seçimlerin yenilenmesi kararını verdi ve yeniden AKP Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu'nu 25 Ağustos 2015 tarihinde ülkeyi seçimlere götürecek seçim hükümetini kurmakla görevlendirdi. 28 Ağustos 2015'te Ahmet Davutoğlu'nun sunduğu kabine listesinin Cumhurbaşkanı tarafından onaylamasıyla 63'üncü hükümet kuruldu. Bu hükümet Türk siyasal hayatındaki ilk geçici seçim hükümeti olmuştur. Seçim hükümetinin görevi 1 Kasım 2015 tarihinde tekrar edilecek olan seçimlerden sonra, yeni hükümetin göreve başlamasıyla son bulacaktır.

4.4.3 Partilerin Propaganda Faaliyetleri:

"Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma" ve "Onlar Konuşur AK Parti Yapar" sloganları ile seçim kampanyasına başlayan AKP, tıpkı cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi bu seçimler öncesinde de söylemlerinde başkanlık ve "paralel örgüt" ile mücadele vurgusu yapmaya devam etmiştir. Seçim kampanyaları yürütülürken Cumhurbaşkanı Erdoğan da toplu açılış törenlerinde meydanlara inerek seçim öncesi çalışmalara destek vermiştir.

CHP "Yaşanacak Bir Türkiye" sloganıyla seçim kampanyası çalışmalarını başlatmıştır. CHP'nin seçim söylemlerinde ekonomik vaatlerin ağırlıklı olduğunu söyleyebiliriz. Emekliye, asgari ücretliye ve dar gelirlilere yönelik iyileştirmeler ile sosyal politikaya yönelik düzenlemeler vaatlerin ekonomik ayağını oluşturmaktadır (www.chp.org, e.t.02.06.2016). Sonrasında ise eğitim ve siyasetle ilgili sorunlara değinerek, bu sorunların çözümüne yönelik vaatlerde bulunulmuştur. Kürt sorunun çözümüne ilişkin politikaların toplumsal uzlaşı içerisinde ve parlamentoda çözülebileceğine dair mesajlar ile parlamenter rejimin gerçek anlamda işletilmesi siyasi vaatler arasında dikkat çekicidir. Eğitimde yapılacak reformlarla ilgili olarak ise 13 yıllık zorunlu eğitim ve YÖK'ün kaldırılması başlıkları yer almaktadır.

MHP ise seçim bildirgesine, "Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek" başlığı altında, "Bizimle Yürü Türkiye" diye başlamıştır (www.mhp.org, e.t.04.06.2016).

MHP'de tıpkı CHP gibi seçim vaatlerinin önemli bir bölümünde ekonomik iyileştirmelere yer verirken, terörün bitirilerek toplumsal huzurun sağlanması ve yolsuzluklarla mücadele gibi diğer önemli başlıklara de değinmiştir.

HDP bu seçimlere bağımsız adaylarla değil de bir strateji değişikliği ile parti olarak katılmış ve %10 olan ülke genelindeki seçim barajını aşmayı hedeflemiştir. Seçim kampanyalarını ise bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak yürütmüştür. Ayrıca seçmene, söylemleriyle Türkiye partisi oldukları mesajını vererek geniş kitlelerin oylarına talip olmuştur.

"Seçimlerde Biz'ler Meclise" sloganını kullanan HDP, ülke genelinde uygulanmakta olan seçim barajını aşarak mecliste temsil olanağına sahip olma vurgusuyla seçmenin dikkatini çekmeye çalışmıştır.

4.4.4 Seçim Sonuçları

Çizelge 4.4 7 Haziran 2015 Genel Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.05.2016)

A: ALINAN OY SAYISI B: OY ORANI C: MİLLETVEKİLİ SAYISI		
KAYITLI SEÇMENLER		56608817
OY KULLANAN SEÇMENLER		47507467
SEÇİME KATILMA ORANI (%)		%83.92
GEÇERLİ OYLARIN TOPLAMI		46,163,243
GEÇERSİZ OYLARIN TOPLAMI		1,344,224
MİLLETVEKİLİ SAYISI		550
DOĞRU YOL PARTİSİ	A	28.852
DOĞRU YOL PARTİSİ	B	0,06
DOĞRU YOL PARTİSİ	C	0
ANADOLU PARTİSİ	A	27.688
ANADOLU PARTİSİ	B	0,06
ANADOLU PARTİSİ	C	0
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	A	58.716
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	B	0,013
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	C	0
KOMÜNİST PARTİ	A	13.780

KOMÜNİST PARTİ	B	0,03
KOMÜNİST PARTİ	C	0
MİLLET PARTİSİ	A	17.473
MİLLET PARTİSİ	B	0,04
MLLET PARTİSİ	C	0
HAK VE ADALET PARTİSİ	A	5.711
HAK VE ADALET PARTİSİ	B	0,01
HAK VE ADALET PARTİSİ	C	0
MERKEZ PARTİ	A	20.945
MERKEZ PARTİ	B	0,05
MERKEZ PARTİ	C	0
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	A	72.701
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	B	0,16
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	C	0
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	A	60.396
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	B	0,13
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	C	0
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	A	26.500
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	B	0,06
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	C	0
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	A	7.520.006
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	B	16,29
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	C	80
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	A	6.058.489
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	B	13,12
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	C	80
SAADET PARTİSİ	A	949.178
SAADET PARTİSİ	B	2,06
SAADET PARTİSİ	C	0
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	A	11.518.139

CUMHURİYET HALK PARTİSİ	B	24,95
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	C	132
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	A	18.867.411
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	B	40,87
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	C	258
DEMOKRATİK SOL PARTİ	A	85.810
DEMOKRATİK SOL PARTİ	B	0,19
DEMOKRATİK SOL PARTİ	C	0
YURT PARTİSİ	A	9.289
YURT PARTİSİ	B	0,02
YURT PARTİSİ	C	0
DEMOKRAT PARTİ	A	75.784
DEMOKRAT PARTİ	B	0,16
DEMOKRAT PARTİ	C	0
VATAN PARTİSİ	A	161.674
VATAN PARTİSİ	B	0,35
VATAN PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	A	96.475
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	B	0,21
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZLAR	A	488.226
BAĞIMSIZLAR	B	1,06
BAĞIMSIZLAR	C	0

Bu seçimlerin sonucuna bakıldığında Kürt siyasal hareketinin meclisteki temsil kazanımıyla, HDP'nin başarısından söz edilebilir. AKP'nin oylarındaki düşme ise AKP'ye daha önce oy vermiş olan milliyetçi seçmenin oylarının bir kısmının MHP'ye bir kısmının da HDP'ye kaymasıyla açıklanabilir. Bu seçimler sonucunda CHP'nin oy oranında pek fazla sapma yaşanmamıştır.

Haziran 2015 seçimleri sonucu mecliste oluşan aritmetik tabloya Adalet ve Kalkınma Partisi 258, Cumhuriyet Halk Partisi 132, Milliyetçi Hareket Parti ve Halkların Demokratik Partisi ise 80'er milletvekili olarak yansımıştır (www.ysk.gov.tr e.t.12.06.2016).

4.5 1 Kasım 2015 Seçimleri

7 Haziran 2015'te yapılan 25'inci dönem milletvekili seçimlerinin ardından 63'üncü hükümetin kurulması çabaları sonuçsuz kalmış ve 1 Kasım 2015 erken seçimlerine bir seçim hükümeti kurularak gidilmiştir.

4.5.2 Partilerin Propaganda Faaliyetleri:

AKP seçim bildirgesine "Huzur ve İstikrarla Türkiye'nin Yol Haritası" başlığı ile başlamıştır. Başbakan Ahmet Davutoğlu AK Parti'nin seçim beyannamesini açıklarken "Huzur ve istikrar 1 Kasım seçimlerinde temel vizyonumuzdur. Tazelendik ve yenilendik "Haydi Bismillah' diyoruz" dedi. (Milliyet, 4 Ekim 2015:7).

Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi seçim kampanyası istikrar sözcüğü üzerine temellendirilmiştir. AKP bu seçimler için "İlk Günkü Aşkla" sloganını kullanmış ve seçmene parti politikalarından bir sapma olmadığını ve aynı heyecanla çalışmalarını sürdürecekleri mesajını vermek istemiştir.

CHP'nin bu seçimlerdeki sloganı "Önce Türkiye" olmuştur. 7 Haziran'daki seçim beyannamesinde olduğu gibi 1 Kasım seçimleri öncesinde açıklanan beyannamede de ekonomik vaatler üzerinde durulmuş ve bu iki seçim arasında ülkede yaşanan gelişmelere koşut olarak güvenliğe yönelik söylemler geliştirilmiştir.

HDP, bu seçimlerde "İnadına HDP" sloganını kullanmıştır. Seçim beyannamesinde ekonomik vaatlerin yanı sıra demokrasi ve barış kavramlarına da çokça vurgu yapmıştır.

MHP "Ülkenin Geleceğine Oy Ver" sloganı ile seçim kampanyalarına yön verirken, bildirge "Huzurlu ve Güvenli Gelecek" başlığı altında şekillenmiştir (www.mhp.org, e.t.04.06.2016).

1 Kasım 2015 seçimlerinde partilerin söylemlerinin odak noktası güvenlik olmuştur. Erken seçim kararı alınarak yapılan bu seçimler hem iki seçim arasının kısa olması hem de ülkedeki güvenlik sorunu nedeniyle sınırlı kampanyalarla yürütülmüştür.

4.5.3 Seçim Sonuçları

Çizelge 4.5 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.01.06.2016)

A: ALINAN OY SAYISI B: OY ORANI C: MİLLETVEKİLİ SAYISI		
KAYITLI SEÇMENLER		56.949.009
OY KULLANAN SEÇMENLER		48.537.695
SEÇİME KATILMA ORANI (%)		%85,23
GEÇERLİ OYLARIN TOPLAMI		47.840.231
GEÇERSİZ OYLARIN TOPLAMI		697.464
MİLLETVEKİLİ SAYISI		550
MİLLET PARTİSİ	A	19.714
MİLLET PARTİSİ	B	0,04
MİLLET PARTİSİ	C	0
VATAN PARTİSİ	A	118.803
VATAN PARTİSİ	B	0,25
VATAN PARTİSİ	C	0
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	A	12.111.812
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	B	25,32
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	C	134
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	A	108.583
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	B	0,23
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	C	0
SAADET PARTİSİ	A	325.978
SAADET PARTİSİ	B	0,68
SAADET PARTİSİ	C	0
DEMOKRATİK SOL PARTİ	A	31.805
DEMOKRATİK SOL PARTİ	B	0,07
DEMOKRATİK SOL PARTİ	C	0
DEMOKRAT PARTİ	A	69.319
DEMOKRAT PARTİ	B	0,14
DEMOKRAT PARTİ	C	0
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	A	49.217
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	B	0,10

BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	C	0
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	A	5.694.136
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	B	11,90
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	C	40
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	A	83.057
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	B	0,17
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	C	0
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	A	26.816
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	B	0,06
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	C	0
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	A	5.148.085
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	B	10,76
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	C	59
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	A	253.204
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	B	0,53
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	C	0
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	A	23.681.926
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	B	49,50
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	C	317
KOMÜNİST PARTİ	A	52.527
KOMÜNİST PARTİ	B	0,11
KOMÜNİST PARTİ	C	0
DOĞRU YOL PARTİSİ	A	14.131
DOĞRU YOL PARTİSİ	B	0,03
DOĞRU YOL PARTİSİ	C	0
BAĞIMSIZLAR	A	51.038
BAĞIMSIZLAR	B	0,11
BAĞIMSIZLAR	C	0

AKP bu seçimler sonunda kaybettiği oyları geri almış ve tek başına iktidara gelerek 64'üncü hükümeti kurmuştur. CHP'nin oy oranında çok büyük bir sapma yaşanmaz iken HDP seçmen tabanını netleştirmiştir. Bu seçimin kaybedeni ise MHP olmuştur.

1 Kasım seçim sonuçlarına göre AKP, mecliste 317 sandalye kazanarak tek başına iktidar olmuştur. CHP ise meclise 134 milletvekili göndermiş ve ana muhalefet partisi görevini üstlenmiştir. HDP, 59 milletvekili ile üçüncü parti olarak meclise girerken, MHP 40 sandalye ile meclisteki dördüncü parti olmuştur (www.ysk.gov.tr e.t.13.06.2016).

Seçmen 7 Haziran'dan 1 Kasım'a geçen süre içinde tercih değiştirerek, siyasal ve ekonomik konjonktürün etkisiyle yaşanan olumsuz gidişata ve uzlaşma kültürüne sahip olmayan siyasal partilerin tutumuna karşı dur demek için yine yeniden tek parti yönetimine "Evet" diyerek ,"temsilde adalet"in yerine "yönetimde istikrar"ı tercih etmiştir.

5 TÜRKİYE'DE 2002-2015 DÖNEMİNDE YEREL SEÇİMLER

5.1 2004 Seçimleri

2002 yılındaki genel seçimlerin üzerinden geçen iki yılık bir zaman diliminin ardından yapılan bu seçimler, yerelden çok genel seçim havasında geçmiştir. Yerelde yapılması planlanan projelerle ilgili ya da yerele ait sorunlara dair söylemlerin bu seçimlerde geliştirilmediğini söyleyebiliriz. AKP, 2002 yılında merkez sağ ve kısmen de merkez sol seçmenden aldığı oyları bu seçimde de almayı başarmıştır. Seçmen iki yıl önce yapılan genel seçimlerdeki tercihini, bu seçimlere de büyük oranda yansıtmıştır. 28 Mart 2004 yerel seçimleri sonuçlarına göre Türkiye'deki siyasi hayata ilişkin bir gerçeğin altı bir kez daha kalınca çizilerek Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yükselişi sürmüştür (Gönenç, 2004:1)

AKP yerel seçimlerin dördünde de en çok oyu alan birinci parti CHP ise yine dört yerel seçimde en çok oyu alan ikinci parti olmuştur.

5.1.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

Necmettin Erbakan Milli Görüş akımının temsilcisi ve Türk siyasal hayatının önemli simalarındandır. 1969'dan, 2004 yılına kadar aktif olarak siyasetin içinde bulunan Erbakan, Saadet Partisi Genel Başkanlığı'ndan ve parti üyeliğinden 30 Ocak 2004'te ayrılmıştır.

2004 yılının İlk çeyreğinde Kıbrıs konusu siyasetin önemli gündem maddelerinden oldu. Annan Planı'nın 24 Nisan 2004'te referanduma sunulmasının ardından Milli Güvenlik Kurulu 26 Nisan 2004'te tarihinde toplanmıştır. Toplantıda; Kıbrıs'ta adil ve kalıcı bir çözüme ulaşılması amacıyla, Türkiye tarafından başlatılan müzakere süreci sonucunda; BM, ABD ve AB tarafından desteklenen ve 24 Nisan 2004 gününde Ada'da referanduma sunulan Annan Planı'nı Rum tarafının reddetmesi nedeniyle ortaya çıkan yeni durum ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir (www.mgk.gov.tr, e.t.06.06.2016).

5.1.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

5.1.2.1 2004 Anayasa Değişiklikleri:

7 Mayıs 2004 tarihinde Anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında Kanun teklifi kabul edilmiştir. Bu değişikliklerden bazıları; ölüm ve genel müsadere cezası kaldırılması, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınması ve kadınlar ile erkeklerin eşit haklardan yararlanmasının devlet tarafından sağlanması şeklindedir (www.tbmm.gov.tr, e.t.06.06.2016).

Yapılan bu değişiklikler AB'ye uyumsüreci dahilinde gerçekleştirilen aynı zamanda da demokrasinin işlevselliği açısından son derece önemli gelişmelerdir.

5.1.3 Partilerin Seçim Öncesi Hazırlıkları:

2004 yerel seçimlerine hangi partiler katılmış ve bu partilerin seçimlere yönelik hazırlıkları neler olmuştur?

2004'teki yerel seçimlere katılan 20 parti, 1999'da seçime katılanlardan çok farklıdır. 1999'da seçime 21 parti katılmıştı. 2004 seçimlerine bu partilerin 13'ü katılabilmiştir. Bu partilerin yanı sıra yeni kurulan yedi partinin katılmasıyla, sayı bir öncekine yaklaşmıştır.

Önceki seçime katılan 13 partiden ikisinin adı değişmiştir (Turan, 2008:340).

2004 seçimlerinde adayların belirlenmesinde parti merkezleri ön plandaydı. AKP'de her ne kadar aday belirlemek için sandıklar konduysa da, yapılan bir ön seçim değildi. Oy verme süresi dolunca sandıkların içi sayılmadan çuvallara doldurulup genel merkeze gönderildi.

CHP, adaylarını birkaç yerde ön seçimle, bazı yerlerde kamuoyu araştırmasıyla, çoğunluğunda ise merkez yoklamasıyla belirledi (Turan, 2008:340). Kadir Topbaş AKP'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı adayı olmuştur. AKP seçim afişlerinde Erdoğan'ı ön planda tutarak, "İstanbul için Aşkla Yola Çıktık", ve "Her şey İstanbul İçin" sloganlarını kullanmıştır. Yürütülen kampanya, seçimlerin yerelden çok genel seçim havasına bürünmesinde etkili olmuştur. Kadir Topbaş'ın fotoğrafının bulunduğu afişteki yerele ilişkin söylem ise "yerelin kalkınması" na yönelikti.

İstanbul Büyükşehir için CHP adayını Sefa Sirmen olarak belirlemiştir. Sefa Sirmen' in, seçim süreci boyunca kullandığı söylem ve ileri sürdüğü vaatlerinin analizinden üç temel konuyu öncelediği ortaya çıkmaktadır: İstanbul'da yaşanması muhtemel depremle mücadele, sosyal belediyecilik ve gücün AK Parti'de toplanması endişesi. Bu bağlamda, CHP aralarında DİSK, TÜRSAB, TEMA Vakfı ve Yol-İş Sendikasının da bulunduğu çok sayıda sivil toplum örgütü temsilcisinin katıldığı bir toplantıyla AK Parti'ye karşı bir ittifak oluşturmaya çalışmıştır (Cumhuriyet, 29 Şubat 2004:3).

Bu söylemler ve sloganlar dahilinde yürütülen seçim kampanyasıyla ilgili olarak Bayramoğlu şöyle yazmaktadır: 2004 seçimleri sağ-sol, yerel-evrensel tarzı bir kutuplaşmadan ziyade değişim-statüko arasındaki bir kırılma ortamında geçmiştir (Bayramoğlu, 2004:36).

5.1.4 Seçim Sonuçları

Çizelge 5.1 28 Mart 2004 İl Genel Meclisi Üyelikleri Seçim Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI	43552931
SANDIK SAYILARI	173748
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	33211457
KATILMA ORANI (%)	76255
GEÇERLİ OY SAYILARI	32268496
SEÇİMİ YAPILAN ÜYELİK SAYILARI	3208
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	220

Çizelge 5.2 İl Genel Meclis Üyelikleri Seçiminde Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	13447287	44,673	2276	70.948
ANAVATAN PARTİSİ	807761	2.503	26	0.810
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	3872	0.012	0	0.000

BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	154495	0.479	0	0,000
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	374125	1.159	7	0,218
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	5882810	18.231	392	12,219
DEMOKRAT PARTİ	7837	0.024	2	0,062
DEMOKRATİK SOL PARTİ	683266	2.117	9	0,281
DOĞRU YOL PARTİSİ	3216213	9.967	156	4,863
EMEĞİN PARTİSİ	18695	0.058	1	0,031
GENÇ PARTİ	839856	2.603	4	0,125
İŞÇİ PARTİSİ	79774	0.247	0	0,000
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	0	0.000	0	0,000
MİLLET PARTİSİ	8711	0.027	0	0,000
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	3372249	10.451	178	5,549
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	12379	0.038	0	0,000
SAADET PARTİSİ	1297681	4.022	19	0,592
SOSYAL DEMOKRAT HALK PARTİSİ	1662280	5.151	129	4,021
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	85178	0.264	0	0,000
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	79584	0.247	0	0,000
BAĞIMSIZLAR	234443	0.727	9	0,281
TOPLAM	32,268,496	100,000	3.208	100,000

Çizelge 5.3 28 Mart 2004 Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı Seçimi Sonuçları(www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI	15426031
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	10891703
KATILMA ORANI (%)	70606
GEÇERLİ OY SAYILARI	10468870
SEÇİMİ YAPILAN BAŞKANLIK SAYILARI	16
BAĞIMSIZ ADAYLARIN SAYISI	35

Çizelge 5.4 Geçerli Oyların ve Başkanların Siyasi Partilerle Bağımsız Adaylara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	4,822,636	46.066	12	75,00
ANAVATAN PARTİSİ	81,141	0.775		0.000
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	11,189	0.107		0.000
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	28.487	0.272		0,000
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	45,815	0.438		0,000
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	2,560,382	24.457	2	12,500
DEMOKRAT PARTİ	0	0,000		0,000
DEMOKRATİK SOL PARTİ	237,509	2.269	1	6,250
DOĞRU YOL PARTİSİ	565.626	5,403		0,000
EMEĞİN PARTİSİ	1.140	0,011		0,000
GENÇ PARTİ	317.128	3,029		0,000
İŞÇİ PARTİSİ	18.802	0.180		0,000
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	0	0.000		0.000
MİLLET PARTİSİ	6.512	0.062		0.000
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	535.426	5,114		0,000
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	0	0,000		0,000
SAADET PARTİSİ	423.014	4,041		0,000
SOSYAL DEMOKRAT HALK PARTİSİ	769.187	7,347	1	6,250
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	17.965	0.172		0.000
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	10.667	0,102		0,000
BAĞIMSIZLAR	16.244	0,155		0,000
TOPLAM	10.468.870	100,000	16	100,000

Çizelge 5.5 28 Mart 2004 Bld. Bşk.lığı ve Bld. Meclisi Üyeliği Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI	34213138
SANDIK SAYILARI	126193
BAŞKANLIK İÇİN OY KULLANAN SEÇMENLERİN SAYISI	25066859
BAŞKANLIK İÇİN SEÇİMLERE KATILMA ORANI (%)	73267
ÜYELİK İÇİN OY KULLANAN SEÇMENLERİN SAYISI	25067957
UYELİK İÇİN SEÇİMLERE KATILMA ORANI (%)	73270
BAŞKANLIK SEÇİMİNDE GEÇERLİ OYLARIN SAYISI	24074027
ÜYELİK SEÇİMİNDE GEÇERLİ OYLARIN SAYISI	23893656
SEÇİMİ YAPILAN BAŞKANLIK SAYILARI	3193
SEÇİMİ YAPILAN ÜYELİK SAYILARI	34477
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAYLARIN SAYISI	686

Çizelge 5.6 Belediye Başkanlıkları İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	9674306	40.186	1750	54.807
ANAVATAN PARTİSİ	712439	2.959	100	3.132
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	10989	0.046	0	0.000
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	77146	0.320	1	0.031
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	150429	0.625	10	0.313
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	4988427	20.721	467	14.626
DEMOKRAT PARTİ	3624	0.015	1	0.031
DEMOKRATİK SOL PARTİ	468777	1.947	30	0.940
DOĞRU YOL PARTİSİ	2268599	9.423	388	12.152
EMEĞİN PARTİSİ	25963	0.108	0	0.000
GENÇ PARTİ	581891	2.417	13	0.407

İŞÇİ PARTİSİ	27475	0.114	0	0.000
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	395	0.002	0	0.000
MİLLET PARTİSİ	11991	0.050	0	0.000
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	2441190	10.140	247	7.736
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	24711	0.103	2	0.063
SAADET PARTİSİ	1148920	4.772	63	1.973
SOSYAL DEMOKRAT HALK PARTİSİ	1129049	4.690	64	2.004
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	24321	0.101	0	0.000
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	53963	0.224	5	0.157
BAĞIMSIZLAR	249422	1.036	52	1.629
TOPLAM	24074027	100.000	3,193	100.000

Çizelge 5.7 Belediye Meclis Üyelikleri İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.05.01.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	9635145	40.325	16637	48.255
ANAVATAN PARTİSİ	682264	2.855	1105	3.205
AYDINLIK TÜRKİYE PARTİSİ	7366	0.031	0	0.000
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	66582	0.279	23	0.067
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	179090	0.750	215	0.624
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	4912313	20.559	5631	16.333
DEMOKRAT PARTİ	3742	0.016	11	0.032
DEMOKRATİK SOL PARTİ	484555	2.028	385	1.117
DOĞRU YOL PARTİSİ	2286020	9.567	4747	13.769
EMEĞİN PARTİSİ	28011	0.117	13	0.038
GENÇ PARTİ	607847	2.544	183	0.531

İŞÇİ PARTİSİ	33770	0.141	5	0.015
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	391	0.002	4	0.012
MİLLET PARTİSİ	12223	0.051	3	0.009
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	2500601	10.466	3401	9.865
ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	29269	0.122	21	0.061
SAADET PARTİSİ	1111017	4.650	961	2.787
SOSYAL DEMOKRAT HALK PARTİSİ	1204431	5.041	1067	3.095
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	12139	0.051	0	0.000
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	56912	0.238	48	0.139
BAĞIMSIZLAR	39968	0.167	17	0.049
TOPLAM	23893656	100.000	34,477	100.000

28 Mart 2004'te yapılan yerel seçimlerde AKP %41 oy alırken CHP %18, MHP %10, DYP %9, SHP %5 oy almıştır. Belediye başkanlıklarını illerin büyük çoğunluğunda AKP kazandı. AKP, 12'si büyükşehir olmak üzere 58 ilde, CHP 2'si büyükşehir olmak üzere 8 ilde, DSP 1'i büyükşehir olmak üzere 3 ilde, SHP 1 ilde büyükşehir, MHP 4 ilde, DTP 3 ilde, Bağımsızlar 2 ilde, DP ve SP 1'er ilde belediye başkanlığı kazanmıştır (www.ysk.gov.tr e.t.15.06.2016).

5.2 2009 Seçimleri:

2007 genel seçimlerinden iki yıl sonra 29 Mart 2009'da yerel seçimler yapılmıştır. Bu seçimler de bir önceki yerel seçimlerde olduğu gibi Belediye başkan adaylarından çok parti genel başkanları ön planda olmuştur.

Aralarındaki ideolojik ve siyasal kimlik farklılıklarına rağmen, tüm siyasi partiler, yerel yönetim seçimlerine sanki genel seçimlermiş gibi, yereli unutarak, kendi parti çıkar ve gereksinimlerini ön plana alarak ve toplumsal sorunlara odaklaşmak yerine, kavga, retorik ve birbirlerini karalamaya dönük bir hareket tarzı içinde yaklaşmışlardır. Yereli olmayan bir yerel seçim yaşamıştır Türkiye (Radikal, 15 Mart 2009:4).

AKP, bu seçimlerde en çok oyu alan birinci parti olmasına rağmen 2004'teki yerel seçimlere göre %3 civarında bir oy kaybına uğramıştır. CHP ikinci ve MHP en çok oyu alan üçüncü parti olmuştur.

5.2.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

İsviçre'nin Davos şehrinde her yıl düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu'nun 30 Ocak 2009'da düzenlenen toplantısına Türkiye'yi temsilen Başbakan Erdoğan katılmıştır. Gazze panelinde, İsrail'i sert bir şekilde eleştiren Erdoğan, moderatörün kendisine 12 dakika söz hakkı vermesini şikâyet ederek toplantı salonunu terk etti. Bu olay dünya basınında geniş yer buldu:

CNN International: CNN International'da canlı yayında Erdoğan'ın tepkisi ele alındı.

Reuters: "İsrail Cumhurbaşkanı Gazze saldırılarını sesini yükselterek ve parmağını Erdoğan'a uzatarak ateşli biçimde savundu. Cevap vermeye çalışırken sözü yarıda kesilen Erdoğan da paneli terk etti.

AP: "Türk Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Peres'in Gazze saldırılarını savunan ateşli monoloğunu dinleyen moderatörün kendisinin sözünü kesmesine sinirlendi."

Dünya basını bu haberleri son dakika gelişmesi olarak duyurdu(Radikal, 30 Ocak 2009:3).

5.2.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

Siyasi Partiler demokrasilerin vazgeçilemez unsurlarındandır. Toplumun siyasi görüşlerini parlamentoya taşıyan aracılardır. Demokratik toplum için çok büyük bir öneme sahip olsalar da bazen kapatılma gibi tedbirlerle karşılaşabilmektedirler.

Bu tedbir kapsamında 9 Kasım 2005'te kurulmuş olan Demokratik Toplum Partisi 12 Aralık 2009'da Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır.

Anayasa'nın 69'uncu maddesi ve 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 101'inci maddesi üç sebepten dolayı partilerin kapatılmasını öngörüyor:

- Anayasa'nın 68'inci maddesinde belirtilen kanunsuz fiillerin odağı haline gelmesi,
- Dış ülkelerden yardım alıyor olması,

-Tüzük ve programında kanuna aykırı unsurlar barındırıyor olması.

Ayrıca gene 69’uncu maddede,“Temelli kapatılan bir parti, başka bir ad altında kurulamaz” denilir.

Anayasa Mahkemesi, “eylemleri yanında, terör örgütüyle olan bağlantıları da değerlendirildiğinde devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği gerekçesiyle, DTP’nin temelli kapatılmasına” oy birliğiyle karar verdi (Hürriyet, 11 Aralık 2009:5).

DTP davasında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Parti’nin terör örgütü (PKK) tarafından kurdurulduğu ve yönetildiğine dair bilgiler, gerçekleşen eylemler ve kesinleşmiş mahkeme kararları ile hazırlık soruşturmalarını ve mahkemelerde açılmış bulunan kamu davalarını, parti üyeleri tarafından gerçekleştirilen eylemler ve sarf edilen beyanlar ile Parti tüzük ve programından alıntılarla, Demokratik Toplum Partisi’nin kapatılmasına karar verilmesini istemişti. Buna karşılık DTP, Anayasa Mahkemesi’ne verdiği savunmada, iddianamede dayanılan kanıtların hukuka uygun, adil ve tarafsız bir soruşturmanın ürünü olmadığını, yürütülen soruşturmaların birçoğunun sonuçlanmadığını, sonuçlananlardan birçoğunun beraatle neticelendiğini, iddianamede belirtilen konuşma ve açıklamaların ifade ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştü. Anayasa Mahkemesi ise ‘partinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya ve PKK terör örgütüne yardım ve destek sağlamaya yönelik eylemlerin işlendiği bir odak haline geldiği gerekçesiyle kapatılmasına’ karar verdi (Aydın, 2011:55).

5.2.3 Partilerin Seçim Öncesi Hazırlıkları:

2009 Mart 2009 tarihinde yapılan yerel seçimlere yirmi bir parti katılmıştır. Bu seçimler öncesinde siyasi partiler, seçim öncesi hazırlıkları ve kampanyalar ile seçimlere yön vermeye çalışmışlardır.

AKP’nin bu seçimlerdeki söylemi, yerel yönetimlerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğuna yöneliktir. Sloganları ise “Ak Belediyeler ve Marka Şehirler” olarak belirlenmiştir.

CHP bu yerel seçimlerde partiden ziyade adayın göz önünde olması düşüncesinden hareketle kampanya faaliyetlerini aday odaklı yürütmüştür. (www.chp.org, e.t.02.06.2016).

MHP seçimler için hazırladığı slogan “Ülke senin karar senin” olmuştur. Ayrıca bu seçimlerde Grup Başkan Vekili Oktay Vural’ı ön plana çıkarmıştır. Vural yerel seçimler öncesinde; AK Parti’nin küreselci düşünüp, küresel dünyanın yereli gibi davrandığı, Milliyetçi Hareket Partisi’nin ise milli düşünüp küreseli gözeterek hareket ettiğini belirten söylemleriyle seçmenin dikkatini çekmeye çalışmıştır.

5.2.4 Seçim Sonuçları:

Çizelge 5.8 29 Mart 2009 İl Genel Meclisi Üyeliği Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	48049446
SANDIK SAYILARI	177431
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	40932260
KATILMA ORANI (%)	85.19
GEÇERLİ OY SAYILARI	39988763
SEÇİMİ YAPILAN ÜYELİK SAYILARI	3281
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	235

Çizelge 5.9 İl Genel Meclis Üyelikleri Seçiminde Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Partilere ve Bağımsızlara Göre Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	15353553	38.39	1889	57.57
ANAVATAN PARTİSİ	304361	0.76	4	0.12
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	36	0,00	0	0,00
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	167986	0.42	1	0.03
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	943765	2.36	18	0.55
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	9229936	23.08	612	18.65
DEMOKRAT PARTİ	1536847	3,84	45	1.37
DEMOKRATİK SOL PARTİ	1139878	2.85	26	0.79

DEMOKRATİK TOPLUM PARTİSİ	2277777	5.70	235	7.16
EMEK PARTİSİ	48939	0.12	1	0.03
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	29392	0.07	0	0.00
HALKIN YÜKSELİŞ PARTİSİ	6197	0.02	0	0.00
İŞÇİ PARTİSİ	114243	0.29	0	0.00
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	2285	0.01	0	0.00
MİLLET PARTİSİ	41818	0.10	0	0.00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	6386279	15.97	414	12.62
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	67984	0.17	0	0.00
SAADET PARTİSİ	2079701	5.20	29	0.88
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	85507	0.21	0	0.00
BAĞIMSIZLAR	172279	0.43	7	0.21
TOPLAM	39988763	100,000	3281	100,000

Çizelge 5.10 29 Mart 2009 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	22677450
SANDIK SAYILARI	74975
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	18861493
KATILMA ORANI (%)	8317
GEÇERLİ OY SAYILARI	18183894
SEÇİMİ YAPILAN BAŞKANLIK SAYILARI	16
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	50

Çizelge 5.11 Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partilere Bağımsız Adaylara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	7672280	42.19	10	62.25
ANAVATAN PARTİSİ	48358	0.27	0	0.00
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	0	0,00	0	0,00
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	49320	0.27	0	0.00
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	116216	0.64	0	0.00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	5896884	32.43	3	18.75
DEMOKRAT PARTİ	179350	0.99	0	0.00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	381875	2.10	1	6.25
DEMOKRATİK TOPLUM PARTİSİ	780176	4.29	1	6.25
EMEK PARTİSİ	801	0,00	0	0.00
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	12966	0.07	0	0.00
HALKIN YÜKSELİŞ PARTİSİ	7176	0,04	0	0.00
İŞÇİ PARTİSİ	394	0.00	0	0.00
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	8518	0.05	0	0.00
MİLLET PARTİSİ	11405	0.06	0	0.00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	2249039	12.37	1	6.25
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	1039	0.01	0	0.00
SAADET PARTİSİ	689025	3.79	0	0.00
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	24812	0.14	0	0.00
BAĞIMSIZLAR	54260	0.30	0	0.00
TOPLAM	18183894	100,000	16	100,000

Çizelge 5.12 29 Mart 2009 Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	39717580
SANDIK SAYILARI	134929
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	33430742
KATILMA ORANI (%)	84.17
GEÇERLİ OY SAYILARI	32221536
SEÇİMİ YAPILAN BAŞKANLIK SAYILARI	2903
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	591

Çizelge 5.13 Belediye Başkanlıkları İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Başkanların Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	12449187	38.64	1442	49.67
ANAVATAN PARTİSİ	196049	0.61	16	0.55
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	151	0,00	0	0,00
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	101090	0.31	4	0.14
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	384483	1.19	20	0.69
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	7960562	24.70	503	17.33
DEMOKRAT PARTİ	1164858	3.62	148	5.10
DEMOKRATİK SOL PARTİ	925575	2.87	60	2.07
DEMOKRATİK TOPLUM PARTİSİ	1661117	5.16	96	3.31
EMEK PARTİSİ	15298	0.05	2	0.07
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	5670	0.02	0	0.00
HALKIN YÜKSELİŞ PARTİSİ	8192	0.03	0	0.00
İŞÇİ PARTİSİ	867	0.00	0	0.00
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	8608	0.03	0	0.00
MİLLET PARTİSİ	5772	0.02	0	0.00

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	5315180	16.50	483	16.64
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	21745	0.07	4	0.14
SAADET PARTİSİ	1729182	5.37	80	2.76
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	28101	0.09	0	0.00
BAĞIMSIZLAR	239849	0.74	45	1.55
TOPLAM	32221536	100,000	2903	100,000

Çizelge 5.14 29 Mart 2009 Belediye Meclisi Üyeliği Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	39787986
SANDIK SAYILARI	135199
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	33447257
KATILMA ORANI (%)	84.06
GEÇERLİ OY SAYILARI	32072363
SEÇİMİ YAPILAN ÜYELİK SAYILARI	32392
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	215

Çizelge 5.15 Belediye Meclisi Üyelikleri İçin Kullanılan Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Siyasi Partilere ve Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.27.02.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	12237325	38.16	14732	45.48
ANAVATAN PARTİSİ	202976	0.63	240	0.74
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	203	0,00	0	0,00
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	82848	0.26	45	0.14
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	508055	1.58	294	0.91
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	7966710	24.84	6125	18.91

DEMOKRAT PARTİ	1181074	3.68	1843	5.69
DEMOKRATİK SOL PARTİ	945722	2.95	774	2.39
DEMOKRATİK TOPLUM PARTİSİ	1687733	5.26	1169	3.61
EMEK PARTİSİ	21100	0.07	23	0.07
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	4618	0.01	0	0.00
HALKIN YÜKSELİŞ PARTİSİ	5566	0.02	4	0.01
İŞÇİ PARTİSİ	2258	0.01	3	0.01
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	2451	0.01	1	0.00
MİLLET PARTİSİ	6685	0.02	2	0.01
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	5336695	16.64	6005	18.54
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	25557	0.08	35	0.11
SAADET PARTİSİ	1807745	5.64	1081	3.34
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	3409	0.01	2	0.01
BAĞIMSIZLAR	43633	0.14	14	0.04
TOPLAM	32072363	100,000	32392	100,000

2009 Yerel Seçimleri'nde AKP %38 oy alırken CHP %23, MHP ise %16, oy almıştır. AKP, 10'u büyükşehir olmak üzere 45 ilde, CHP 3'ü büyükşehir olmak üzere 13 ilde MHP 1'i büyükşehir olmak üzere 10 ilde, DTP 1'i büyükşehir olmak üzere 8 ilde, DSP 1'i büyükşehir olmak üzere 2 ilde, BBP, DP ve Bağımsızlar da 1'er ilde belediye başkanlığı kazanmıştır (www.ysk.gov, e.t.13.06.2016).

Bu yerel seçimlerde en yoğun seçim kampanyasını AKP yürütmüş fakat 2004 yerel ve 2007'deki genel seçimlere oranla oy kaybına uğramıştır. Muhalefet partilerinin oylarında ise belli oranlarda artış yaşamıştır. Bu da seçmenin bu seçimlerde siyasal, ekonomik veya sosyal durumun etkisiyle değil de ideolojik olarak oyunu kullandığını göstermektedir.

5.3 2014 Seçimleri

Bu yerel seçimler de 2009 ve 2011'de olduğu gibi yerel siyasetten uzaklaşıp genel siyaset boyutuna taşınmıştır. Seçimler cumhurbaşkanlığı seçiminden iki ay öncesinde yapılması bakımından da önemlidir. Yerel seçimlerin ülkenin genel siyasetiyle

ilişkilendirilmesinden dolayı, cumhurbaşkanlığı seçimi arifesinde belirleyici olduğu düşünülmektedir.

AKP bu seçimlerden birinci parti, CHP ikinci ve sırasıyla MHP ve BDP ise en çok oyu alan üçüncü ve dördüncü partiler olmuştur. (www.ysk.gov, e.t.13.06.2016).

5.3.1 Seçim Öncesi Genel Durum ve Yaşananlar

12 Kasım 2012'de 13 ilde Büyükşehir Belediyesi ve 26 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında 6360 sayılı Kanun, TBMM'de kabul edildi.
Bu kanun ile birlikte Büyükşehirlerin sayısı arttırılmış ve yönetim alanları il mülki sınırı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Büyükşehir olan illerde il özel idareleri de kaldırılmıştır. Yeni Büyükşehir yasası ile yerelseçim sistemi de değişmiş ve il sınırları içerisinde bulunan seçmenler büyükşehir için de oy kullanmıştır.

2014 yılı yerel seçimleri öncesindeki Gezi parkı olayları yaşanan önemli gelişmelerden bir diğeri olmuştur. Taksim Gezi Parkı'nın şunda bulunduğu yerde 1780-1940 tarihleri arasında Topçu Kışlası bulunmaktaydı.

Topçu kışlasının yeniden inşası amacıyla 16 Eylül 2011 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin aldığı kararla yapının Kentsel Tasarım Projesi ile bir bütünlük içerisinde değerlendirilerek tekrar inşa edilmesi kararlaştırıldı (Radikal,16 Eylül 2011:5).
Bu kararın ardından 28 Mayıs 2013'de Taksim'deki Gezi Parkında yıkım çalışmalarına başlanmıştır. Yıkım, yapılan çevreci eylemlerle engellenmek istenmiş ve bu amaçla parkta eylemcilerin nöbeti başlamıştır. Bu olaylar bir sivil itaatsizlik örneğidir diyebiliriz, çünkü toplumsal bir kaygı, kamuya açık bir alanda ve eylemsel olarak ifade edilmek istenmiştir. Yani kamu yararının olduğu düşünülen olgu, kamusal alanda ortaya konulmuştur. Sonrasında ise olaylar sivil bir itaatsizlik eyleminden çıkıp, şiddet içerikli farklı bir boyuta evrilmiştir.

2013 yılında yaşanan bir diğer gelişme de 17 Aralık 2013'te Emniyet Müdürlüğü ekipleri bürokrat, müdür, iş adamı, Kamu görevlileri ve 61'inci Hükümetin dört bakanı İçişleri Bakanı, Ekonomi Bakanı, Çevre ve Şehircilik Bakanı ve Avrupa Birliği Bakanı hakkında ve bunların çocukları ile ilgili "görevi kötüye kullanma ve rüşvet " gibi suçları işledikleri iddiasıyla soruşturma başlatılmış olmasıdır.

Başbakan Erdoğan bu olayların seçimlere az bir zaman kala yapılmasının amacının hükümeti zor duruma düşürmek olduğunu belirtti. Yolsuzluk ve rüşvet iddialarının bir komplodan ibaret olduğu söylemleri ile seçmene hitap eden Erdoğan, bu komplonun sorumlusu olarak cemaat yapılanmasına işaret etmiştir.

Türk siyasal hayatında son derece belirleyici olan yolsuzluklar bu defasında etkisiz kalmıştır. Çünkü olayın bir kumpas olduğu konusunda seçmen fikir birliğine varmış ve bu konudaki tercihini 2014 yerel seçimlerine de aynen yansıtmıştır.

5.3.2 Seçim Sonrası Genel Durum ve Yaşananlar

5.3.2.1 Cumhurbaşkanlığı seçimleri:

Türkiye'de Cumhurbaşkanı ilk kez doğrudan halkoyuyla seçiliyordu ve seçimin sonucu, ülkenin siyasi yönünü belirleme bakımından etkili olacaktı (Özipek,2014:1). Cumhurbaşkanı seçimi için üç aday belirlendi. AKP Recep Tayyip Erdoğan'ı, CHP, MHP ve meclis dışından birkaç parti ortak aday olarak Ekmeleddin İhsanoğlu'nu, HDP ise Selahattin Demirtaş'ı aday olarak belirlemiştir. 2007 yılında yapılan anayasa değişikliği cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini öngörmekteydi. Bu değişiklikten sonraki ilk cumhurbaşkanlığı seçimi 10 Ağustos 2014 tarihinde doğrudan halk oylamasıyla yapılmıştır.

Seçimlerin ilk turunda Recep Tayyip Erdoğan Türkiye Cumhuriyeti'nin 12'nci cumhurbaşkanı olarak halk tarafından seçilmiştir.

Cumhurbaşkanın halk tarafından seçilmesi ile birlikte iki başlı bir yürütme oluşmuştur. Bu durumun sorun yaratmaması ve sistemin sağlıklı bir şekilde çalışabilmesinin ön koşulu Cumhurbaşkanı ile hükümetin birbirleriyle uyum içerisinde bulunmalarıdır. Bu uyumun sağlanamaması ülke içinde siyasi krize neden olabilir.

Genel olarak diyebiliriz ki, Cumhurbaşkanı ile parlâmento çoğunluğu farklı siyasal eğilimlerde olur ise, Türkiye'deki sistem "*krizli parlâmenter hükûmet sistemi*", aynı siyasal eğilimden olursa da "*fiilî tam başkanlık sistemi*" olacaktır (Gözler, 2014:62).

5.3.3 Partilerin Seçim Öncesi Hazırlıkları:

2014 yerel seçimlerine yirmi altı parti katılmıştır. Bu seçimler de tüm seçimlerde olduğu gibi dönemin konjonktürüne göre şekillenmiştir. Siyasi partiler bu seçimde de yerel politikalar üretmek yerine genel ülke siyasetini ilgilendiren konularda

söylemlerini sürdürmüştür. Partilerin bu seçimlerle ilgili hazırlık ve çalışmalarına göz atacak olursak;

AKP Seçim beyannamesinde Gezi Parkı olaylarına atıfla "Çevre Dostu Belediyecilik" vurgusu yapmıştır. Ayrıca AKP, bu beyannamesinde bir hususun daha altını daha çizmiştir: "Yerel yönetimlerdeki dev dönüşüm, Recep Tayyip Erdoğan'ın 1994'te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olmasıyla başlamıştır. 2001'de AK Parti'nin kurulması ve 2002'de iktidara gelmesinden sonra, 2004 yerel seçimlerinden başlayarak ülkemizin çok büyük bir bölümü AK belediyecilik ile tanışmıştır." (www.akparti.org, e.t.11.03.2017).

CHP bu seçimlerde sosyal demokrat kimliğini ön plana çıkararak, "çağdaş belediyecilik" vurgusu yapmıştır. Yerel seçimlerde partiden ziyade adayın göz önünde olması düşüncesinden hareketle kampanya faaliyetleri aday odaklı yürütülmüştür.

Aday belirleme sürecinde ise merkez sağdan gelebilecek oy potansiyelini göz önünde bulundurarak adaylar belirlenmiştir. Bu durum parti içindeki ulusalcı kanatta hoşnutsuzlukla karşılanmıştır.

MHP'nin seçimler için hazırladığı slogan "Milleti Uyanışa Davet" olmuştur. Mitingler bu slogan başlığı altında düzenlenmiştir.

5.3.4 Seçim Sonuçları

Çizelge 5.16 30 Mart 2014 Belediye Meclisi Üyeliği Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	11904853
SANDIK SAYILARI	50601
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	10552213
KATILMA ORANI (%)	8864
GEÇERLİ OY SAYILARI	10175026
SEÇİMİ YAPILAN ÜYELİK SAYILARI	1251
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	74

Çizelge 5.17 Geçerli Oyların ve Üyeliklerin Partiler İle Bağımsızlara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	4622484	45.43	779	62.27
ALTERNATİF PARTİ	0	0	0	0,00
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	786502	7.73	128	10,23
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	35363	0.35	0	0,00
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	231726	2.28	4	0.32
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	1716720	16.87	159	12,71
DEMOKRAT PARTİ	104733	1,03	0	0,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	35127	0,35	0	0,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	37731	0,04	0	0,00
EMEK PARTİSİ	0	0	0	0.00
GENÇ PARTİ	0	0	0	0.00
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	2718	0,03	0	0,00
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	11435	0.11	0	0,00
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	38538	0,38	1	0,08
HALKLARIN KURTULUŞ PARTİSİ	0	0	0	0.00
HÜR DAVA PARTİSİ	37918	0.37	0	0.00
İŞÇİ PARTİSİ	23275	0,23	0	0,00
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	10162	0.10	0	0,00
MİLLET PARTİSİ	4070	0.04	0	0.00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	2107357	20.71	174	13,91
MUHAFAZAKAR YÜKSELİŞ PARTİSİ	0	0	0	0.00
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	17335	0.17	0	0.00
SAADET PARTİSİ	336872	3,31	5	0,40

TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	285	0.00	0	0.00
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	7653	0,08	1	0.08
YURT PARTİSİ	204	0.00	0	0,00
BAĞIMSIZLAR	40818	0,40	0	0,00
TOPLAM	10.175.026	100,000	1.251	100,000

Çizelge 5.18 30 Mart 2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	40.727.194
SANDIK SAYILARI	143.706
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	36.440.968
KATILMA ORANI (%)	89.48
GEÇERLİ OY SAYILARI	34.913.716
SEÇİMİ YAPILAN BAŞKANLIK SAYILARI	30
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	55

Çizelge 5.19 Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partiler İle Bağımsız Adaylara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	15898025	45.54	18	60,00
ALTERNATİF PARTİ	0	0	0	0,00
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	1079026	3.09	2	6,67
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	63567	0.18	0	0,00
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	248169	0.71	0	0,00
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	1083587	31.04	6	20,00

	6			
DEMOKRAT PARTİ	73530	0,21	0	0,00
DEMOKRATİK SOL PARTİ	50506	0,14	0	0,00
DOĞRU YOL PARTİSİ	29727	0.09	0	0,00
EMEK PARTİSİ	0	0	0	0.00
GENÇ PARTİ	0	0	0	0,00
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	40448	0.12	0	0,00
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	32081	0.09	0	0,00
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	817494	2.34	0	0,00
HALKLARIN KURTULUŞ PARTİSİ	26381	0.08	0	0,00
HÜR DAVA PARTİSİ	50923	0,15	0	0,00
İŞÇİ PARTİSİ	42315	0,12	0	0,00
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	7272	0.02	0	0,00
MİLLET PARTİSİ	20161	0.06	0	0.00
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	4764833	13.65	3	10,00
MUHAFAZAKAR YÜKSELİŞ PARTİSİ	0	0	0	0,00
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	0	0	0	0.00
SAADET PARTİSİ	579231	1,66	0	0,00
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	8338	0.02	0	0,00
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	11385	0.03	0	0,00
YURT PARTİSİ	28399	0,08	0	0,00
BAĞIMSIZLAR	206029	0,59	1	3,33
TOPLAM	34.913.716	100,000	30	100,000

Çizelge 5.20 30 Mart 2014 Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	48.724.241
SANDIK SAYILARI	172.328
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	43.459.938
KATILMA ORANI (%)	89.2
GEÇERLİ OY SAYILARI	41.619.798
SEÇİMİ YAPILAN BAŞKANLIK SAYILARI	1.351
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	294

Çizelge 5.21 Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partiler İle Bağımsız adaylara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	17952504	43.13	800	59.22
ALTERNATİF PARTİ	0	0	0	0,00
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	1738372	4.18	97	7,18
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	96707	0.23	0	0,00
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	592296	1.42	6	0,44
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	11008961	26.45	226	16,73
DEMOKRAT PARTİ	311947	0.75	14	1,04
DEMOKRATİK SOL PARTİ	162943	0.39	5	0,37
DOĞRU YOL PARTİSİ	11383	0.03	0	0,00
EMEK PARTİSİ	455	0,00	0	0.00
GENÇ PARTİ	0	0	0	0,00
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	17605	0,04	0	0,00
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	9570	0.02	1	0,07
HALKLARIN DEMOKRATİK	836741	2.01	0	0.00

PARTİSİ				
HALKLARIN KURTULUŞ PARTİSİ	103	0,00	0	0.00
HÜR DAVA PARTİSİ	83430	0,20	0	0,00
İŞÇİ PARTİSİ	62736	0,15	0	0,00
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	14660	0.04	1	0,07
MİLLET PARTİSİ	18589	0.04	1	0,07
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	7391458	17.76	166	12,29
MUHAFAZAKAR YÜKSELİŞ PARTİSİ	0	0	0	0,00
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	4516	0.01	1	0.07
SAADET PARTİSİ	1181226	2,84	27	2,00
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	2780	0,01	0	0,00
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	7878	0,02	1	0.07
YURT PARTİSİ	9550	0.02	0	0,00
BAĞIMSIZLAR	103388	0.25	5	0,37
TOPLAM	41.619.798	100,000	1.351	100,000

Çizelge 5.22 30 Mart 2014 Belediye Meclisi Üyeliği Seçimi Sonuçları(www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

KAYITLI SEÇMENLERİN SAYISI (CEZAEVİ SEÇMENLERİ DAHİL)	48.843.157
SANDIK SAYILARI	172.749
OY KULLANAN SEÇMEN SAYILARI	43.543.717
KATILMA ORANI (%)	89.15
GEÇERLİ OY SAYILARI	41.527.387
SEÇİMİ YAPILAN ÜYELİK SAYILARI	20.500
SEÇİME KATILAN BAĞIMSIZ ADAY SAYILARI	180

Çizelge 5.23 Geçerli Oyların ve Başkanlıkların Siyasi Partiler İle Bağımsız adaylara Dağılımı ve Dağılım Oranları (www.ysk.gov.tr,e.t.25.03.2017)

SİYASİ PARTİLER	GEÇERLİ OY SAYILARI		KAZANILAN ÜYELİKLER	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
ADALET ve KALKINMA PARTİSİ	17802976	42.87	10,5	51,37
ALTERNATİF PARTİ	0	0	0	0.00
BARIŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ	1729297	4.16	1,432	6,99
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	82768	0.20	8	0,04
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	628729	1.51	165	0,80
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	10938262	26.34	4,161	20,30
DEMOKRAT PARTİ	287209	0,69	164	0,80
DEMOKRATİK SOL PARTİ	144337	0,35	66	0,32
DOĞRU YOL PARTİSİ	11029	0.03	0	0.00
EMEK PARTİSİ	489	0,00	2	0,01
GENÇ PARTİ	0	0	0	0.00
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	34125	0.08	0	0.00
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	35256	0.08	6	0.03
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	881830	2.12	9	0,04
HALKLARIN KURTULUŞ PARTİSİ	0	0	0	0,00
HÜR DAVA PARTİSİ	87726	0.21	6	0.03
İŞÇİ PARTİSİ	100021	0,24	4	0,02
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	9122	0.02	12	0,06
MİLLET PARTİSİ	15068	0,04	6	0,03
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	7399119	17.82	3,501	17,08
MUHAFAZAKAR YÜKSELİŞ PARTİSİ	0	0	0	0.00
ÖZGÜRLÜK ve DAYANIŞMA PARTİSİ	45204	0.11	4	0,02

SAADET PARTİSİ	1180322	2,84	411	2,00
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	1242	0.00	0	0.00
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	60298	0.15	6	0.03
YURT PARTİSİ	3364	0,01	0	0.00
BAĞIMSIZLAR	49594	0,12	5	0,02
TOPLAM	41.527.387	100,000	20.498	100,000

2014 Yerel Seçimleri'nde AKP, 18'i büyükşehir olmak üzere 49 ilde, CHP 6'sı büyükşehir olmak üzere 13 ilde, MHP 3'ü büyükşehir olmak üzere 8 ilde, BDP ise 2'si büyükşehir olmak üzere 10 ilde ve Bağımsızlar 1 büyükşehir belediyesinde başkanlık kazanmıştır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada 2002-2015 genel ve yerel seçimleri ele alınarak, mevcut siyasal yapının etkisiyle Türkiye'de 13 yıl boyunca yapılan seçimler ve partilerin siyasal propaganda faaliyetleri incelenmiştir.

2002 yılındaki genel seçimlerinden sonra ülkenin son 13 yılında ülkeyi tek başına yöneten Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidar olduğu dönem başlamıştır. Mecliste temsil olanağını elde eden diğer partiler ise bu 13 yıllık dönem boyunca muhalefet görevini üstlenmişlerdir. AKP kuruluşundan itibaren "istikrar", "millete hizmet" ve "milli irade" sembollerini ustaca kullanarak, koalisyon hükümetleri döneminde uygulanan politikalara ve ekonomideki kötü gidişata vurgu yaparak halkın desteğini almıştır. Ayrıca, neo-liberal politikaların uygulandığı ekonomi anlayışıyla ticaret çevrelerinin ve muhafazakâr demokrat diye tanımladığı kimliği ile muhafazakâr halk zümresinin de desteğini almayı başarmıştır.

2002 seçimlerinde AKP'nin seçim çalışmaları sonuç vermiş ve tek başına hükümet kurabilecek oy oranına %34,3'le ulaşmıştır. Seçim barajını geçerek meclise giren tek muhalefet partisi ise CHP olmuştur. Bu seçimlerden 2 yıl sonra yapılan yerel seçimlerde iktidar partisi olan AKP, kampanyalarda genel başkan ve başbakan olan Erdoğan'ı ön planda tutarak seçim çalışmalarına genel seçim kampanyası yürütür gibi hazırlanmıştır. Seçmen bu seçimde oy tercihini yerel yerine genele dönük olarak belirlemiştir. İktidar partisi 2004 yerel seçimlerinde, 2002 'de yapılan genel seçimlere kıyasla %7,373'lük bir artışla, %41,673 oranında oy almıştır. Muhalefet partisi CHP'nin oylarında %1,169'luk bir oy kaybı yaşanırken, MHP ise %2,051'lik artışla %10,451 oranına ulaşmıştır.

2004 yerel seçimlerinin ardından 2007 yılında genel seçimler yapılmış ve iktidarda olan AKP, bu seçimlere yeniden iktidara gelebilmek amacıyla yoğun bir propaganda faaliyeti yürüterek hazırlanmıştır. AKP bu seçimlerden de 2004'te yapılan yerel seçimlere göre, oylarını %7,373 oranında arttırarak, %46,6 sayısına ulaşmıştır. Aynı zamanda muhalefet partileri CHP ve MHP'nin oylarında da küçük oranlarda artış olmuştur.

2007 genel seçimlerinden 2 yıl sonra yapılan 2009 yerel seçimlerinde, en yoğun seçim faaliyetini iktidar partisi yürütmüş fakat buna rağmen seçmeni ikna edebilecek söylemler geliştirememiştir. AKP seçim sonucunda %38,39 oranıyla, %8.21'lik bir oy kaybına uğramıştır. Muhalefet partileri CHP ve MHP'nin oylarında ise %2,18 ve %1,67'lik bir artış olmuştur. Seçmenin bir kısmı ekonomik olumsuzlukların etkisiyle bir kısmı ise 2002'den 2009 yerel seçimlerine kadar alternatifsizlik sebebiyle oy kullanırken bu seçimlerde ideolojik olarak oy tercihlerini belirlemiştir. Muhalefet partilerinin oy artışı, seçmen tarafından alternatif partilere geri dönüldüğünün göstergesi olmuştur.

2011 yılında genel seçimler yapılmış ve iktidar partisi AKP, 2009 yerel seçimlerine oranla %11,41'lik bir artışla %49,8 oranında oy almıştır. Bu seçimlerde muhalefetin seçmeni ikna düzeyi düşük olurken, oyunu bilinmezden yana kullanmamak istemeyen seçmen tercihini AKP yönünde belirlemiştir.

2014 yerel seçimlerine gelindiğinde AKP siyasal konjonktüre göre şekillendirdiği, yerel siyasetten uzaklaşarak genel politikalar üzerine oturttuğu bir kampanya yürütmüş ve %45,43 oranında bir oy alarak, %4,37'lik bir kayba uğramıştır. Bu seçimlerde ana muhalefet partisi CHP'de %9,13 oranında oy kaybetmiş, diğer muhalefet partisi MHP ise oyunu %7,71'lik oranda arttırmıştır.

2014 yerel seçimlerinden sonra 2015 yılı içerisinde iki genel seçim yapılmıştır. Bu seçimlerin ilki 7 Haziran 2015'te yapılmış ve iktidar partisi AKP'nin 2014 yılı yerel seçimlerindeki oy kaybı sürerek bu seçimlere de yansımıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi %4,37'lik bir oy kaybıyla, %40,87 bandında kalmıştır. AKP milliyetçi seçmenden aldığı oyları kaybetmiş ve seçim sonuçlarına göre birinci parti olmasına rağmen tek başına hükümet kurabilecek sayıya ulaşamamıştır. Bu seçimler sonucunda CHP'nin oylarında pek fazla değişim olmazken, milliyetçi seçmenin oyları MHP ve HDP' ye kaymıştır. HDP bu seçimlerde ülke genelinde uygulanan %10'luk seçim barajını aşarak, %13,12 oranıyla meclise girmiştir. Oluşan meclis aritmetiğine göre koalisyon hükümeti kurulamayınca, oluşturulan seçim hükümeti ile 1 Kasım 2015'te yeniden seçimlere gidilmiştir. Ülkede yaşanan siyasal ve ekonomik konjonktürün etkisi bu seçimlere damgasını vurmuştur. Yaşanan olumsuz gelişmeler ve kaotik ortam seçmenin tercihini 4 aylık bir zaman diliminde değişikliğe uğratmıştır. CHP'nin oylarında büyük oranda bir değişim yaşanmazken, MHP ve HDP'nin oylarında azalma olmuştur. HDP oylarındaki düşüşe rağmen meclise

yeniden girebilmiştir. MHP ise bu seçimlerin asıl kaybedeni olmuştur. AKP,1 Kasım 2015 seçimleri sonunda 7 Haziran'a göre oylarını %8,63 oranında arttırarak, %49,5 dilimine ulaşmış ve on üç yıllık iktidarına, artı dört yıl daha eklemiştir.

Yerel yönetimler merkezi yönetimin taşradaki uzantıları olarak görüldüğünden, yerelde yapılan seçimler hem iktidar partisi hem de muhalefetteki siyasi partiler tarafından rekabete konu olmaktadır. Muhalefet partileri için bu seçimlerin önemi, kendilerini iktidara taşıyacak potansiyelin yerelde var olduğu düşüncesinden kaynaklanırken; iktidar partisi içinse güçlerini kullanarak iktidarlarını pekiştirmek amacından kaynaklanmaktadır.

Genel seçimlerde başarılı olan siyasi partiler, her zaman yerel seçimlerde de başarılı olamamaktadır. Çünkü iktidar partisi için iktidarın vermiş olduğu yıpranmışlık ve yerel seçimlerde adayın ön planda tutuluyor olması dezavantaj oluşturmaktadır.

Ülkemizde, genel seçimlerde başarılı olan partilerin yerelde de başarılı olacağı yönündeki hakim düşünce 2002-2015 aralığında yapılan seçimler için geçerliğini korumuş fakat, başarıyı belirleyen tek etken bu olmamıştır.

Türkiye'de parti politikalarındaki değişiklik seçmen tercihinde belirleyici olurken, seçim sonuçları üzerinde de değişken bir etki göstermektedir. Ayrıca yerel seçimler için o yörenin tanınmış kişileri arasından aday belirlemeye çalışılmasının sebebi sonuçlara büyük oranda olumlu etki yapacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda partinin iktidarda olmasının herhangi bir etkisi olmayacaktır.

Yerel yönetimlerin zaman içinde önem kazanması siyasal partilerin bu yöndeki ilgisini arttırmış ve seçim kampanyalarını yürütürken rekabetçi bir ortam içinde çalışmalarını sürdürmelerine sebebiyet vermiştir.

Yerel seçimlerde öncelikli olarak adayın imajı, sonrasında parti imajı ve seçmenin bilgi edinme kanallarının açık tutularak bilgi aktarımının yapılması seçmenin oy tercihinde etkili olmuştur.

Yerel ve genel seçimlerin oy oranlarını karşılaştırırken, yerelde il genel meclis sonuçları esas alınmıştır. Çünkü seçmenler il genel meclisi seçimlerinde oy kullanırken adayı tanımadığından siyasi tercihi yönünde oy kullanmaktadır.

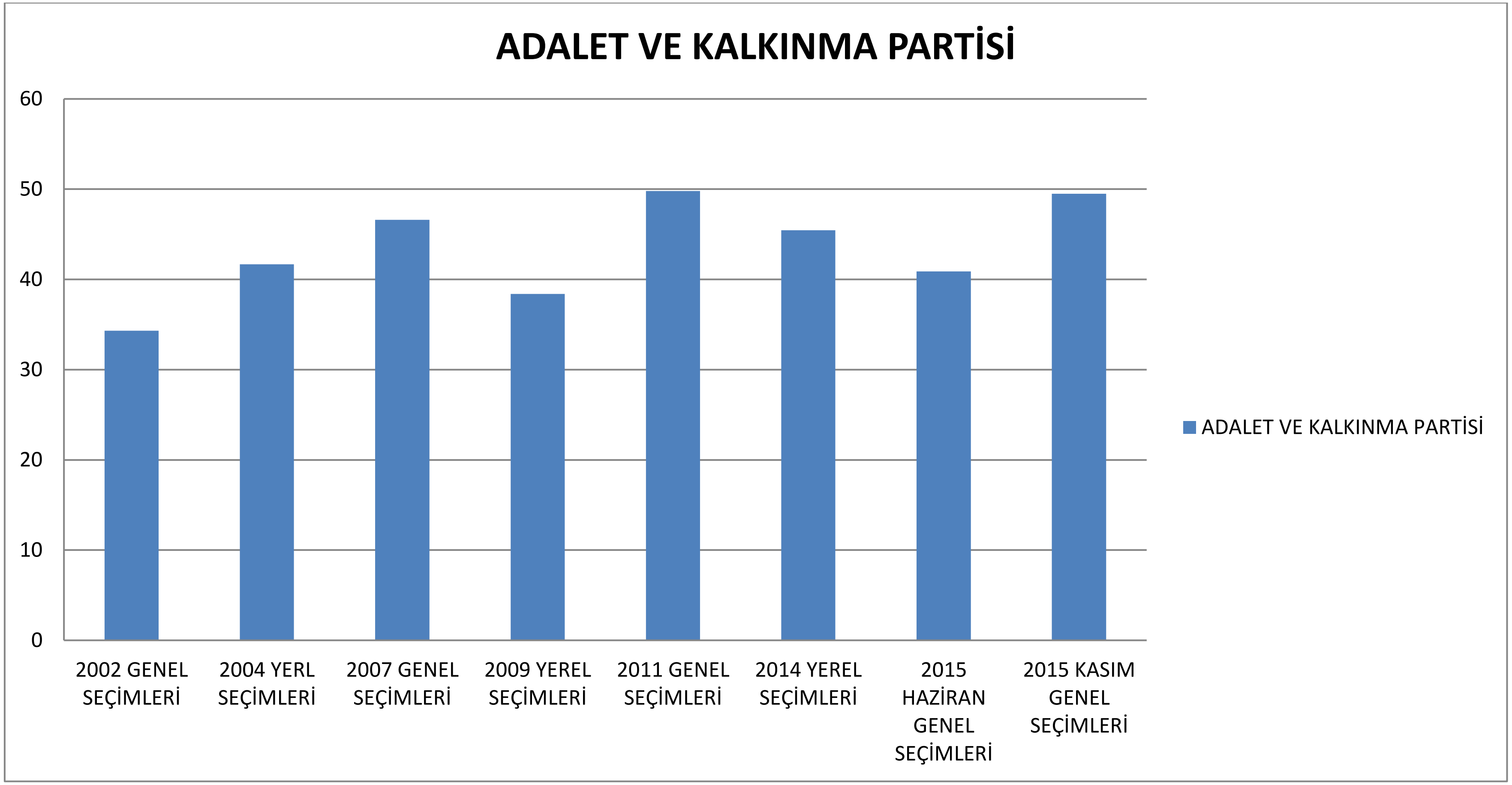
Bu çalışmanın değerlendirilmesi neticesinde ulaşılan sonuçlar maddeler halinde şu şekilde belirlenmiştir:

1. Türkiye’de iktidar olan siyasal partiler, güçlerini yerel yönetimlerde de başarı elde ederek pekiştirmek istemektedir.
2. 2002-2015 seçim aralığında yapılan yerel seçimlerin sonucuna etki eden etmenlerden belki de en önemlisi; iktidar partisinin gücünü yerel seçimler öncesinde kullanarak bu seçimlerin sonucunu kendi lehine çevirmesi olmuştur.
3. Yine bu yıllar arasında yapılan 2004-2009-2014 yerel seçimlerine baktığımız zaman, bu seçimlerin genel seçimler havasında geçtiğini, seçim propagandası ve faaliyetlerinin ise bu yönde yürütüldüğünü net bir şekilde söyleyebiliriz.
4. Ulusal siyaset politikaları üreterek seçime hazırlanan siyasal partiler genel ve yerel seçimleri adeta iç içe bir bütün halinde seçmene lanse etmişlerdir.
5. Yerel seçimlerle ilgili olarak; seçmenin gözünde hizmetin yerinden üretildiği algısı yerine, bu hizmetin merkezdeki iktidarın gücü kullanılarak üretildiği yönünde bir algı oluşturulmuştur.
6. İktidar partisi olmak her seçimde avantaja dönüşmemektedir. Bazı zamanlarda dezavantaj oluşturduğu da söylenebilir. Çünkü seçmen oy tercihini belirlerken ileriye dönük olarak değil de geçmişe dönük olarak karar vermektedir. Nitekim 2009 yerel seçimlerinde seçmenin bir bölümü iktidar partisi olan AKP’yi ekonomideki kötü gidişattan sorumlu tutarak oy vermekten kaçınmıştır. Seçim sonucunda ise AKP oy kaybına uğramıştır.
7. Seçmenin oy verme yaklaşımındaki genel ve yerele bütüncül bakışının siyasal kurumsallaşma açısından, değişmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda siyasal partilerin seçim kampanyalarında bu ayrımı yaparak genel ve yerel seçimler bağlamında söylemlerini geliştirmeleri gerektiği düşünülmektedir.

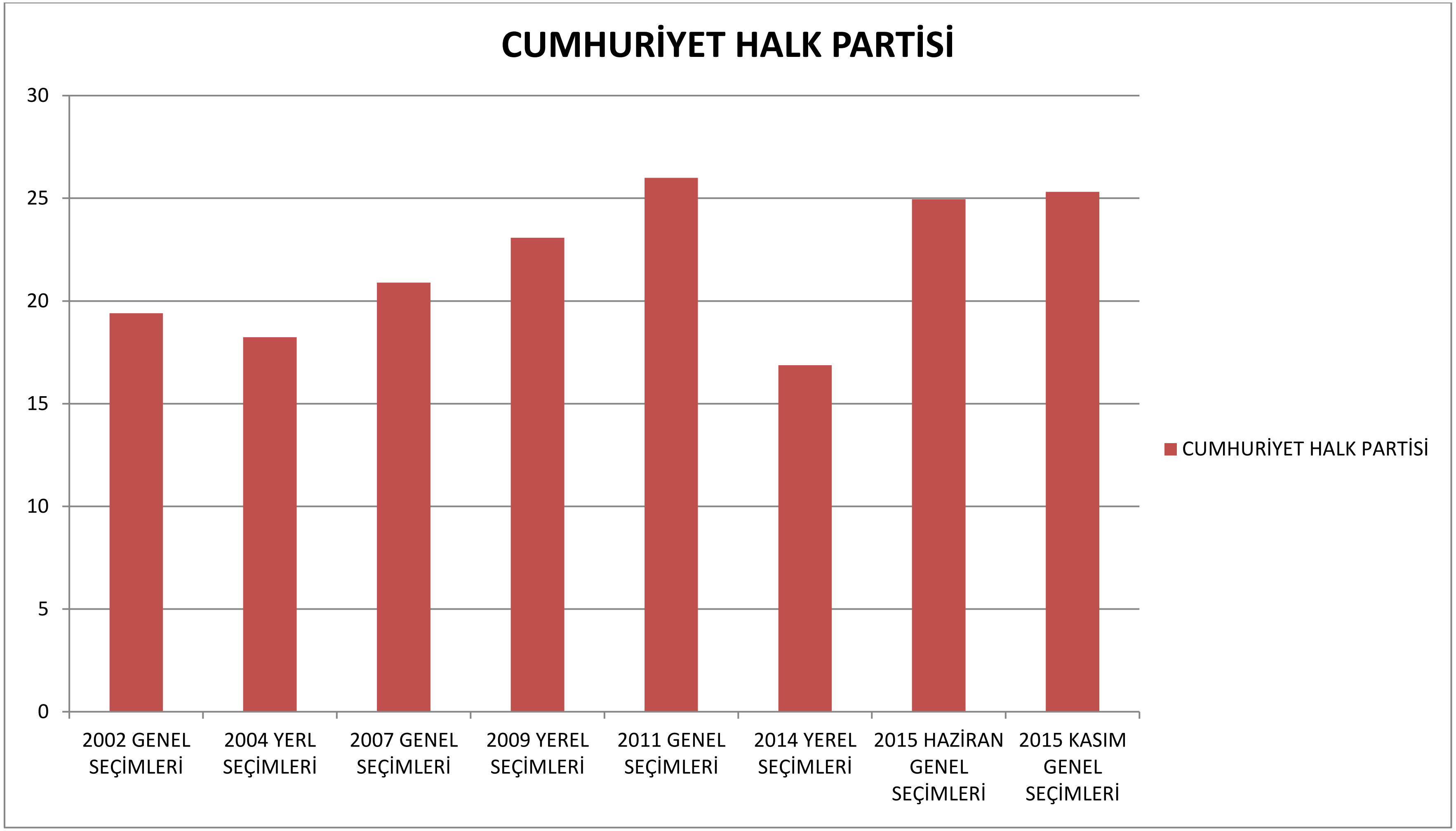
Çizelge 6.1 2002-2015 Yılları Arasında Dört Siyasal Partinin Ülke Genelinde Oy Oranları (%)

YILLAR	2002-2015 YILLARI ARASINDA DÖRT SİYASAL PARTİNİN ÜLKE GENELİNDE OY ORANLARI (%)			
	ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	CUMHURİYET HALK PARTİSİ	MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
2002 GENEL SEÇİMLERİ	**34,3**	**19,4**	**8,4**	**-**
2004 YERL SEÇİMLERİ	**41,673**	**18,231**	**10,451**	**-**
2007 GENEL SEÇİMLERİ	**46,6**	**20,9**	**14,3**	**-**
2009 YEREL SEÇİMLERİ	**38,39**	**23,08**	**15,97**	**-**
2011 GENEL SEÇİMLERİ	**49,8**	**26**	**13**	**-**
2014 YEREL	**45,43**	**16,87**	**20,71**	**-**

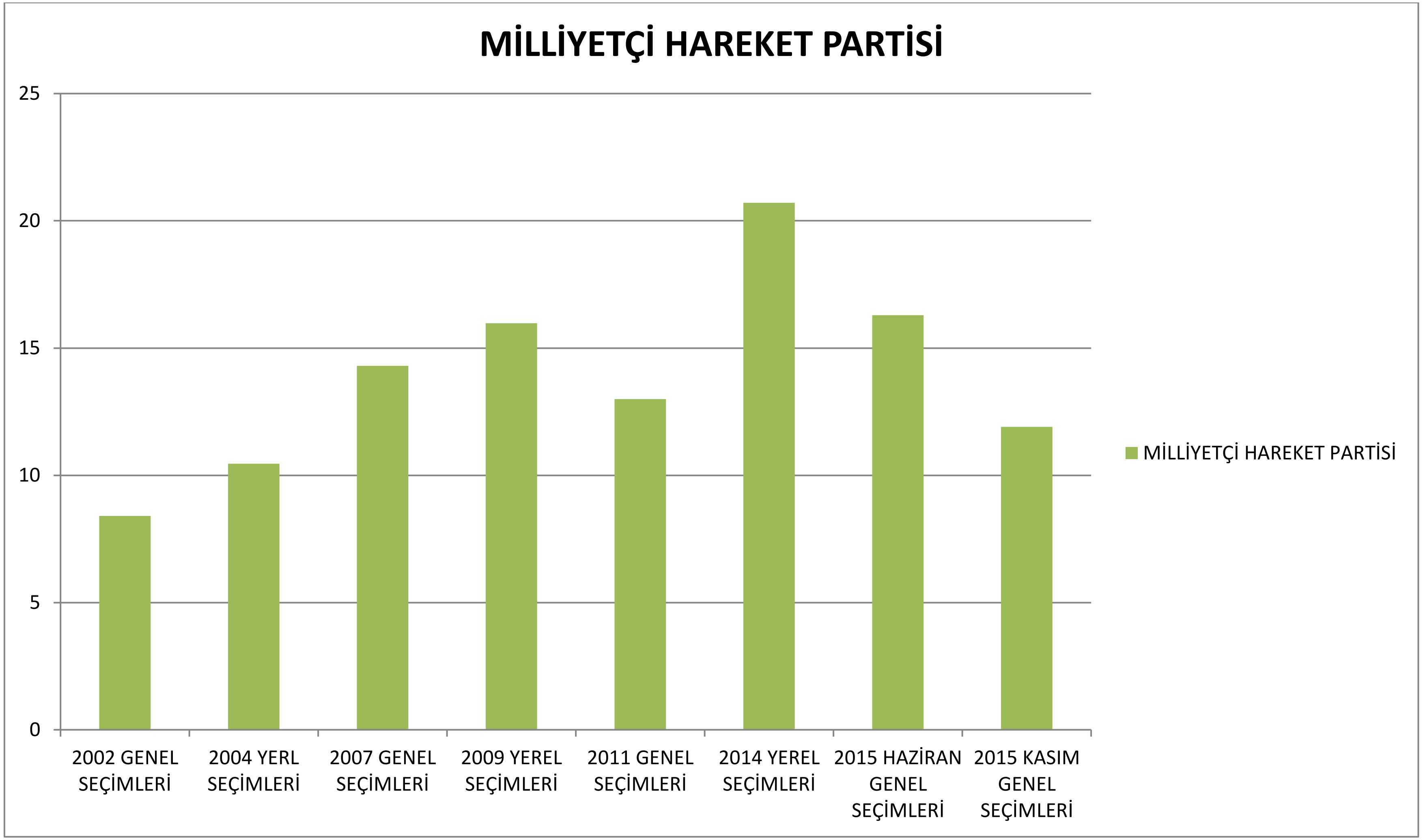
SEÇİMLERİ				
2015 HAZİRAN GENEL SEÇİMLERİ	**40,87**	**24,95**	**16,29**	**13,12**
2015 KASIM GENEL SEÇİMLERİ	**49,5**	**25,32**	**11,9**	**10,76**

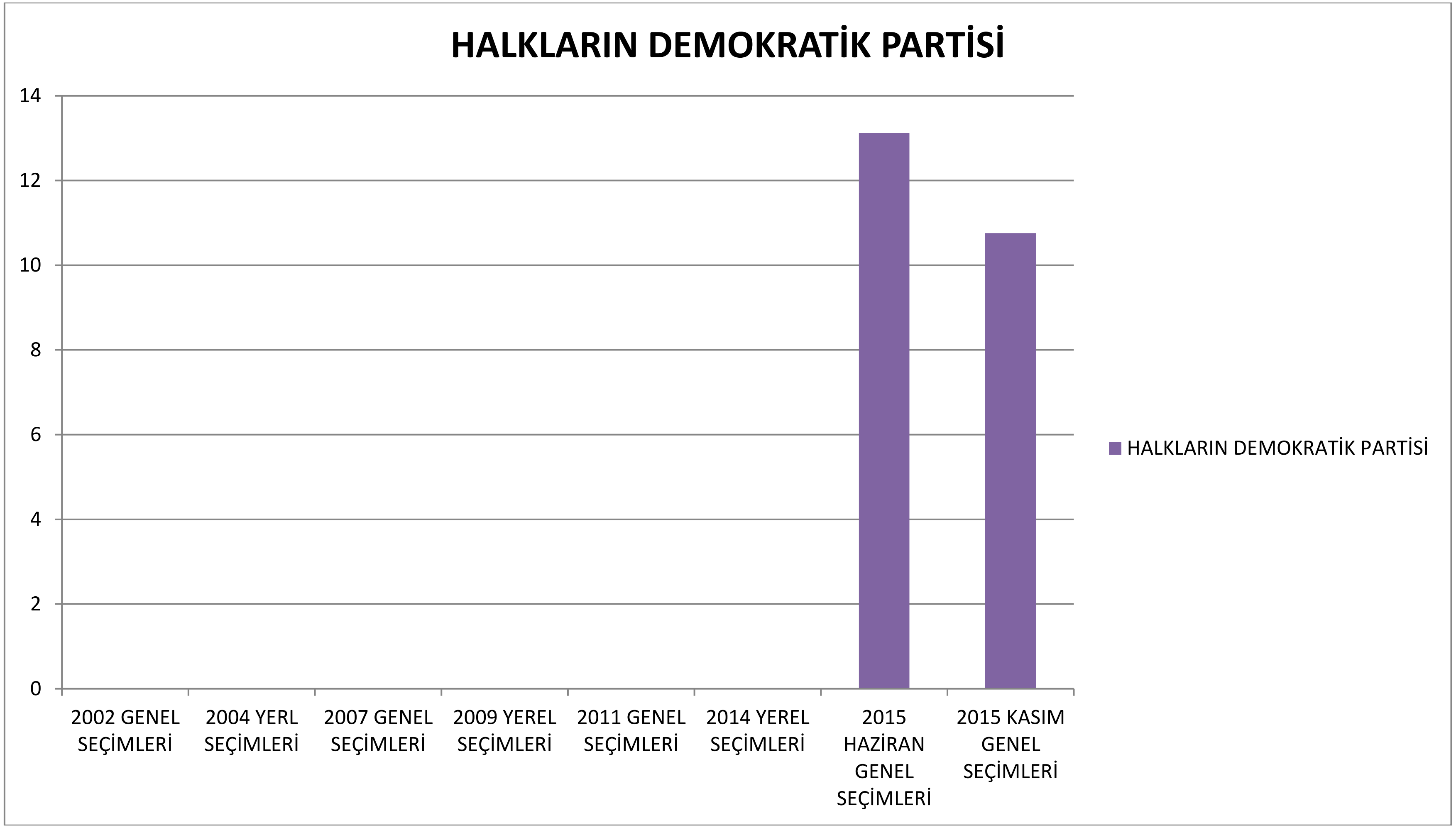

Şekil 6.1 : 2002-2015 Döneminde Yapılan Genel ve Yerel Seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi Oy Oranları (%)

Şekil 6.2 : 2002-2015 Döneminde Yapılan Genel ve Yerel Seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi Oy Oranları (%)

Şekil 6.3 : 2002-2015 Döneminde Yapılan Genel ve Yerel Seçimlerde Milliyetçi Hareket Partisi Oy Oranları (%)

Şekil 6.4 : 2015 Haziran-2015 Kasım Genel Seçimlerinde Halkların Demokratik Partisi Oy Oranları (%)

KAYNAKLAR

AKGÜN, B , (2002)*Türkiye'de Seçmen Davranışı Partiler Sistemi ve Siyasal Güven*, Ankara, Nobel,

AKŞİN, S, (1980), *100 Soruda Jön Türkler ve İttihat ve Terakki,* Gerçek Yayınevi, İstanbul,

ALKAN, M. Ö. (2004),[Eski seçimlerden seçmeler Yazı Dizisi] *"Demokrasi 'ferman'la geldi"*, Radikal, Yıl 8, Sayı 2712

ALKAN, M. Ö. (2004), [Eski seçimlerden seçmeler Yazı Dizisi] *" 'Bayanlar ve baylar' "* Radikal, Yıl 8, Sayı 2723

ALKAN, M. Ö. (1998), *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Seçimlerin Kısa Tarihi,*Görüş Dergisi

ALTAN, C. (2005), *Genel Seçimler-yerel Seçimler İlişkisi 1983-2004,* Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar 2005, C:3, S:12

AYDIN, Ö., *Terör ve Siyasal Partiler: HerriBatasuna ve Batasunaispanya'ya Karşı Davası Üzerine Bir İnceleme, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm* Dergisi Cilt: 2

BAYRAMOĞLU, A., (2004),"*Seçim Sonuçlarının Dip Akıntıları"*, Birikim Dergisi

BOSTANOĞLU, Ö. (1990), *"Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik",* Amme İdaresi Dergisi, Cilt 23, Sayı 2.

CELASUN, M., *2001 Krizi,Öncesi ve Sonrası:Makroekonomik ve Mali Bir Değerlendirme,* başlıklı makale.

COTTERET J.-M. ve EMERİ C. , (1991)*Seçim Sistemleri*, Çev.Tanju Gökçel, İstanbul, Gelişim Yay.

ÇAM, E. , (1990), *Siyaset Bilimine Giriş,* İstanbul, Der Yay.

ÇAVDAR, T., (1981),"*İleri Gazetesi'nde 1919 Seçimleri*", Amme İdaresi Dergisi, , sayı: 2, cilt: 14

ÇAVDAR, T. (1997),(elektronik),"*1955 Yerel Meclis Seçimleri",* http//www.yerelnet. org.tr/seçimler

ÇETİN, S. ,**(2010),** *Türkiye'de Kamu Yönetimi Reform Sürecinin Değerlendirilmesi: Aksayan Ve İşleyen Yönler,* Ç.Ü. SBÜ Dergisi, Cilt 19, Sayı 3

ÇİTÇİ, O. ,**(2001),** vd. , *Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999,* Ankara, TODAİE yayınları,

DİE, **(1984),** *Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları,

DUVERGER, M.,**(1974),** "*Siyasî Partiler*", Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara

ERGİN, O. N.,**(1922),** *Mecelle-i Umur-i Belediye*,c.1, İstanbul,

EROĞUL, C., **(1990),***Demokrat Parti:Tarihi ve İdeolojisi*, İkinci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara

GÖKÇATI, M. A. ,**(1996),***Dünyada ve Türkiye'de Belediyecilik*, Ozan yay. yay.İstanbul,

GÖNENÇ, L. ,**(2004),"***28 Mart 2004 Yerel Seçimlerinin Kısa Bir Analizi: Asıl şimdi Başlıyor" başlıklı makale.*,

GÖYMEN, K., *"Türkiye'de Yerel Yönetim*", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c. 10, İletişim yayınları

GÖZLER, K., (2014), "*Hükümet Sistemimiz Değişecek mi?",Türkiye Günlüğü,* Sayı 118

GÖZÜBÜYÜK, A.Ş.,**(1967),***Türkiye'de Mahalli İdareler,* TODAİE Ankara

GÖZÜBÜYÜK, A.Ş.,**(2010),***Türkiye'nin Yönetim Yapısı,* 11.Bası, Ankara

GÜLER, B. A. , (1992),*Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım, T*ODAİE Yayını, Ankara

GÜNDAY, M. (2002), *İdare Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara

GÜVENİR, M.,**(1982),***Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama* başlıklı makale

HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI, (2001),Türkiye'nin *Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı,* Ankara

HEYWOOD, A.,**(2001)***Siyaset Teorisine Giriş,* Çev: Hızır Murat KÖSE, İstanbul, Küre Yayınları

İNAÇ, H., (2006), *İngiltere'de Yerel Yönetimler*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:16

KALAYCIOĞLU, E.,**(2000),***1960 Sonrasında Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar. Türkiye.de Politik Değişim ve Modernleşme,* Alfa Yay.

KAPUSIZOĞLU, M.,**(2011),** *Ekonomik Kriz, 2002 Seçimleri ve Seçmen Tercihi,* Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C:3, Sayı:2

KARAMUSTAFAOĞLU, T.,(1970),*Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri,* A.Ü Hukuk Fakültesi Yay.,Ankara

KARPAT, K. H.(1967), *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul

KELEŞ, R.,(1995), *Hizmette Halka Yakınlık (Subsidiarite) İlkesi ve Yerel Yönetimler"* Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi

KESKİN, F.,(2014), *Demokrasi Tartışmaları Bağlamında 2011 Milletvekili Genel seçimleri ve Medya Üzerine Niceliksiz Bir Analiz,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 5 (1)

KIŞLALI, A. T., (1988), *Seçimsiz Demokrasi,* Bahri Savcı' ya Armağan, Mülkiyeliler Birliği VakfıYayınları, No: 7, Ankara

KIŞLALI, A. T., (2003),*Siyasal Sistemler:Siyasal Çatışma ve Uzlaşma,* 6. bs., Ankara, İmge

KONGAR, E., (2005), *"Seçim, Demokrasi ve Eğitim" başlıklı makale*

Köse, Ö. , (2004), "Yerel *Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecinde Yükselişi",* Sayıştay Dergisi, Sayı 52, Ocak-Mart

LİJPHART, J. A., (1986) *Çağdaş Demokrasiler*, Çev: E. Özbudun- E. Onulduran, Ankara

MERİÇ, O.. (1965), *Mahalli İdareler Üzerinde İdari Vesayet*, Sayı 237

ORTAYLI, İ. (1985), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yerel Yönetim Geleneği (1840-1878)*, Hil Yayınevi, İstanbul.

ÖZBUDUN, E.,*"Çağdaş Türk Politikası-Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller"*, Doğan Kitap, İstanbul

ÖZİPEK, B. B.,(2014)*"Türkiye Siyasetinde 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi"başlıklı makale,* Liberal Düşünce Dergisi, Sayı:75

ÖZKAN, A.,*(2016)* *7 Haziran ve 1 Kasım Seçimlerinde Siyasal İletişim başlıklı makale,* SETAV Dergi, Ocak 2016, Sayı146

SAVCI, **B.**, (1965) *1965 Milletvekili Seçimi Üzerine Bir Analiz,* başlıklı makale

SAYAN, İ. Ö., *Türkiye'de İdari Sistem Ve Örgütlenme*, başlıklı makale

SAYLAN, G.,(1998), *Demokrasi ve Demokrasi Dusuncesinin Gelismesi,* TODAİE, Ankara

SEZEN, S.,(1994),*Seçim ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, Ankara

SOYSAL, M., (1969),*100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul, Gerçek

ŞENEL, A.,(1970),*Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üzerine*, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları

TANÖR, B.,(2008),*"Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri",*YKY,17.baskı, İstanbul,

TBMM, (1982), Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü, Seçim**,** Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Uygulamalar, Ankara

TEKELİ, Ş., (1983),"*Cumhuriyet Döneminde Seçimler"*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C:7, İstanbul, İletişim

TEZİÇ, E. ,(1967),*Seçim Sistemleri*, İstanbul, Filiz Kitabevi Yay.

TOKGÖZ, E., (1995), *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi,* Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yay., Ankara

TUNAYA, T. Z.,(1952),Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952, İstanbul, Doğan Kardeş

TUNCER, E., (1999), *18 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimleri Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*, TESAV Yayınları, Ankara

TURAN, A.E., (2008), "*Türkiye'de Yerel Seçimler"* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,1.Baskı İstanbul

UNAT, N. A., (1966), *Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 202. 184, Ankara

Weiker, W. F., (1973), *PoliticalTutelageandDemocracy in Turkey:TheFree Partyandits Aftermath*, E.J.Brill, Leiden

YALÇIN, M. A. YALÇIN,(1965),*Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunları*, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık

YALÇINDAĞ, S.,(1995), *Yerinden Yönetim, Yerel Yönetim,* Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C. 4, S.2, Ankara Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul

YAYLA, Y., (2009), *İdare Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul

YAYMAN, H. (elektronik, a-b), "1973 Yılı Yerel Yönetim Seçimleri" http://www.yerel.net.org.tr/seçimler

YETKİN, Ç., (2004), *Atatürk'ün Vatana İhanetle suçlandığı SCF Olayı*, Otopsi Yayınları, İstanbul

YILDIRIM, S., (1993), *Yerel Yönetim ve Demokrasi*, IULA-EMME, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Ortak Yayını, İstanbul .

İnternet ve Gazete Kaynakları:

1.https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/gazeteler/web/kutuphanede%20bulunan%20dıjıtal%20kaynaklar/kıtaplar/sıyası%20partı%20yayınları/200304063%20ak%20partı%20secım%20beyannamesı%202002/200304063%20ak%20partı%20secım%20beyannamesı%202002%200000_0000.pdf (Erişim Tarihi:02.02.2016).
2.https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/gazeteler/web/kutuphanede%20bulunan%20dijital%20kaynaklar/kitaplar/siyasi%20parti%20yayinlari/200304232%20chp%20secim%20bildirgesi%202002/200304232%20chp%20secim%20bildirgesi%2020 (Erişim Tarihi:02.02.2016).
3.http://rapory.tuik.gov.tr/03-11-2015-11:41:36-17003519101565870202190672266 7.html (Erişim Tarihi:02.02.2016).
4.http://www.haberler.com/ak-parti-erken-secim-karari-aldi-haberi/ (Erişim Tarihi:07.05.2016).
5.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2007Referandum/Sonuc/sonucgrafik.pdf (Erişim Tarihi: 08.05.2016).
6.https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/gazeteler/web/kutuphanede%20bulunan%20dıjıtal%20kaynaklar/kıtaplar/sıyası%20partı%20yayınları/200902631%20mhp%20secım%20beyannamesı%202007/200902631%20mhp%20secım%20beyannamesı%202007.pdf (Erişim Tarihi:08.05.2016).
7.http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100410-2.htm (Erişim Tarihi:10.05.2016).

8.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/Kararlar/2011Pdf/2011-140.pdf (Erişim Tarihi:07.05.2016).
9.https://www.akparti.org.tr/site/haberler/basbakan-erdoganin-2011-genel-secimleri-secim-beyannamesi-aciklamasinin-tam/7171#1 (Erişim Tarihi:21.05.2016)
10.http://chpizmir.org.tr/kurumsal/secim_bildirgesi-web.pdf (Erişim Tarihi:21.05.2016).
11.https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi.pdf (Erişim Tarihi:07.05.2016).
12.https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhpweb/mhp_secim_beyannamesi_2015_ozet.pdf (Erişim Tarihi:04.06.2016).
13.http://www.mgk.gov.tr/index.php/26-nisan-2004-tarihli-toplanti> (Erişim Tarihi:06.06.2016).
14.http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5170.html (Erişim Tarihi:04.06.2016).
15.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2004MahalliIdareler/ilgenel/ilGenel.pdf (Erişim Tarihi:05.01.2017).
16.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2004MahalliIdareler/buyuksehir/Buyuksehir.pdf (Erişim Tarihi:05.01.2017).
17 http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2004MahalliIdareler/belediyebsk/Belediyebsk.pdf (Erişim Tarihi:05.01.2017).
18.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/ResmiGazete/IlGenel.pdf (Erişim Tarihi:27.02.2017).
19.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/ResmiGazete/Buyuksehir.pdf (Erişim Tarihi:27.02.2017).
20.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/ResmiGazete/BelediyeBaskanligi.pdf (Erişim Tarihi:27.02.2017).
21.http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/ResmiGazete/BelediyeMeclisUyeligi.pdf (Erişim Tarihi:27.02.2017).

22.https://www.akparti.org.tr/upload/documents/secim_beyannamesi_2014.pdf.s977 (Erişim Tarihi:11.03.2017).
23.http://ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/ilGenel2014 pdf (Erişim Tarihi:25.03.2017).
24.http://ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/Buyuksehir2014.pdf (Erişim Tarihi:25.03.2017).
25.http://ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/BelediyeBaskanligi2014.pdf (Erişim Tarihi:25.03.2017).
26.http://ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya (Erişim Tarihi:25.03.2017).
27. **Cumhuriyet,** 29 Şubat 2004.
28**. Milliyet**; 9 Aralık 1997, 24 Eylül 1998, 4 Ekim 2015.
29. **Hürrriyet**; 9 Ağustos 2007, 11 Aralık 2009.
30. **Radikal**; 2 Aralık 2002, 30 Ocak 2009, 15 Mart 2009,16 Eylül 2011,20 Eylül 2011.

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Zeynep ŞEN

Doğum Tarihi ve Yeri : 28.06.1977 Malatya

E-posta : zey.nep.sen.212@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

- **Lisans** : İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü
- **Yüksek Lisans** : İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim (Tezli)

MESLEKİ DENEYİM

- **2005-2009** : Özel Sektör- İnsan Kaynakları Birimi
- **2012-2016** : Genelkurmay Başkanlığı, TSK Sağlık Komutanlığı Personel Birimi
- **2016- Halen** : Sağlık Bakanlığı İdari İşler- İnsan Kaynakları Birimi